

NA'VIYÄ LÌ'UÄ KELKU v. tsìvol (alu 12.29)

Tirea Aean (Corey Scheideman) & Markì (Mark Miller)
Compiled and Translated by Eywa'eveng-tìranyu
srekrr Taronyu sì Ftiafpi
hu Skxawng, Mirri, Tuiq sì Markì
www.LearnNavi.org

Lolatem: zìsìt Tsìvozamzamrrvomun ('rrta: 8.9.2011)
Livu ngaru fpom fitrr a tsawl slusua krr skxawngä!!!

Mì fitsenge txana keyey lu. Pefrakrr. Fì'u hiyika spxam nì'aw lu, ko?

Oe pole'un a salew mì Fì'u Na'viyä li'fyayä ayli'uä kelku aswey, li'fyari ngarmop Karyu Pawlil zarelä Uniltirantokxur, taweyka txana ayli'u ke lolu mì fitseng. Ayli'u mì fi'u ta Pawl zola'u. Irayot tivng ta fisute: , Ftiafpi, Skxawng, Mirri sì Markì a tikangkem soli fi'ut srekrr a oe sngä'i tikangkem si mì fitseng; toktor Pawl, Karyu Amawey, frapo mì lusatema tseng, sì frapo mì Eyarsi, Skxaypxe, sì Learn Na'vi tseng.

Nìmuiä, lahe famrel yolem äo fitseng. 'awstawnengyem ayli'ur, a ke ayit sìn li'u lu, sì Ìng-lisiyä ayli'urta atawnìng oel ngat tìng nari. Oel sar frakrr muiäa pamrelit a Pawl sar: Eypiäa pamrelit nìteng toling. Ayli'u a lolatem feyä famit fitseng lu txo mì Fawlä aysäpamrel. Hola li'u 'ithu fitseng lu, txo fko srung lu. Tìng nari futa fra'it eo li'u ke asyawnep txo eo li'u, slä ayfko asyawnep txo uo li'u.

Tìtxuril ralit tìng san Na'vi li'u sik. Kea yeya li'ul ralit lu. San ' sik wìntxu furia Pawl tal-mìng ayoengur 'it a zene pivlltxe nì'ul mì txana 'ithu ayli'u:nusonga 'it fi'u lu. Muiäa pamrelit srungil täftxuhu li'uä tìng: ayvulil tìng nì'ul srungit. san <x> sikh wìntxu 'it a yem mì li'u, a seng san t<eo 'aw><'aw>ar<mune>on sikh lu: Oel tal-mìng sanhit mì Eypiä fpi tsun wivìntxu tseng yivem ayit mì ayli'u, na mì s.ar.on - fi'u ke lu muiä Eypiä, slä oel fpil futa fkol toling srungit. Tsawla li'u 'uä hu le'awvea 'it atsawl ngop. Nga zene ivomum teri lusatema fam, nìteng pay-pam sì tilatem mì way. Mi sì'í'a nìsrung fay'ut polmamrel si oel.

Aymun'itu:

- = 'awstusengyema tsenge	hol. = holpxay
+ = lusatema pam 'awstusengyema tseng	hit. = hi'i li'u
amuiä	lfv. = li'fyavi
« » = 'it a yem nemfa li'u	eo'uy. = eo li'u 'uä
kìty. = li'u kìte'e'uä	ts'uy. = tsawl li'u 'uä
'eo = 'it eo li'u	kemä. = li'u kemä
kìtm. = li'u kìte'e'kemä	ilk. = 'usi'awna li'u kemä
lel. = li'u leler	rlk. = rusikxa li'u kemä
'aw. = 'awstawmengyema meli'u	krlk. = kea rusikxa li'u kemä
wìn. = li'u a wìntxu fi'uri	kemä.iv. = li'u kemä a eyk «iv»
päng. = pusängkxo li'u	krlk.iv. = kea rusikxa li'u kemä a eyk «iv»
pawm. = tipawm ayli'u	rlk.iv. = rusikxa li'u kemä a eyk «iv»
'uy. = li'u 'uä	

Fpi fayfo a new kelku ayli'üä mì lali'fya, kä ulte tsaheyly säpi.

Ngusopa Senge

Oel wìntxu frali'üä tsengit za'usärip na nìltsan na oe tsayun. Fìtsengit yolem mì hì'ia säpamrel uo Eypiay aysäpamrel, ulte fkol peng tsengit ta a oer, fu latuteo, talmìng lì'ut Pawlil. Mì sisngä'i pxeyä leatana krr, Karyu Pawlil fpìme' ayoengur txana ayli'ut a poru lu: fayli'u muiäa ayngrr, set, ulte ke tifyawìntxu fpi fo a ke new tiverkup. Lì'uo mì fìtsenge ke lu, ulte talun, ta muiä ne kawng, ta txan ne ke txan:

- PF = Karyu Pawl
- M = tìpamrel ne Uniltirantokxä rusikx rel
- JC = Tsyimse Kameron
- G = Uniltirantokxä ayuvan (a sar kawnga pam mì lì'u)
- ASG = Ayli'u mì sifyawìntxuy (ewll, ayrol, ayli'u)
- PND = pandorapedia.com

San Fyawìntxuyu Fpi Sute a New Rivey sik ayli'ut atxan ke lonu, hu keyey. Ayli'ur ke mì fo slä ye'rìn mì Fyawìntxu kawnga pam lu, ulte zene kivame na kawng. Oel yalmem san ϕ sikh sìn fo, ulte yalmem fot mì feyä tsenge mì sì'ia. Ngian, tskxo ewllä sì ayrol nìlaw ta Pawl lu, ulte talun fì'u mì muiäa kelku ayli'u lu. Kameronil ngäpop txana ayli'u a Pawl muiä soli. Pawl ke muiä si hola ay'li'u mì pamrel arusikx: fori, na fpi sikenong **oïsss**, set muiä lu. Kop, Pawlil hola lì'ut muiä si a ngalmop lertul, ulte fte krro nìtxan tseng za'usärip tsatsenge lu, na CP ta CCH Pounder, LA ta Laz Alonso, TA ta Taronyu, SW ta Sigourney Weaver sì SX ta Skxawng. .Fayu muiä na Pawlä lì'u lu, txo mì fìtsenge, slä ke txo fot tskxo si na ngr, talun sau za'olärip lu.

Oel lolatem fikelkut ayli'üä txana srr, fte oel set omum futa fì'u muiä ke layu. **Rutxe**, txo ngal tse'a ke muiäa fot, peng oeti mì fikìng, ulte oel liyatem fot. Teri holpxay fì'üä, oel layatem le'awve holpxayit mì srr txana tilatemä. Oel layatam lemune holpxay mì srr txana, slä nì'ul hì'i, tilatem. Nìteng, oel layatem hì'ia frato holpxay, 'usi'a holpxay, mì srr hì'ia tilatem. Tìng nari lunit mì lusatema tseng. Txana, txana ayirayot tìng Tuiqur, a tìng txana trr ulte yem fikelku ayli'üä sìn Ewya, fpi serung omumyu lì'fyayä ulte tsun livatem ftuehu.

- 'a'aw: [ʔa.ʔaw] PF kity. ke pxay, slä ke hol (hu aylì'u 'uyä tsaru tsun livu holpxay)
- 'akra: [ʔak.ra] PF 'uy. fi'u ayvenuäo ayoyä
- 'aku: [ʔa.k.u] PF rlk. ke yemstokx
- 'ali'ä: [ʔa.li.æ] PF 'uy. ioi pewnfpi
- 'ampi: [ʔam.p.i] PF kemä rikx sìn 'uo
- 'ango: [ʔa.ŋo] PF kity. lor tivòng mikyun
- 'are: [ʔa.ræ] PF 'uy. pxen pewnfpi
- 'aw: [ʔaw] PF hol. ke txan to mune
- 'awkx: [ʔawkʔ] PF 'uy. tsawla tskxe
- 'awlie: [ʔaw.li.ɛ] PF kitm. sre krr txana
- 'awlo: [ʔaw.lo] PF kitm. 'awve sìn 'aw
- 'awm: [ʔawm] PF 'uy. rivey hu sute a'a'aw mì hì'ia helku hu 'a'awa ayu
- 'awpo: [ʔaw.po] PF eo'uy. tute, ke sute fu mesute
- 'awsiteng: [ʔaw.si.tɛŋ] PF kitm. 'aw fu lahe ('aw. ta 'aw ke mune sìn teng kewong ke)
- 'awstengyem: [ʔaw.stɛŋ.j.ɛm] PF kemä muntxa si meut ('aw. ta 'awsiteng 'aw sìn lahe sìn yem heyn 'u nekl)
- 'awve: [ʔaw.vɛ] PF kity. sngä'i eo aylahē (za'ärìp ta 'aw ke mune)
- 'änsyem: [ʔæn.sjɛm] PF kity. fra'u soli
- 'ärìp: [ʔæ.f.ipʔ] PF kemä rikx (hu 'uo arawnikx)
- 'e'al: [ʔɛ.ʔal] PF kity. kawng frato fra'u
- 'efu: [ʔɛ.f.u] PF kemä kame fa poä tokx fu ronsem
- 'eko: [ʔɛ.k.o] PF kemä. kxll fte seyki tìsraw
- 'ekong: [ʔɛ.koŋ] PF 'uy. tinong rolä txe'lanä
- 'em: [ʔɛm] PF kemä ngop yomtut
- 'emyu: [ʔɛm.ju] PF 'uy. tute a 'em nìltsan (za'ärìp ta 'em ngop yomtut)
- 'en: [ʔɛn] PF 'uy. tìfmi ivomum
- 'engeng: [ʔɛŋ.ɛŋ] PF kity. ke letske
- 'en si: [ʔɛn 's.i] PF krlk. fmi ivomum (za'ärìp ta 'en tìfmi ivomum)
- 'eoio: [ʔɛ.o.i.o] PF kity. muiä mì aynari Na'viyä
- 'etnaw: [ʔɛt.naw] PF 'uy. fi'u mikam pxun sìn tokx
- 'evan: [ʔɛ.van] PF 'uy. na 'evengan (za'ärìp ta 'evengan tutan ahì'i)
- 'eve: [ʔɛ.vɛ] PF 'uy. na 'evenge (za'ärìp ta 'evenge tuté ahì'i)
- 'eveng: [ʔɛ.vɛŋ] PF 'uy. ngawnilmopa tute
- 'evengan: [ʔɛ.vɛ.ŋan] PF 'uy. tutan ahì'i (za'ärìp ta 'eveng ngawnilmopa tute)
- 'evenge: [ʔɛ.vɛ.ŋɛ] PF 'uy. tuté ahì'i (za'ärìp ta 'eveng ngawnilmopa tute)
- 'evi: [ʔɛ.vi] PF 'uy. ngawnilmopeia tute afpaw-neiil (sevina tskxo fpi 'eveng 'eveng)
- 'ewan: [ʔɛ.wan] PF kity. ngawnilmop
- 'ewll: [ʔɛ.wl] PF 'uy. kea ioang fu kea spxam slä tsun rilvey
- 'eylan: [ʔɛj.lan] PF 'uy. Ftiafpi, Skxawng, sìn fra-po mì learnnavi.org
- 'eyng: [ʔɛjŋ] PF kemä plltxe ne plltxetu
- 'eyt: [ʔɛjtʔ] PF 'uy. pamrel sawtuteyä fpi vol
- 'i'a: [ʔi.ʔ.a] PF kemä ftang nìwotx
- 'ia: [ʔi.i.a] PF kemä tatep mì ronsem
- 'it: [ʔitʔ] PF 'uy. ke txan 'uoä
- 'itan: [ʔi.tan] JC,PF 'uy. tutan sempulä sìn sa'nokä
- 'ite: [ʔi.tɛ] JC,PF 'uy. tute sempulä sìn sa'nokä
- 'itetsyip: [ʔi.tɛ.tsjipʔ] PF 'uy. hì'ia 'ite (tiyaw-neteri) (za'ärìp ta 'ite tute sempulä sìn sa'nokä)
- 'i'awn: [ʔi.ʔawn] PF kemä ke kä
- 'ihayu: [ʔi.hɛ.ju] PF 'uy. tìmìn atxan
- 'in: [ʔin] PF krlk. si kemo nì'aw
- 'o': [ʔoʔ] PF kity. lu 'u a lu hiyik
- 'ok: [ʔokʔ] PF 'uy. tìfpìl 'uä mì ftawnemkrr
- 'okrol: [ʔok.rol] PF 'uy. tsayu a lolu mì ftawnemkrr apxa (za'ärìp ta 'ok tìfpìl 'uä mì ftawnemkrr sìn rol way si)
- 'okvur: [ʔok.vur] PF 'uy. tsayu a lolu mì ftawnemkrr asim (za'ärìp ta 'ok tìfpìl 'uä mì ftawnemkrr sìn vur tìpängkxo a wìntxu tìlen)
- 'om: [ʔom] PF kity. hu 'opin eltungawngä
- 'ompin: [ʔom.pin] PF 'uy. 'oma 'opin (za'ärìp ta 'om hu 'opin eltungawngä)
- 'ong: [ʔoŋ] PF kemä tsawl sleiu
- 'ongokx: [ʔo.ŋ.okʔ] PF krlk. za'u newrrpa sa'nokta ('aw. ta 'ong tsawl sleiu sìn nokx givē birth to)
- 'opin: [ʔo.pin] PF 'uy. na ean, 'u atsawne'a
- 'ora: [ʔo.ra] PF 'uy. pay tokxä
- 'otxang: [ʔo't.aŋ] PF 'uy. 'u fko tsu sivar fpi pamtseo sivi
- 'u: [ʔu] PF 'uy. tskxo tìsawni (säsyep mì sītusok, tìngay, säfpil)
- 'uo: [ʔu.o] PF eo'uy. ke law a tskxot tawnìng
- 'upe: [ʔu.pɛ] PF pawm. tskxo tivòng a krr new ivomum teri tskxo tìsawni ('aw. ta 'u tskxo tìsawni sìn pe tìpawmä tìwìntxu)
- 'upxare: [ʔu.p'a.rɛ] PF 'uy. aylì'u fte perlltxe 'uot

A

a: [a] _{PF} eo'uy. *fpi meponguä aylì'uti tsaheyl seri*
-a-: [a] _{PF} fpi li'u kite'e'ul lali'uti tsaheyl seri
 li'u a wintxu a kity. lu rofa 'uy.
akrrmaw: [a.kʀ.maw] _{PF} lel. *na mawkrra* ten-
 gpam na **mawkrra** ('aw. ta **krr** sì **maw**
akrrta: [a.kʀ.ta] _{PF} lel. *krr-ta a* tengpam na
takrra ('aw ta **krr** ulte **ta**)
alaksi: [a.'lak.si] _{PF} kity. *tsun sivi*
alim: [a.'lim] _{PF} kitm. *tok tilimti* (za'ärìp ta **lim**
 ke sìm)
alo: [a.lo] _{PF} 'uy. *swaw'* aw ta *holpxay hemä*
alu: [a.lu] _{PF} lel. *puslltxe hu aylì'u alahe*
 (za'ärìp ta **a** *fpi meponguä aylì'uti tsaheyl seri*
 sì **lu** *pxim sar li'u*) (sar hu ayit eo li'u)
alunta: [a.'lun.ta] _{PF} lel. *ta lun a*
am'a: [am.'ʔa] _{PF} 'uy. *ke spaw 'uot*
apxa: [a.'p'a] _{PF} kity. *ke him fu ke hi'i*
asim: [a.'sim] _{PF} kitm. *ke alim* (za'ärìp ta **sim**
 tok lok 'uo)
atan: [a.'tan] _{JC} hol. *na txana tsawke, fi'u ta rum*
 mì taw
atanvi: [a.'tan.vi] _{PF} 'uy. *pxima atan* (za'ärìp ta
atan *na txana tsawke, fi'u ta rum mì taw*)

Ä

äie: [æ.'i.ɛ] _{PF} 'uy. *kametu*
äo-: [æ.o] _{PF} 'eo mì sllte *txo kllkxem sìn kllte,*
lok kxamtseng kifkeyä to la'uo

E

eampin: [ɛ.am.pin] _{PF} 'uy. 'opin *aeon* (za'ärìp
 ta **ean** *na ta'leng Na'viyä*)
ean: [ɛ.an] _{PF} kity. *na ta'leng Na'viyä*
ekxan: [ɛ.'k'an] _{PF} 'uy. 'u a *ftang tikxll*
eltu: [ɛl.tu] _{PF} 'uy. *Tsat fkol serar fte tsivun fpil*
eltu lefngap: [ɛl.tu ɛ.'fɲapʷ] _{PF} 'uy. *ta 'iglisì;*
komputxer ('aw. ta **eltu** *tsat fkol serar fte*
tsivun fpil sì **lefngap** *ke ta 'ewll fu kllte fu*
Na'vi)
eltur tìtxen si: [ɛl.tur ti.'t'en s-i] _{PF} krlk. *lu*
fya'ori a fkol tìng eltu (za'ärìp ta **eltu-r** *tsat*
fkol serar fte tsivun fpil sì **tìtxen** *sleru txen*)

atxkxe: [at'.k'ɛ] _{PF} 'uy. *kifkeyä hapxì*
atxkxerel: [at'.k'ɛ.ɛl] _{PF} 'uy. *rel atxkxeyä* ('aw.
 ta **atxkxe** *kifkeyä hapxì* sì **rel** *tìweyn,* 'u a *ke-*
nong ioang/tute/atxkxe/utral)
au: [a.u] _{JC} 'uy. *pamtseo'u fpi 'ekong seri*
au: [a.u] _{LA} päng. *tsa plltxe krr a nga run 'uot a*
ke sìltsan lu
aungia: [a.'u.ŋi.a] _{PF} 'uy. 'upxare *ìlasitse'a*
awnga: [aw.'ŋa] _{PF} eo'uy. *nga sì oe* (za'ärìp ta
ayoeng *nga sì oe*)
ayfo: [aj.'fo] or [aj.'fo] _{PF} eo'uy. *tsaysute*
 (za'ärìp ta **po** *fkoan, fcoe*)
aylaru: [aj.'la.ru] _{PF} 'uy. *na ay+lahe-ru*
aynga: [aj.'ŋa] _{PF} eo'uy. *fratute* (za'ärìp ta **nga**
 ke oe)
ayoe: [aj.'o.ɛ] _{PF} eo'uy. *frapo slä nga* (za'ärìp ta
 oe ke nga)
ayoeng: [aj.'wɛŋ] _{PF} eo'uy. *aynga sì oe* (za'ärìp
 ta **oe** ke nga) *vul fpitximä li'u*
ayu: [a.'ju] _{PF} 'uy. *txana holpxay 'uyä* (za'ärìp
 ta 'u *tskxo tisaawni* (säsyep mì *situsok, tìngay,*
säfpil)) (kawkr **u**)

ätxäle: [æ.'t'æ.lɛ] _{PF} 'uy. *pawmtu*
ätxäle si: [æ.'t'æ.lɛ 's-i] _{PF} krlk. *pawm fpi uo*
 (za'ärìp ta **ätxäle** *tìpawm situ*)

eltu si: [ɛl.tu s-i] _{PF} krlk. *zene fpivìl san ftang*
tsakem ulte lek faysänume sik (za'ärìp ta **eltu**
 'u a *po fpil hu*)
emrey: [ɛm.'r.ɛj] _{PF} krlk. *var rivey*
emza'u: [ɛm.'z.a.ʔ.u] _{PF} kemä. *flä tengkrr tìf-*
metok seri ('aw. ta **za'u** *fthem iofi'ut*)
eo-: [ɛ.o] _{PF} 'eo ke uo
etrìp: [ɛt.'ɾɪpʷ] _{PF} kity. *sìltsan fpi fko*
eyawr: [ɛ.'jawɾ] _{PF} kity. *si fikem angay*
eyk: [ɛjkʷ] _{JC,PF} kemä. *koren si fpìpongu*
eyktan: [ɛjk.tan] _{JC} 'uy. *pongu koren siyu*
 (za'ärìp ta **eyk** ke nong)

F

- fa-**: [fa] *PF* 'eo fi'u a fko serar
- faheuw**: [fa.'hɛw] *PF* 'uy. 'u a tsun tse'a hu ontu
- fay+**: [faj] *PF* eoli'u pxaya ayu lu fitxele ('aw. ta fi txele si **ay+** pxaya ayu)
- fäpa**: [fæ.pa] *PF* 'uy. lu iotsa'u
- fe'**: [fɛʔ] *PF* kity. na kawng
- fekem**: [fɛ.kɛm] *PF* 'uy. 'u/kem a längen tuteur ulte fe' lu ('aw. ta **fe'** na kawng si **kem** tsa a fko si)
- few-**: [fɛw] *PF* 'eo kan pa'ot alahe
- fewi**: [fɛ.w.i] *PF* kemä. sutx
- fewtusok**: [fɛw.t̥sok] *PF* kity. mi fewpa'o (za'ärip ta **few-** kan pa'ot alahe)
- fi-**: [fi] *PF* eoli'u lu txel
- fi'u**: [fi.'ʔu] *PF* eo'uy. ke fi'ut a (za'ärip ta 'u tskxo t̥sawni)
- fifya**: [fi.'fja] *PF* kitm. kem lu tsakem a nga sivi (za'ärip ta **fya'o** tusirana tsenge)
- fikem**: [fi.'kɛm] *PF* eo'uy. kem lu txel (za'ärip ta **kem** säsi)
- fipo**: [fi.'po] *PF* eo'uy. fko fu tute lu txel (za'ärip ta **po** fkoan, fko)
- fitrr**: [fi.'tɾ] *PF* kitm. ke trram fu trray slä äo tsawke mi sekrr (za'ärip ta **trr** kea txon)
- fitseng(e)**: [fi.'t̥sɛŋ(ɛ)] *PF* kitm. ke fwa tseng (za'ärip ta **tseng** tsa'u a tsun fko tivok)
- fitxan**: [fi.'t'an] *PF* kitm. ha (za'ärip ta **txan** 'u lu txel)
- fitxon**: [fi.'t'on] *PF* kitm. mi ke trr a zera'u (za'ärip ta **txon** ke trr)
- fkarut**: [fk'a.r.ut] *PF* kemä wll lew
- fkay**: [fkaj] *PF* kity. tute lu fkay a nga ve'ki pot
- fkew**: [fkɛw] *PF* kitm. fitxur atxan
- fkeytok**: [fkeɟ.t.ok] *PF* rlk. lu (za'ärip ta **kif-keyti tok** lu mi hifkey)
- fkip-**: [fkip] *PF* 'eo lu 'uohu
- fko**: [fko] *PF* eo'uy. tsa'aw
- fkxake**: [fk'.a.k.ɛ] *PF* kemä 'äpampi fa zekwa fpi fpom
- fkxen**: [fk'ɛn] *PF* 'uy. 'ewll säyomä
- fkxile**: [fk'i.lɛ] *PF* 'uy. 'are tokxfpi
- flä**: [fl.æ] *PF* kemä kem si n̥ltsan
- flew**: [flɛw] *PF* 'uy. mokriä kilvan
- fmal**: [fm.al] *PF* kemä latsi tikät
- fmawn**: [fmawn] *PF* 'uy mip plltxe
- fmetok**: [fm.ɛ.t.ok] *PF* kemä tse'a fpi lahe
- fmi**: [fm.i] *PF* kemä.iv. kxawm si
- fnan**: [fn.an] *PF* rlk. lu txur teri
- fnawe'**: [fna.'wɛʔ] *PF* kity. ke new sivi 'uot taluna fko tsun kxu (fu lahe) ngat
- fnawe'tu**: [fna.'wɛʔ.tu] *PF* 'uy. fnawe'a tute (za'ärip ta **fnawe'** ke new sivi 'uot taluna fko tsun kxu (fu lahe) ngat)
- fn-**: [fnɛ] *PF* 'eo. fnel 'uä (za'ärip ta **fnel** txo 'u lu fnel laheyä 'u lu na lahe)
- fnel**: [fnɛl] *PF* 'uy. txo 'u lu fnel laheyä 'u lu na lahe
- fnep-**: [fnɛ.pɛ] *PF* pawm. tipawm teri fnel ten-gpam na **pefnel**
- fngap**: [fnɟap] *PF* 'uy. txura tskxe
- fnu**: [fn.u] *PF* kemä eltu si, rä'ä plltxe
- fo**: [fo] *PF* eo'uy. fisute (za'ärip ta **ay+** skawna'a txana rusikxa 'it li'uä si **po** 'ite, 'itan)
- fpak**: [fp.ak] *PF* kemä rä'ä si
- fpe'**: [fp.ɛʔ] *PF* kemä 'ärip ne
- fpeio**: [fpɛ.'i.o] *PF* 'uy weiem fa meuia
- fpi+**: [fpi] *PF* 'eo fa lahe sivi
- fpil**: [fp.il] *PF* kemä sar ronsemmit fpi s̥iomum
- fpilfya**: [fpil.fja] *PF* 'uy. fya'o a fko fpil ('aw. ta **fpil** sar ronsemmit fpi s̥iomum si **fya'o** tseng atawniran)
- fpom**: [fpom] *PF* 'uy. n̥ltsan leri, s̥iltsana ronsem si kifkey
- fpomtokx**: [fpom.'tok] *PF* 'uy. lu ngaru fpo-ma tokx ('aw. ta **fpom** n̥ltsan si **tokx** tute n̥iwotx)
- fpxäkim**: [fp'.æ.k.im] *PF* kemä kä nemfa tseng
- fra'u**: [fra.'ʔu] *PF* eo'uy. n̥iwotx (za'ärip ta 'u kea kem)
- frakr**: [fra.kɾ] *PF* kitm. ke ftang (za'ärip ta **krr** nekx aysrr)
- fralo**: [fra.lo] *PF* kitm. fraswaw/aw ta holpxay hemä (za'ärip ta **alo** swaw/aw ta holpxay hemä)
- frapo**: [fra.po] *PF* eo'uy. awnga n̥iwotx (za'ärip ta **po** tutan fu tute)
- frato**: [fra.to] *PF* sweyä wintxuyu to fra'u superlative marker than all (behaves like an adp.)
- fratrr**: [fra.'tɾ] *PF* kitm. n̥iwotx krr mikam meton atxan (za'ärip ta **trr** ke txon)
- fratseng**: [fra.t̥sɛŋ] *PF* kitm. mi seng a eywa lu (za'ärip ta **tseng** tsa'u a tsun fko tivok)

fratxon: [fra.'t'on] *PF* kity. *fitxon, haya txon, hama txon, si lahea ton (za'ärìp ta txon ke trr, hu kea tsawke)*

frawzo: [fraw.'zo] *PF* päng. *fra'u lu silt-san! (za'ärìp ta fra'u nìwotx sì zo lu silt-san/lefpom)*

frìp: [fr.'ip] *PF* kemä *rikk aysre'fa*

frrfen: [f.r.f.ɛn] *PF* kemä *kä tse'a*

frrtu: [fr.'tu] *PF* 'uy *tuteri ke omum slä zola'u nìprte'*

ftang: [ft.aŋ] *PF* krlk.iv. *rä'ä kerä*

ftawnemkrr: [ftaw.'nem.kr] *PF* 'uy. *tseng 'uri a lamem ('aw. ta ft«awn»em tìran sìn pa'o sì pxaw sì krr nekx aysrr)*

ftär: [ftær] *PF* kity. *ke skien*

fte: [ftɛ] *PF* lel. *ha 'uo liven*

fteke: [ftɛ.kɛ] *PF* lel. *ha 'uo ke liven ('aw. ta fte ha 'uo liven sì ke na san rä'ä sikk, slä fu aylì'fya)*

ftem: [ft.ɛm] *PF* kemä *kä sìn pa'o 'uoä*

ftia: [ft.i.'a] *PF* kemä *nerume nìltsan*

ftu-: [ftu] *PF* 'eo *sngä'ikrr tsenge*

ftue: [ftu.ɛ] *PF* kity. *livu leskxawng*

ftxavang: [ft'a.vaŋ] *PF* kity. *fa txur nìyawne*

ftxey: [ft'.ɛj] *PF* kemä *tse'a 'upe nga srung*

ftxey: [ft'ɛj] *PF* lel. *txo fì'u, txo tsa'u*

ftxì: [ft'ì] *PF* 'uy. *säprrkxentrrkrr*

ftxìlor: [ft'ì.'lor] *PF* kity. *lor ftxìru ('aw. ta ftxì säprrkxentrrkrr sì lor 'u a nga new tsive'a)*

ftxìvä': [ft'ì.'væʔ] *PF* kity. *vä' ftxìru ('aw. ta ftxì säprrkxentrrkrr sì vä' ke prte)*

H

ha: [ha] *PF* kitm. *tafral, tse*

ha'ngir: [haʔ.'ŋir] *PF* 'uy. *krr mì kam kxamtrr sì txon'ong*

hahaw: [h'a.h.aw] *PF* kemä *letxona tìterkup*

ham: [ham] *PF* kity. *sre fì-*

hamalo: [ha.'ma.lo] *PF* kitm. *alo mì ftawnemkrr ('aw. ta ham sre fì- sì alo swaw'aw ta holpxay hemä)*

hangham: [h'a.ŋ.h.am] *PF* kemä *tsngavìk fpom-hu*

hapxì: [ha.'p'ì] *PF* 'uy. *'it 'uoä*

hapxìtu: [ha.'p'ì.tu] *PF* 'uy. *tsa'aw 'uoä (za'ärìp ta hapxì 'aw 'uoä)*

hasey: [ha.'sɛj] *PF* kity. *mì ftawnemkrr, soli*

hasey si: [ha.'sɛj 's-i] *PF* 'uy. *sleyku 'uot hasey (za'ärìp ta hasey mì ftawnemkrr, soli)*

ftxoä: [ft'o.'zæ] *PF* 'uy. *sìltsana krr*

ftxoä si: [ft'o.'zæ s-i] *PF* 'uy. *lu mì ftxoä (za'ärìp ta ftxoä sìltsana krr)*

fu: [fu] *PF* lel. *ke sì*

fuke: [fu.'kɛ] *PF* lel. *(srane) fu kehe ('aw. ta fu ke sì sì ke na rä'ä)*

fula: [fu.la] *PF* eo'uy. *fì-'u-l a ('aw. ta fì'ul fì'u (kem) sì a fpi meponguä aylì'uti tsaheyl seri)*

furia: [fu.ri.a] *PF* lel. *tsnì (wawnìntxu) ('aw. ta fì'uri tsnì (wawnìntxu) sì a awneyka tìpängkxoä wìntxuyu)*

futa: [fu.ta] *PF* lel. *furia ('aw. ta fì'u-t fì'ut sì a tsa fì'u)*

fwa: [fwa] *PF* lel. *tsnì slä txan (hì'ia tìpängkxoä syawyu) ('aw. ta fì'u 'u eltu asawni sì a hì'ia tìpängkxo syawyu)*

fwefwi: [fw.ɛ.fw-i] *PF* kemä. *sleyku hì'ia tsuk-tìng mikyun*

fwel: [fwɛl] *PF* kity. *ke 'aw, slä ayhapxì*

fwew: [fw.ɛw] *PF* kemä *nìn fpi tsirv'e'a 'uot*

fya'o: [fja.'o] *PF* 'uy *tseng atawnìran*

fyape: [fja.pɛ] *PF* lel. *'u a tsun sivi, mì sìpawm tengpam na pefya*

fyawìntxu: [fja.w.m.'t'u] *PF* kemä *tute a eyk sì-rantut ('aw. ta fya'o tseng a tìran sì wìntxu eyk aynari ne muiaä 'u)*

fyeyn: [fjɛjn] *PF* kity. *lu sute a lu hapxì Na'viyä*

fyeyntu: [fjɛjn.tu] *PF* 'uy. *tute afyeyn (za'ärìp ta fyeyn lu sute a lu hapxì Na'viyä)*

hawl: [h'awl] *PF* kemä *alaksi si*

hawng: [hawŋ] *PF* 'uy. *ngaru lu txana ayu ke kin*

hawngkrr: [hawŋ.kr] *PF* kitm. *maw krr asìltsan ('aw. ta hawng ngaru lu txana ayu futa nga ke kin sì krr nekx aysrr)*

hawntsyokx: [haw.n.'tsjok'] *PF* 'uy. *lew tsyokxfpi ('aw. ta hawnu wem fpi suteo, lew sì nìwotx sì tsyokx vul pxunä)*

hawnu: [h'aw.n.u] *PF* kemä *wem fpi suteo, lew sì nìwotx*

hawnven: [haw.n.'vɛn] *PF* 'uy. *lew venufpi ('aw. ta hawnu wem fpi suteo, lew sì nìwotx sì venu vul kinamä)*

hawre': [haw.'rɛʔ] *PF* 'uy. *lew ('aw. ta hawnu wem fpi suteo, lew sì nìwotx sì re'o 'it sìn tokx ronsemhu)*

hawtsyip: [ˈhaw.ʈsɨp] PF 'uy. *hahaw ayol* (za'ärìp ta **hahaw** letxona titerkup)
hay: [haj] PF kity. *matw fi-*
hayalo: [ha.'ja.lo] PF kitm. *alo mì zusawkrr* ('aw. ta **hay** *matw fi-* sì **alo** *swaw/aw ta holpx-ay hemä*)
hek: [h.ɛk] PF krlk. *ke lu tsafya a fko fpivöl a lu*
hermeyp: [hɛr.'mɛjp] PF 'uy. *hìma herwì ftu taw* (za'ärìp ta **herwì** *hewnea tskxepay* sì **meyp** *ke txur*)
hertxayo: [ˈhɛr.t'a.jo] PF 'uy. *txayo herwìyä* (za'ärìp ta **herwì** *hewnea tskxepay* sì **txayo** *atxke piak ne taw*)
herwì: [ˈhɛr.wi] PF 'uy. *hewnea tskxepay*
herwìva: [ˈhɛr.wi.va] PF 'uy. *ìlva herwìä, herwìvi* (za'ärìp ta **herwì** *hewnea tskxepay* sì **ìlva** *hì'ia hapxì txepä/herwìyä/payä/tompayä*)
hewne: [ˈhɛw.nɛ] PF kity. *ke pxim*
heyn: [h.ɛjn] PF kemä. *tok fa txim mì kllte*
hiyik: [ˈhi.jik] PF kity. *kewong, 'uo a heykangham*
hì'ang: [ˈhi.ʔaŋ] PF 'uy. *ioang ahì'i a pxim ts-wayon* ('aw. ta **hì'i** *ke apxa* sì **ioang** *kea Na'viyä ruseya 'u*)
hì'i: [ˈhi.ʔi] PF kity. *le'it, ke tsawl*
hìkrr: [ˈhi.kr] PF 'uy. *swaw ahì'i* ('aw. ta **hì'i** *le'it, ke tsawl* sì **krr** *nekx aysrr*)

I

i'en: [i.ɛn] JC 'uy. *säpamtseo fa hìng sì selem*
io-: [i.o] PF 'eo *tok nì'ul nìsim taw to 'uo*
ioang: [i.'o.aŋ] PF 'uy. *kea Na'viyä ruseya 'u*
ioi: [i.'o.i] PF 'uy. *pxen alor*
ioi si: [i.'o.i s-i] PF krlk. *yemstokx ioit* (za'ärìp ta **ioi** *pxen alor*)

ì

ìi: [i:] PF lì'u *pey...*
ìlä+: [i.læ] or [i.'læ] PF 'eo *tìnongä fya'o, teng-fya'o na*
ìley: [i.'lɛj] LA päng. *pam tsamä*

hìm: [hɪm] PF kity. *'uä nì'it*
hìmtxampe: [hɪm.'t'am.pɛ] PF pawm. *txana 'u tìpawmä tengpam na pìmtxan*
hìmtxan: [hɪm.'t'an] PF 'uy 'uä *holpxayo* ('aw. ta **hìm** *'uyä nì'it* sì **txan** *apxa holpxay 'uyä*)
hìno: [hi.'no] PF kity. *siltsan (ayu)*
hìtxoa: [hi.'t'o.a] PF päng. *'u a fko plltxe krr a soli 'uot akawng* (za'ärìp ta **hì'i** *le'it, ke tsawl* sì **txoa** *aungia siltsana txelanä*)
hol: [hol] PF kity. *ke txan, hìm*
holpxay: [hol.'p'aj] PF 'uy. *na 'aw, mune, pxey, sì fra'u* ('aw. ta **hol** *ke pxay* sì **pxay** *apxa holpxay*)
holpxaype: [hol.'p'aj.pɛ] PF pawm. *txana 'u tìpawmä* ('aw. ta **holpxay** *hìmtxan ayuä* sì **pe** *tìpawmä lì'u*)
hrrap: [ˈhr.ap] PF 'uy. *'uo a tsun kxeykivu*
hu-: [hu] PF 'eo *'awve* sì *muneve* (*fu nì'aw*) 'uo *'awsiteng leyku*
hufwa: [hu.'fwa] PF lel. *keng txo*
hufwe: [hu.'fwɛ] PF 'uy. *rusikxa ya*
hufwetsyip: [hu.'fwɛ.ʈsɨp] PF 'uy. *eywa hufweyä* (za'ärìp ta **hufwe** *rusikxa ya*)
hultstxem: [h.ul.'ʈst'ɛm] PF rlk. *kem si fpi tute-ol ke tsun kem si 'uot*
hum: [h.um] PF kemä *kä mìso*

irayo: [i.'raj.o] JC 'uy., lel. *werìntxu futa pol tel prrte't teri 'uo*
irayo si: [i.'raj.o 's-i] PF krlk. *na tìng irayot* (za'ärìp ta **irayo** *werìntxu futa pol tel prrte't teri 'uo*)

ìlva: [i'l.va] PF 'uy. *hì'ia hapxì txepä/herwìyä/payä/tompayä*
ìpxa: [i.'p'a] RL,PF 'uy. *'awa 'ewll hu pxaya rìk slä kea utral*

K

- ka-**: [ka.]_{PF} 'eo ne 'aw pa'o ta lapa'o
- kakrel**: [kak.'rɛl]_{PF} kity. ke tsun tsivə'a 'uot (za'ärìp ta **rel** tìweyn, 'u a kenong io-ang/tute/atxkxe/utral)
- kalin**: [ka.'lin]_{PF} kity. tìsìltsan ne ftxì
- kaltxì**: [kal.'t'ɪ]_{PF} päng. 'eoio lì'u fpi lahel eltu seyki pängkxotur
- kaltxì si**: [kal.'t'ɪ 's:i]_{PF} krlk. peng "kaltxìfkoru (za'ärìp ta **kaltxì** 'eoio lì'u fpi lahel eltu seyki pängkxotur)
- kame**: [k.a.m.ɛ]_{PF} kemä kä ulte tse'a rusikx tseo, ma skxawng!
- kan**: [k.an]_{PF} kemä.iv. tìng nari netsa'u a fko new tem
- kan'in**: [k.an.ʔ.m]_{PF} rlk. 'in hu 'awa 'u (za'ärìp ta **in** si kemo nì'aw)
- kangay**: [ka.'ŋa.j]_{PF} kity. muiä txele
- kanu**: [ka.nu]_{PF} kity. lì'u fpi tute a kame txana ayu
- kar**: [k.aɾ]_{PF} kemä. tìng sänume
- karyu**: [k.aɾ.ju]_{PF} 'uy. fko a tìng sänume (za'ärìp ta **kar** wìntxu sänume)
- kato**: [k.a.to]_{PF} 'uy. 'ekong
- kavuk**: [ka.'vukʔ]_{PF} 'uy. ke lu ngay tuteot
- kavuk si**: [ka.'vukʔ 's:i]_{PF} krlk. tìng fa kawnga säfpil (za'ärìp ta **kavuk** terìng fa kawnga säfpil)
- kaw'it**: [kaw.'ʔitʔ]_{PF} kitm. ke ke ke ('aw. ta **ke** 'aw ke 'u, ke kem, ke tute, ke 'ewll... sì 'it ke txan 'uoä)
- kawkrr**: [kaw.kɾ]_{PF} kitm. ke krr ('aw. ta **ke** 'aw hìm to 'aw sì **krr** trrvì)
- kawng**: [kawŋ]_{PF} kity. ke muiä_T
- kawngsar**: [kawŋ.s.aɾ]_{PF} rlk. sar tuteot sivi tì-kawngur fu ke tìng ke'ut tuteot fpi tìkangkem
- kawtseng**: [kaw.tʂɛŋ]_{PF} kitm. kea tsengmì ('aw. ta **ke** 'aw hìm to 'aw sì **tseng** tsa'u a tsun fko tivok)
- kawtu**: [kaw.tu]_{PF} eo'uy. kea tute ('aw. ta **ke** 'aw hìm to 'aw sì **tute** po)
- kaym**: [ka.jm]_{PF} 'uy. krr mìkam ha'ngir sì tx-on'ong
- kä**: [k.æ]_{PF} kemä za'u fu sop mìso, ne latseng
- kä'ärìp**: [kæ.'ʔ.æ.r.ipʔ]_{PF} kemä tìng fa tìtxur ne 'uo ('aw. ta **kä** za'u mìso sì 'ärìp rikx)
- kämakto**: [kæ.'m.ak.t.o]_{PF} kemä za'u wä ('aw. ta **kä** za'u ne latseng sì **makto** tsaheylu sì nìftxawang)
- käpxì**: [kæ.'p'ɪ]_{PF} 'uy 'uä txim ('aw. ta **kä** za'u neto sì **hapxì** 'aw 'uoä)
- käsatseng**: [kæ.'sa.tʂɛŋ]_{PF} kitm. ke pxaw ('aw. ta **kä** za'u ne kea tseng sì **tseng** tsa'u a tsun fko tivok)
- käteng**: [k.æ.tɛŋ]_{PF} krlk. krrnekx hu
- ke**: [kɛ]_{PF} kitm. na rä'ä
- ke'aw**: [kɛ.'ʔaw]_{PF} kity. ke hu 'awa tirea ('aw. ta **ke** na rä'ä sì 'aw ke txan to mune)
- ke'u**: [kɛ.'ʔu]_{PF} eo'uy., kitm. ke 'u lu nìwotx ('aw. ta **ke** rä'ä sì **fi** kem sì 'u tsa)
- kea**: [kɛ.a]_{PF} kity. srak skxawngä
- keftxo**: [kɛ.'ft'o]_{PF} kity. ke nitram
- kefyak**: [kɛ.'fjakʔ]_{PF,PTT} hìt. muiä, ko? ('aw. ta **kefyak** kawng säfpil tsengä atusìran sì **srak** tì-pawmä wìntxuyu)
- kehe**: [kɛ.hɛ]_{PF} hìl., päng. rä'ä mllte
- kekem**: [kɛ.kɛm]_{PF} eo'uy., kitm. kea kem (ke na ke'u) ('aw. ta **ke** na rä'ä sì **kem** tsa a fko sì)
- kelfpomtokx**: [kɛl.'fpom.tokʔ]_{PF} kity. ke hu to-kx afpom ('aw. ta **ke** na rä'ä sì **fpomtokx** lu ngaru fpoma tokx)
- kelku**: [kɛl.ku]_{PF} 'uy. tsatseng a fko terok pxim
- kelku si**: [kɛl.ku 's:i]_{PF} krlk. tsakem a fko terok pxim (za'ärìp ta **kelku** tsenge fpi tìrusey)
- keltsun**: [kɛl.'tsun]_{PF} kity. kawtu tsun sivi tsat ('aw. ta **ke** na rä'ä sì **tsun** sivi)
- kem**: [kɛm]_{PF} 'uy. tsa a fko si
- kemlì'u**: [kɛm.li.'ʔu]_{PF} 'uy. lì'u hu ral kemä ('aw. ta **kem** tsa a fko sì sì **lì'u** word)hapxì lì'fyayä
- kemlì'uvi**: [kɛm.li.'ʔu.vi]_{PF} 'uy. hapxì kemlì'uä (za'ärìp ta **kemlì'u** lì'u hu ral kemä)
- kempe**: [kɛm.pɛ]_{PF} päng. tsakem a nga sì srak? tengpam na **pehem**
- kem si**: [kɛm 's:i]_{PF} krlk. na **si** slä tsun tivok nì'aw (za'ärìp ta **kem** tsa a fko sì)
- keng**: [kɛŋ]_{PF} kitm. na hufwa, ke eromum 'uoä
- kenong**: [k.ɛ.n.oŋ] or [kɛ.n.oŋ]_{PF} kemä. slu tsa'u fpi tawne'a ('aw. ta **ke** na rä'ä sì **nong** kä uo'uo)
- kerusey**: [kɛ.ru.sɛj]_{PF} kity. lu rusey kenulkrr ('aw. ta **ke** na rä'ä sì **r«us»ey** rey)
- keteng**: [kɛ.tɛŋ]_{PF} kity. fì'u ke lu na tsa'u ('aw. ta **ke** kehe fì'u/fikem... sì **teng** na lahe)

ketsuktswa': [kɛ.ʈsuk.ʈswaʔ] PF kity. fko ke tsun tsuwa' fi'ut (za'ärip ta tswa' ke zerok)
ketuwong: [kɛ.tu.woŋ] PF 'uy. ke naoeng
kew: [kɛw] PF hol. hol to 'aw
kewong: [kɛ.woŋ] PF kity. ke naoeng
key: [kɛj] PF 'uy. zapxi re'öä
keyawr: [kɛ.'jawr] PF kity. ke siltsan taluna ke muiä ('aw. ta ke not si eyawr correct)
keye'ung: [kɛ.'jɛ.ʔuŋ] PF 'uy. ke muiä mieltu
keyrel: [kɛy.rɛl] 'uy. fya'o fko nìn 'uot ('aw. ta key zapxi re'öä si rel tıweyn, 'u a kenong io-ang/tute/atxkxe/utral)
ki: [ki] PF lel. ke 'u aham, slä 'u ahay
kifkey: [ki.'fkɛj] PF 'uy. kllte nıwotx
kilvan: [kil.'van] PF 'uy. payä fya'o
kin: [k-in] PF kemä. zene si
kinam: [ki.'nam] PF 'uy. iövenu
kinamtil: [ki.'nam.til] PF 'uy. til kinamä ('aw. ta kinam kea pxun slä mı sokx si til tsenge a 'awsiteng si)
kinä: [ki.næ] PF hol. tsıng si mune si 'aw
kintrr: [kin.tɾ] PF 'uy. aysrr ta trrawve vay trr-kive (za'ärip ta kinä tsıng si mune si 'aw si trr kea txon)
kintrram: [kin.tɾam] PF 'uy. kintrr sre fihintrr (za'ärip ta kintrr aysrr ta trrawve vay trrkive)
kintrray: [kin.tɾaj] PF 'uy. kintrr maw fihintrr (za'ärip ta kintrr aysrr ta trrawve vay trrkive)
kip-: [kip] PF 'eo ponguä hapxi
kive: [ki.vɛ] PF kity. 'u hu holpxay kinä (za'ärip ta kinä tsıng si mune si 'aw)
kı'ong: [ki.'ʔoŋ] PF kity. rikx na 'ewllä tıwin
kım: [k-im] PF kemä. mın nıwotx
kıng: [kiŋ] PF 'uy. sätäftxu
kıte'e: [ki.tɛ.'ʔɛ] PF 'uy. srung

Kx

kxa: [k'a] PF 'uy. tseng tıyomä
kxam: [k'am] PF 'uy. 'u a mıkam mune ayu
kxamlä-: [k'am.læ] PF 'eo sın fya'o a mıfa 'uo (za'ärip ta kxam 'u a mıkam mune ayu)
kxamtrr: [k'am.tɾ] PF 'uy. krr a tsawke lu kxayl frato ('aw. ta kxam 'u a mıkam mune ayu si trr mıkam txon si txon)
kxamtrrmaw: [k'am.tɾ.maw] PF 'uy. krr pxi-maw kxamtrr ('aw. ta kxamtrr noon si maw after)

kıte'e si: [ki.tɛ.'ʔɛ 's-i] PF krlk. lu kite'e fpi fko (za'ärip ta kıte'e srung)
kılfro': [kl.'fr-oʔ] PF kemä. slu oeyk
kıllkä: [kl.'k-æ] PF kemä kä nekll ('aw. ta kä za'u fu sop mıso, ne latseng)
kıllkulat: [kl.'k-u.l-at] PF kemä. munge kllteti
kıllkxem: [kl.'k-ɛm] PF kemä. rikx nefä, ke heyn
kıllpa: [kl.pa] PF 'uy. txım
kıllpxıltu: [kl.'p'il.tu] PF 'uy. 'oloä atxkxe
kıllte: [kl.tɛ] PF 'uy. kifkeyä hapxi
kılltseng: [kl.tseŋ] PF 'uy. klltseng ngeyä lu tseng a nga tok (za'ärip ta tseng tsa'u a tsun fko tıvok)
kıllvawm: [kl.vawm] PF kity. na 'opin kllteyä ('aw. ta kllte kifkeyä hapxi si vawm hu hola atan)
ko: [ko] PF hıt. pawm fpi tımllte
koak: [ko.ak] PF kity. 'ongokx sre zısıt apxay
koaktan: [ko.ak.tan] PF 'uy. tutan akoak (za'ärip ta koak 'ongokx sre zısıt apxay)
koakte: [ko.ak.tɛ] PF 'uy. tuté akoak (za'ärip ta koak 'ongokx sre zısıt apxay)
koaktu: [ko.ak.tu] PF 'uy. koaka tute (za'ärip ta koak 'ongokx sre zısıt apxay)
kop: [kop] PF kıtm. nıteng
koren: [ko.'rɛn] PF 'uy. muiä tıfyawıntxuä
krr: [kr] PF 'uy. nekx aysrr
krrnekx: [kr.'n-ɛk'] PF kemä. tıng krr ('aw. ta krr nekx aysrr si nekx tıng)
krrpe: [kr.pɛ] PF pawm. trr a tengpam na pe-hrr
ku'up: [ku.'ʔup] PF kıtm. a 'efu fko a new 'ıvärip 'angtsikit (akerusey)
kurakx: [k-u.'r-ak'] PF rık. keykä mıso

kxamtseng: [k'am.ʈseŋ] PF 'uy. tseng a mıkam mune ayu ('aw. ta kxam 'u a mıkam mune ayu si tseng fi'u a pxaw 'u)
kxamtxomaw: [k'am.t'o.maw] PF 'uy. krr mıkam kxamtxon si trr'ong ('aw. ta kxamtxon kxam txonä si maw len uo krr alaw)
kxamtxon: [k'am.t'on] PF 'uy. kxam txonä ('aw. ta kxam 'u a mıkam mune ayu si txon ke trr, hu kea tsawke)
kxangangang: [k'aŋ.aŋ.aŋ] PF lel. pum (lı'u a pam si na pam)

kxani: [k'a.ni] *PF* kity. *ke tawnung*
kxawm: [k'awm] *PF* kity. *txo new na fko*
kxayl: [k'ajl] *PF* kity. *tsawlhì Kelutralä*
kxener: [k'ε.nεr] *PF* 'uy. *ya ta txep*
kxetse: [k'ε.tse] *PF* 'uy. *'u ta txim*
kxeyey: [k'ε.jεj] *PF* 'uy. *ke muiä tikenong*
kxix: [k'it'] *PF* 'uy. *maw kerivusey*
kxll: [k'l] *PF* 'uy. *'eko niwin tengkrr terul*

L

lahe: [la.hε] *PF* kity. *ke teng'u/tengfya/tengkrr na fi*
lam: [l.am] *PF* kemä. *teng'u/tengfya na leyku*
lapo: [la.po] *PF* eo'uy. *ke tengpo na fipo ('aw. ta lahe poan/poe si po tutan, tuté)*
laro: [la.ro] *PF* kity. *ke tsewtx*
latem: [l.a.t.εm] *PF* kemä. *leyku ke teng'u fu tengfya na sre*
latsi: [l.a.tsi] *LA* kemä. *'i'awn lok (tengkrr se-rop)*
law: [law] *PF* kity. *muiä ne menari, niŋtue tŋlam*
lawk: [l.awk'] *PF* rlk. *plltxe teri 'u*
law si: [law 's:i] *PF* krlk. *kem si fpi 'u slu law (za'ärip ta law muiä ne menari, niŋtue tŋlam)*
layompin: [la.'jom.pin] *PF* 'uy. *'opin alayon (za'ärip ta layon luke atan)*
layon: [la.'jon] *PF* kity. *luke atan*
le-: [lε] *PF* li'u kite'e'uya za'usäripa 'it sin eo li'u
le'aw: [lε.'ʔaw] *PF* kity. *na ni'aw*
le'en: [lε.'ʔεn] *PF* kity. *kem a fko 'en soli (za'ärip ta 'en tifi ni ivomum)*
lefkr: [lε.fkr] *PF* kity. *lu 'u a lu set (za'ärip ta fikrr set)*
lefngap: [lε.'fŋap'] *PF* kity. *ngusop ta fngap (za'ärip ta fngap txura tskxe)*
lefpom: [lε.'fpom] *PF* kity. *siltsan ronsem/trr/'u, pŋan tilsiltsanä, ke tsam, (ke tuteä) (za'ärip ta fpom siltsan)*
lefpomtökx: [lε.'fpom.tök'] *PF* kity. *hu tokx afpom (za'ärip ta fpomtökx lu ngaru fpoma to-kx)*
lehawng: [lε.'hawŋ] *PF* kity. *txo fko si kemot hufwa ke zene si tsat (za'ärip ta hawng ngaru lu txana ayu ke kin)*
lehawngkrr: [lε.'hawŋ.kr] *PF* kity. *lu tute a za'u mawkrr krr asiltsan (za'ärip ta hawngkrr maw krr asiltsan)*

kxll si: [k'l 's:i] *PF* krlk *tul ne 'uo fpi 'eko tsa'ut (za'ärip ta kxll 'eko niwin tengkrr terul)*
kxu: [k'u] *PF* 'uy. *nitut tisiraw*
kxuke: [k'u.kε] *PF* kity. *kawtu/ke'u kxivu tsun ('aw. ta kxu nitut tisiraw si ke na rä'ä)*
kxutu: [k'u.tu] *PF* 'uy. *ke 'eylan (za'ärip ta kxu nitut tisiraw)*

lehrap: [lε.'hr.ap'] *PF* 'uy. *'u hu hrrap (za'ärip ta hrrap 'uo a tsun kxeykivu)*
lek: [l.εk'] *PF* kemä *kem si na lahe new*
lekin: [lε.'kin] *PF* kity. *'u lu, a fko kin tsa'ut (za'ärip ta kin zene si)*
lekoren: [lε.ko.'rεn] *PF* kity. *teri koren (za'ärip ta koren muiä tifyawintxuyä)*
lekye'ung: [lεk.'jε.ʔuŋ] *PF* kity. *ke siltsan mi re'o fu tirea (za'ärip ta keye'ung ke fpomtökx)*
leli'fya: [lε.'liʔ.fja] *PF* kity. *li'fyateri (za'ärip ta li'fya 'aw'u säplltxeyä)*
lemrey: [lεm.'rej] *PF* kity. *sute olo'ä ke lu kerusey (za'ärip ta emrey var rivey)*
lemweypey: [lεm.'wej.pεj] *PF* kity. *tsun mawweypey frakrr (za'ärip ta mawweypey mawey lu)*
len: [l.εn] *PF* kemä *slu tilut*
leNa'vi: [lε.'naʔ.vi] *PF* kity. *Eywa'evengä fongu-teri (za'ärip ta Na'vi tsafongu)*
leno: [lε.'no] *PF* kity. *kem si nino (tute)*
lenomum: [lε.'no.mum] *PF* kity. *nivew ivomum fra'ut (za'ärip ta newomum new ivomum fra'ut)*
lepwox: [lεp.'wop'] *PF* kity. *pxaya fiwopx mi taw (za'ärip ta piwopx 'u mi saw tsafa pay ziva'u tsun)*
lerik: [lε.'rik'] *PF* kity. *pxaya ayrük (za'ärip ta rik 'it utralä)*
leronsrel: [lε.'ron.srel] *PF* kity. *lu ronsrel (za'ärip ta ronsrelngop ngop mi ronsem)*
lertu: [lεr.tu] *PF* 'uy. *tuteo a pohu ler*
lesar: [lε.'sar] *PF* kity. *tsun sälivu (za'ärip ta sar tikangkem si fu 'uo)*
leskxir: [lε'sk'ir] *PF* kity. *hu (ay)skxir (za'ärip ta skxir 'u sneykaytx fpomtökxit)*
letam: [lε.'tam] *PF* kity. *fitxan 'uä a fko kin (za'ärip ta tam fi'u amuiä loli, tikangkem si,*

ko)
letokx: [lɛ.'tokʰ] *PF* kity. *teri tokx* (za'ärìp ta **to-kx** *tute nìwotx*)
letrr: [lɛ.'tr̩] *RL* kity. *fratsawke trrä* (za'ärìp ta **trr** *kea txon*)
letrrrr: [lɛ.'tr̩.tr̩] *PF* kity. *kemo a len pxìm* (za'ärìp ta **trr** *kea txon*)
letsranten: [lɛ.'tsɾan.tɛn] *PF* kity. *hu tsranten atxan* (za'ärìp ta **tsranten** *teri txana ral*)
letsunslu: [lɛ.'tsun.slu] *PF* kity. *tawnunga tìlu fa Eywa* (za'ärìp ta **tsunslu** *tawnunga tìlu fa Eywa*)
letwan: [lɛt.'wan] *PF* kity. *lu tute a new wìwan fra'ut* (za'ärìp ta **tute** *po sìn wan* *ke new a tsun rìvun 'uo*)
lew: [lɛw] *PF* 'uy. *hawnuyu*
lewäte: [lɛ.wæ.'tɛ] *PF* kity. *ke tsun lu kea tìfpìl ateng teri* (za'ärìp ta **wäte** *plltxe nìkawng hu tute alahe*)
lew si: [lɛw 's-i] *PF* krlk. *hawnu sìn fäpa* (za'ärìp ta **lew** *hawnu sìn fäpa*)
leyapay: [lɛ.'ja.pa.j] *PF* kity. *lu txana yapay mì ya* (za'ärìp ta **yapay** *hì'ia pay mì ya*)
leye'krr: [lɛ.'jɛʔ.kɾ] *PF* kity. *lu tute a za'u vaykrr krr asiltsan* (*lu siltsan to lehawngkrr*) (za'ärìp ta **ye'krr** *early*)
leyn: [l-ɛjn] *PF* rlk. *kem si ayalo*
li: [li] *PF* kitm. *lu sreset*
lisre+: [li.sɾɛ] *PF* 'eo *set fu li slä ke maw* ('aw. ta **li** *lu sreset sìn sre+* *len eo krr alaw*)
lì'fya: [lɪʔ.fja] *PF* 'uy. 'aw'u *säplltxeyä* ('aw. ta **lì'u** *säplltxe sìn fya'o* *na tsakem*)

M

ma: [ma] *PF* hìt. *lì'u ahiyik*
makto: [m.ak.t.o] *PF* kemä. *si rikx hu*
masat: [ma.sat] *PF* 'uy. *tìhawnu tokxur*
maw-: [maw] *PF* 'eo *len uo krr alaw*
mawey: [ma.'wɛj] *CM* kity. *tam tam*
maweypey: [ma.'wɛj.p.ɛj] *PF* kemä 'us. *mawey lu* ('aw. ta **mawey** *tam tam sìn pey* *txey frakem vaykrr krr alaw*)
mawkrr: [maw.kɾ] *PF* kitm. *krr amaw* ('aw. ta **maw** *len uo krr alaw sìn krr* *nekx aysrr*)
mawkrra: [maw.'kɾ.a] *PF* lel. *mawkrr 'uo tengpam na akrrmaw* ('aw. ta **krr** *sìn maw*)
mawl: [mawl] *PF* 'uy. 'aw ta *mehapxi*

lì'fyaolo': [lɪʔ.fja.o.'loʔ] *PF* 'uy. *pongu saryüä lì'fyayä* ('aw. ta **lì'fya** 'aw'u *säplltxeyä sìn olo'* *pongu Na'viyä*)
lì'fyavi: [lɪʔ.fja.vi] *PF* 'uy. *hapxi lì'fyayä* (za'ärìp ta **lì'fya** 'aw'u *säplltxeyä*)
lì'u: [lɪ.ʔu] *PF* 'uy. *hapxi lì'fyayä*
lì'upam: [lɪ.ʔu.pam] *PF* 'uy. *fya'o a fko plltxe aylì'u* ('aw. ta **lì'u** *hapxi lì'fyayä sìn pam* *tsa'uri a fkol tìng mikyun*)
lì'upe: [lɪ.ʔu.pɛ] *PF* pawm. *tìpängkxo a mì sì-pawm sawni tengpam na pelì'u*
lìm: [l-im] *PF* kemä *ke sìm*
lìng: [l-ɪŋ] *PF* krlk. *tok mì ya* (*ulte ke zup nekll*)
lok: [l-okʰ] *PF* kemä. *slu tstu*
lok-: [l-okʰ] *PF* 'eo *sìm*
lom: [lom] *PF* kity. *na tuteo futa fko kin ulte ke lu fìtsengmì*
lomtu: [lom.tu] *PF* 'uy. *loma tute* (za'ärìp ta **lom** *na tuteo futa fko kin ulte ke lu fìtsengmì*)
lonu: [l-o.'n-u] *PF* kemä. *ke yìm*
lor: [lor] *PF* kity. 'u a *nga new tsìve'a*
lrrtok: [lɾ.tokʰ] *PF* 'uy. *fkuru lu fpom*
lrrtok si: [lɾ.tokʰ 's-i] *PF* krlk. *terse'a aysre'it* (za'ärìp ta **lrrtok** *kem a ngal wìntxu fpomìt mì hey*)
lu: [l-u] *PF* kemä. *pxìm sar lì'u*
luke-: [lɪ.kɛ] *PF* 'eo *ke hu 'uo*
lukpen: [luk.'pɛn] *PF* kity. *na fko pxenluke* ('aw. ta **luke** *ke hu 'uo sìn pen* 'uo *fwa fkoru tsun lìvu tokxmì ulte lesar lu*)
lumpe: [lum.pɛ] *PF* päng. *pawm fpi lun tengpam na pelun*
lun: [lun] *PF* 'uy. *tsa'u a fko sìn 'uo*

may': [majʔ] *PF* rlk.iv. *sar 'uot fpi ivomum a fra-po tsun sar tsa'ut*
mäxxu: [m.æ.'k'u] *PF* rlk. *kem sìn fpi 'uot ke tsun lu kaw'it* (za'ärìp ta **kxu** *nìtut tìsraw*)
me'em: [mɛ.'ʔɛm] *PF* kity. *ke hu tìsti*
mefo: [mɛ.fo] *PF* eo'uy. *po mune* (za'ärìp ta **me+** *san 'aw sìn 'aw sìn 'uä wìntuyu sìn po* *tute/tutean*)
mekre: [mek.rɛ] *PF* 'uy. *ayu nga kin ulte ngaru lu nìtam*
melo: [mɛ.lo] *PF* kitm. 'aw sìn 'aw *nìmun* (za'ärìp ta **me+** 'aw sìn 'aw 'eo. *fpi lì'u 'uyä sìn alo* 'awa *pxikrr*)

menari: [mɛ.'na.ri] *PF* 'uy mune nari (za'ärìp ta **me+** san 'aw sî 'aw sîk 'uä wintxuyu sî nari sätse'a)

meoauiniaea: [mɛ.o.a.u.ni.a.'ɛ.a] *PF* 'uy. txant-sana li'u ta Karyu Pawl

meuia: [mɛ.'u.i.a] *PF* 'uy. 'uo a Kernal Kuaritsur ke lu

meuianga': [mɛ.'u.i.a.ŋaɽ'] *PF* kity. tsun tivìng meuiat (za'ärìp ta **meuia** 'uo a Kernal Kuaritsur ke lu sî **nga'** hu mì)

meyp: [mɛjp'] *PF* kity. ke txur

mi: [mi] *PF* kitm. vay set

miktsang: ['mik.tsaŋ] *PF* 'uy. ioi kxamlä mikyun ('aw. ta **mikyun** fya'o ne kame pam sî **tsang** ioi kxamlä ta'leng)

mikyun: ['mik.jun] *JC* 'uy fya'o ne kame pam

mip: [mip'] *PF* kity. fifya pxasul

mì+: [mi] *PF* 'eo 'awstengyem hapxi

mifa: ['mi.fa] or [mi.'fa] *PF* 'uy., kitm. ke wrppa

mikam-: [mi.'kam] *PF* 'eo tok ro mesengä tenga hapxi

mìn: [m.in] *PF* kemä za latem

mìnyu: ['mim.ju] *PF* 'uy. tute a mìn (za'ärìp ta mìn za latem)

mìso: [mi.'so] *PF* kitm. ke fitseng (za'ärìp ta mì ke ne)

mllte: [m.l.'t.ɛ] *PF* kemä pivolltxe srane

moe: ['mo.ɛ] *PF* eo'uy. mune slä ke nga (za'ärìp ta **me+** li'u fpi mune sî **oe** 'awa tute)

mok: [m.ok'] *PF* rlk. plltxe 'uot a fko tsun si

mokri: ['mok.ri] *PF* 'uy pam ta sute fu sutean

mowan: [mo.'wan] *PF* kity. nìprte (letokx)

mrr: [mɽ] *PF* hol. mune sî mune sî 'aw

mrrrr: [mɽ.tɽ] *PF* 'uy. aysrr ta trrmuøe vay trrpue (aysrr krr a fko tikangkem si) (za'ärìp ta **mrr** mune sî mune sî 'aw sî **trr** kea txon)

N

na-: [na] *PF* 'eo tsun livu

na'ring: ['naɽ.riŋ] *PF* 'uy pxaya utral

naer: [na.'ɛɽ] *PF* 'uy. futa fkol tsun näk

nafi'u: [na.fi.'ʔu] *PF* kity. na fya'o/holpxay f.l. fi'uä ('aw. ta **na** tsunlivu sî **fi'u** ke fi'ut a)

nang: [naŋ] *PF* hit. na Tewti!

nari: ['na.ri] *PF* 'uy tya'o ne tse'a

nari si: ['na.ri s.i] *PF* krlk. tya'o ne tse'a si (za'ärìp ta **nari** tya'onetse'a)

mrrve: ['mɽ.vɛ] *PF* kity. 'u hu holpxay mrr (za'ärìp ta **mrr** mune sî mune sî 'aw)

muia: [mu.'i.æ] *PF* kity. fa meuia

mun'i: [m.un.'ʔ.i] *PF* kemä hapxi sivi

mune: ['mu.nɛ] *PF* hol. fifya menari fu memikyun

munge: ['m.u.ŋ.ɛ] *PF* kemä lurus ngahu

mungwrr-: [muŋ.'wɽ] *PF* 'eo fi'u slä ke futa

muntr: ['mun.tɽ] *PF* 'uy. mesrr ta trrpue vay trrawøe (mesrr krr a fko rä'ä tikangkem si) (za'ärìp ta **mune** fifya menari fu memikyun sî **trr** kea txon)

muntram: ['mun.tɽam] *PF* 'uy. muntr sre fimuntr (za'ärìp ta **muntr** mesrr ta trrpue vay trrawøe)

muntray: ['mun.tɽ.a.j] *PF* 'uy. muntr maw fimuntr (za'ärìp ta **muntr** mesrr ta trrkioe vay trrawøe)

muntxa: [mun.'t'a] *PF* kity. Na'viru mune 'awsiteng na 'aw

muntxa si: [mun.'t'a 's.i] *PF* krlk. tsaheylu si hu tuteo (za'ärìp ta **muntxa** Na'viru mune 'awsiteng na 'aw)

muntxatan: [mun.'t'a.tan] *PF* 'uy. tutan amuntxa (za'ärìp ta **muntxatu** tute amuntxa)

muntxate: [mun.'t'a.tɛ] *PF* 'uy. tuté amuntxa (za'ärìp ta **muntxatu** tute amuntxa)

muntxatu: [mun.'t'a.tu] *PF* 'uy. tute amuntxa (za'ärìp ta **muntxa** Na'viru mune 'awsiteng na'aw)

muve: ['mu.vɛ] *PF* kity. maw 'awøe (za'ärìp ta **mune** fifya menari fu memikyun)

muwintxu: [mu.w.in.'t'u] *PF* rlk. wintxu ulte peng tstxo tuteor tuteot akewong (za'ärìp ta **wintxu** eyk aynari ne muiaä 'u)

natkenong: [nat.'kɛ.noŋ] *PF* lel. fi'u lu tikenong ('aw. ta **na** tsun livu sî **tikenong** kenong)

nawm: [nawm] *PF* kity. apxa ulte fa meuia

nawmtu: ['nawm.tu] *PF* 'uy. txana siltsan tute (za'ärìp ta **nawm** txana siltsan)

nayn: [na.jn] *PF* 'uy. pamrel sawtuteyä fpi volaw

näk: [n.æk'] *PF* kemä yom payit

ne-: [nɛ] *PF* 'eo kä na 'ihelyu

ne'im: [nɛ.'ʔim] *PF* kitm. uo

nefä: [nɛ.'fæ] *PF* kitm. ne taw

nekl: [nɛ.ˈkl] *PF* kitm. *mìso ftu taw*
neks: [n-ɛkʰ] *PF* kemä. *sar fatxep*
nemfa-: [nɛm.fa] *PF* 'eo na reypey mì sokx ('aw. ta ne ke to sì **mifa** na repey sì ta'leng lu)
nemrey: [nɛm.ˈrɛj] *PF* kity., päng. na 'uo lu emreyteri (za'ärìp ta **emrey** var rivey)
neto: [nɛ.ˈto] *PF* kitm. *nealim* (za'ärìp ta **ne** wìntxu tsafya)
netrip: [ˈnɛt.rɪpʰ] *PF* kitm. *nìltsan fpi fko*
new: [n-ɛw] *PF* kemä.iv. *tsun kin*
newomum: [n-ɛw.ˈo.mum] *PF* krlk. *new ivomum 'uot* ('aw. ta **new** tsun kin sì **omum** kame tìngay txeleyä)
neypin: [ˈnɛjm.pin] *PF* 'uy. 'opin aneyn (za'ärìp ta **neyn** 'opin fìwopxä)
neyn: [nɛjn] *PF* kity. hu 'opin fìwopxä
niä: [n-i.ˈæ] *PF* kemä. *munge*
nikre: [ˈnik.rɛ] *PF* 'uy. 'ewll sìn ronsem
nikroi: [nik.ˈro.i] *PF* 'uy. *ioi nikrepfi* ('aw. ta **nikre** 'ewll sìn ronsem sì **ioi** pxen alor)
nitram: [nit.ˈram] *PF* kity. lu *fpom tuteru ulte lrrtok si*
nì-: [ni] *PF* si lì'u kìte'e'kemä za'usäripa 'it sìn eo lì'u
nì'aw: [ni.ˈʔaw] *PF* kitm. 'aw 'u (za'ärìp ta 'aw ke mune)
nì'awtu: [ni.ˈʔaw.tu] *PF* kitm. *nì'aw 'aw tute* ('aw. ta 'aw ke mune sì **tute** po)
nì'awve: [ni.ˈʔaw.vɛ] *PF* kitm. *le 'aw* (za'ärìp ta 'awve ke muve)
nì'en: [ni.ˈʔɛn] *PF* kitm. *kem si le'en* (za'ärìp ta 'en tìfmi ivomum)
nì'eng: [ni.ˈʔɛŋ] *PF* kitm. lu 'engenga säfpìl (za'ärìp ta 'engeng ke letske)
nì'eoio: [ni.ˈʔɛ.o.i.o] *PF* kitm. *muiä mì aynari 'oloä, mì ftxozä* (za'ärìp ta 'eoio fya'o ftxozäyä)
nì'eveng: [ni.ˈʔɛ.vɛŋ] *PF* kitm. *na 'eveng, fya'ohu 'evengä* (za'ärìp ta 'eveng ngawnilmopa tute)
nì'eyng: [ni.ˈʔɛjŋ] *PF* kitm. *tering tì'eyng* (za'ärìp ta 'eyng plltxe ne plltxetu)
nì'i'a: [ni.ˈʔiʔ.a] *PF* kitm. *mì tì'i'a* (za'ärìp ta 'i'a ftang nìwotx)
nì'it: [ni.ˈʔitʰ] *PF* kitm. *ke txan* (za'ärìp ta 'it ke pxay fu ke apxa)
nì'o': [ni.ˈʔoʰ] *PF* kitm. *fya'o a'o'* (za'ärìp ta 'o' lu 'u a lu hiyik)
nì'ul: [ni.ˈʔul] *PF* kitm. *slu txan*

nìawnomum: [ni.aw.ˈno.mum] *PF* kitm. *na nga olomum* (za'ärìp ta «awn» 'uo sì **omum** nolume 'uotì)
nìayoeng: [ni.aj.ˈwɛŋ] *PF* kitm. *na ayoeng* (za'ärìp ta **ayoeng** nga ulte oe)
nìfe': [ni.ˈfɛʔ] *PF* kitm. *na kem afe'* (za'ärìp ta fe' na kawng)
nìfkr: [ni.ˈfkɾ] *PF* kitm. *kem lefkr si* (za'ärìp ta **fikr** set)
nìfrakrr: [ni.ˈfra.kɾ] *PF* kitm. *na frakrr* (za'ärìp ta **frakrr** ke ftang)
nìftue: [ni.ˈftu.ɛ] *PF* kitm. *si na ftue* (za'ärìp ta **ftue** livu leskxawng)
nìftxan: [ni.ˈft'an] *PF* kitm. *fitxan hìmtxan* (za'ärìp ta **fitxan** ha)
nìftxavang: [ni.ˈft'a.vɑŋ] *PF* kitm. *fatxe'lan nìwotx* (za'ärìp ta **ftxavang** fa txur nìyawne)
nìfya'o: [ni.ˈfja.ʔo] *PF* kitm. *mì fìtseng* (za'ärìp ta **fya'o** tsenge fpi tìran)
nìfyeyntu: [ni.ˈfjɛjn.tu] *PF* kitm. *na fyeyntu, fya'ohu fyeyntuä* (za'ärìp ta **fyeyntu** tute afyeyn)
nìhawng: [ni.ˈhawŋ] *PF* kitm. *txana txan* (za'ärìp ta **hawng** txan to)
nìhay: [ni.ˈhaj] *PF* kitm. *kem ahay* (za'ärìp ta **hay** 'it mì lì'u a ke lolen)
nìhek: [ni.ˈhɛkʰ] *PF* kitm. *ke nìltsan* (za'ärìp ta **hek** ke fya'o a fko fpìl fko lu)
nìhol: [ni.ˈhol] *PF* kitm. *na hol* (za'ärìp ta **hol** ke txan, hìm)
nìk'ong: [nik.ˈʔoŋ] *PF* kity. *ke nìwin* (za'ärìp ta **kì'ong** rikx na ewllä tìwin)
nìkanu: [ni.ˈka.nu] *PF* kitm. *kem akanu si* (za'ärìp ta **kanu** lì'u fpi tute a kame txana ayu)
nìkeftxo: [ni.kɛ.ˈft'o] *PF* kitm. *ke netrip* (za'ärìp ta **keftxo** ke nitram)
nìlam: [ni.ˈlam] *PF* kitm. *na 'u lam* (za'ärìp ta **lam** teng'u/tengfya na leyku)
nìlaw: [ni.ˈlaw] *PF* kitm. *kem alaw si* (za'ärìp ta **law** muiä ne menari, nìftue tslam)
nìli: [ni.ˈli] *PF* kitm. *na li* (za'ärìp ta **li** lu sreset)
nìlkeftang: [ni.l.kɛ.ˈftɑŋ] *PF* kitm. *frakrr* ('aw. ta **luke** ke hu 'uo sì **ftang** rä'ä kerä)
nìltsan: [ni.l.ˈtsɑŋ] *PF* kitm. *ramunong* (za'ärìp ta **siltsan** lefpom)
nìlun: [ni.ˈlun] *PF* kitm. *na fko fpìvil*
nìmun: [ni.ˈmun] *PF* kitm. 'aw tìlen nì'ul

- nìmwey:** [nim.'wɛj] *PF* kitm. *kem si ulte lu mawey* (za'arìp ta **mawey** tam tam)
- nìmweypey:** [nim.'wɛj.pɛj] *PF* kity. *si kemot ulte maweypey* (za'arìp ta **maweypey** mawey lu)
- nìn:** [n-in] *PF* kemä. *tìng nari netsa'u*
- nìNa'vi:** [ni.'naʔ.vi] *PF* kitm. *na Eywa'evengä fongu* (za'arìp ta **Na'vi** tsafongu)
- nìnak:** [ni.'nækʔ] *PF* kitm. *näkfa* (za'arìp ta **näk** yom payit)
- nìngay:** [ni.'ŋaj] *PF* kitm. *nìtxan eyawr* (za'arìp ta **ngay** 'uoakametu, muia)
- nìno:** [ni.'no] *PF* kitm. *tse'a mì hì'ia ayhapxi*
- nìprte':** [ni.'pr.teʔ] *PF* kitm. *a kem lu prte'* (za'arìp ta **prte'** kem a tìng txan fpom)
- nìpxay:** [ni.'p'aj] *PF* kitm. *na pxay* (za'arìp ta **pxay** apxa holpxay)
- nìpxi:** [ni.'p'i] *PF* kitm. *nì'aw pxi 'u* (za'arìp ta **pxi** tìsraw seyki niftue)
- nìpxim:** [ni.'p'im] *PF* kitm. *yey nefä* (za'arìp ta **pxim** 'u fu tute klkxem nefä)
- nìrangal:** [ni.'ra.ŋal] *PF* kitm. *new txelanhü, slä ke tsun* (za'arìp ta **rangal** new ronsemhu)
- nìronsrel:** [ni.'ron.sɾɛl] *PF* kitm. *ta tìronsrel* (za'arìp ta **ronsrelngop** ngop mì ronsem)
- nìslele:** [ni.'slɛ.lɛ] *PF* kitm. *fa slivele* (za'arìp ta **slele** za'u peyfew)
- nìsngum:** [nis.'ŋum] *PF* kitm. *na kem asngum* (za'arìp ta **sngum** ke 'efu siltsan teri 'uo)
- nìsti:** [ni.'sti] *PF* kitm. *kem si ulte sti* (za'arìp ta **sti** kea siltsana ronsemur lu)
- nìsung:** [ni.'suŋ] *PF* kitm. *tse'u ùlte fi'u* (za'arìp ta **sung** yem 'aw 'u sìn lahea 'u)
- nìswey:** [ni.'swɛj] *PF* kitm. *sweya kem si* (za'arìp ta **swey** txan to 'uo)
- nìsyayvi:** [ni.'sja.j.vi] *PF* kitm. *ta syayvi* (za'arìp ta **syayvi** siltsana syay)
- nìsyen:** [ni.'sjɛn] *PF* kitm. *kem asyen si* (za'arìp ta **syen** mì tì'i'a)
- nìtam:** [ni.'tam] *PF* kitm. *teya hìmtxan a ätxäle soli* (za'arìp ta **tam** fi'u amuiä lolu, tìkangkem si, ko)
- nìteng:** [ni.'tɛŋ] *PF* kitm. *hu fi'u* (za'arìp ta **teng** na lahe)
- nìtengfya:** [ni.'tɛŋ.fja] *PF* kitm. *kem ateng* (za'arìp ta **tengfya** na)
- nìtrrrtr:** [ni.'tr.tr] *PF* kitm. *krr a fko kem si fratrr* (za'arìp ta **trr** kea txon)
- nìtut:** [ni.'tutʔ] *PF* kitm. *len nìmun sì nìmun* (za'arìp ta **tut** ye'rìn lekeräa li'u)
- nìtxan:** [ni.'t'an] *PF* kitm. *nìpxay* (za'arìp ta **txan** pxay fu apxa)
- nìwan:** [ni.'wan] *PF* kitm. *hu wìwan* (za'arìp ta **wan** ke new a tsun rìvun 'uo)
- nìwawe:** [ni.wa.'wɛ] *PF* kitm. *kem si hu wawe* (za'arìp ta **wawe** ftxey 'u lu letsranten fuke)
- nìwä:** [ni.'wæ] *PF* kitm. *wä tsa'u*
- nìwäte:** [ni.wæ.'tɛ] *PF* kitm. *na kem lewäte* (za'arìp ta **wäte** plltxe nìkawng hu tute alahe)
- nìwin:** [ni.'win] *PF* kitm. *len mifa yol krr* (za'arìp ta **win** ke kì'ong)
- nìwotx:** [ni.'wotʔ] *PF* kitm. *fra'u* (za'arìp ta **wotx** fra'u 'uoä)
- nìzawnong:** [ni.'zaw.noŋ] *PF* kitm. *ke hrrap* (za'arìp ta «awn» lekeakem lusatema 'it mì li'u sì **zong** tsam si fpi 'uo)
- nokx:** [n-okʔ] *PF* krlk. *ngop 'evengit*
- nong:** [n-on] *PF* kemä *kä uo'uo*
- nulkrr:** [nul.'kr] *PF* kitm. *na ngip srr sì ton* (za'arìp ta **krr** 'u a trrt ngolop)
- nulnew:** [nul.'n-ɛw] *PF* kemä *new nì'ul* (za'arìp ta **new** tsun kìvìn)
- nume:** [n-u.m-ɛ] *PF* kemä. *kame karyuä txele*
- numeyu:** [nu.mɛ.ju] *PF* 'uy. *tute a nume ta karyu* (za'arìp ta **nume** kame karyuä txele)
- numtseng:** [num.t̩sɛŋ] *PF* 'uy. *tseng a nivume nga tsun* ('aw. ta **nume** kame kryuyä txele sì **tseng** tsa'u a tsun fko tivok)
- numtsengvi:** [num.t̩sɛŋ.vi] *PF* 'uy. *hapxi numtsengä* (za'arìp ta **numtseng** tseng a nivume fko tsun)

Ng

nga: [ŋa] *PF* eo'uy. *ke oe fu po*
nga': [ŋaʔ] *PF* krlk. *'uomi lu fi'u*
ngatsyìp: [ŋa.tʂjɪp] *PF* eo'uy. *hi'ia nga*
(za'arìp ta **nga** *ke oe fu po*)
ngawng: [ŋawŋ] *PF* 'uy. *ngima ioang mì hllte*
ngay: [ŋaj] *PF* kity. *'uo a kametu, muiä*
ngaytxoa: [ŋaj.t'o.a] *PF* lel. *new a fi'u ke lolen*
(aw. ta **ngeyä** *ke oeyä fu feyä sà txoa pängkxo*
san tam sik teri fi'u a lolen)
ngäng: [ŋæŋ] *PF* 'uy. *tseng mì a fksen kä*
ngäzìk: [ŋæ.zìk] *PF* kity. *ke ftue*
ngenga: [ŋe.ŋa] *PF* eo'uy. *ke oe fu po (a eyk fu*
tsawl to oe) (za'arìp ta nga ke oe fu fko)
ngeyn: [ŋejn] *PF* kity. *kea txen*
ngian: [ŋi.'an] *PF,SW* kitm. *slä mi*
ngim: [ŋim] *PF* kity. *nulkrr, slä teri tokx fu fi'u*

O

oe: [o.ɛ] *PF* eo'uy. *ke nga fu fo*
oeng: [wɛŋ] *PF* eo'uy. *mune mefo, slä ke aylaha*
(za'arìp ta **oe** *ke nga*)
oetsyìp: [wɛ.tʂjɪp] *PF* 'uy. *hi'ia oe (za'arìp ta*
oe ke nga fu fo)
oeyk: [o.'ɛjk] *PF* 'uy. *tìleren si*
oeyktìng: [o.'ɛjk.t.ŋ] *PF* kemä *peng tafral ('aw.*
ta oeyk tafral sà tìng rikx po a por lu)
ohakx: [o.'hak] *PF* kity. *a fko new yivoom*
ohē: [o.hɛ] *PF* eo'uy. *Tsun tivam. Aylì'u ngian*
nì'it skepek lu.

P

pa'o: [pa.ʔo] *PF* 'uy. *hapxi*
pak: [pak] *PF* li'u fpi *stuseyki kem fpi nga pll-*
txe a 'uo ke lu tsatxan fu tsapxay
pam: [pam] *PF* 'uy. *tsa'uri a fkol tìng mikyun*
pamrel: [pam.rɛl] *PF* 'uy. *woleyn aylì'u ('aw. ta*
pam tsa'uri a fkol tìng mikyun sà rel tìweyn 'u
a kenong ionag/tute/atxkxe/utral)
pamrelfya: [pam.rɛl.fja] *PF* 'uy. *fya'o famä*
li'umì (za'arìp ta pamrel woleyn aylì'u sà
fya'o tusirana tsenge)
pamrel si: [pam.rɛl 's-i] *PF* krlk. *weyn aylì'u*
(za'arìp ta **pamrel** *woleyn aylì'u)*
pamtseo: [pam.tʂɛ.o] *PF* 'uy. *siltsana li'u fu*
hufwe ('aw. ta pam tìrikx mì ya sà tseo skx-
awngä tikangkem)

ngimpup: [ŋim.'pup] *PF* 'uy. *'u a peng ftxey 'uo*
lu ngim fu pup (za'arìp ta ngim nulkrr, slä te-
ri tokx fu fi'u sà pup ke ngim)
ngop: [ŋ.op] *PF* rlk. *tìlu si*
ngopyu: [ŋop.ju] *PF* 'uy. *po a sngä'i fra'ut*
(za'arìp ta **ngop** *sngä'i 'uot)*
ngrr: [ŋr] *PF* 'uy. *'it utralä äo tangek mì hllte*
ngrrpongu: [ŋr.pɔ.ŋu] *PF* 'uy. *krr a ayngrr*
'äpärip ('aw. ta ngrr 'it utralä äo tangek mì hll-
te sà pongu txana aysute 'awsiteng pxel 'aw)
ngul: [ŋul] *PF* kity. *na ayopin avawm*
ngulpin: [ŋul.pin] *PF* 'uy. *'opin angul (za'arìp*
ta ngul na ayopin avawm)
nguway: [ŋu.waj] *PF* 'uy. *tsngusawvika pam*
nantangä (za'arìp ta way sevina aylì'u)

oìss: [o.'s:] *LA* päng. *eltu si!!*
olo': [o.'loʔ] *PF* 'uy. *pongu Na'viä*
olo'eyktan: [o.lo.'ʔɛjk.tan] *JC* 'uy. *koren siyu*
fpiolo' ('aw. ta olo' ponguä Na'vi sà eyktan
pongu koren siyu)
omum: [o.'m.um] *PF* kemä. *kame tìngay txeleyä*
ontsang: [on.tʂaŋ] *PF* 'uy. *ioi kxamlä ontu ('aw.*
ta ontu 'u fa fahew si sà tsang ioi kxamlä
ta'leng)
ontu: [on.tu] *JC* 'uy 'u fa fahew si

pamtseo si: [pam.tʂɛ.o 's-i] *PF* krlk. *pamtseo*
sleyki (za'arìp ta pamtseo siltsana li'u fu
hufwe)
pamtseotu: [pam.tʂɛ.o.tu] *PF* 'uy. *tute a pamt-*
seo si (za'arìp ta pamtseo siltsana li'u fu
hufwe)
pan: [pan] *PF* 'uy. *'aw ta pxehapxi*
pate: [p.a.t.ɛ] *ZS* kemä *kä vay tseng*
pawm: [p.awm] *PF* kemä. *ätxäle si, plltxe talun*
fwerew lapo tìfpil
pay: [pa] *PF* 'uy. *ke tskxe slä niftue rusikxa 'u*
pay+: [pa] *PF* 'eo li'u **pe+ + ay+**
payfya: [pa.fja] *PF* 'uy. *rusikxa 'u mì a yemf-*
pay si ('aw. ta pay 'u mì a yemfpay si sà fya'o
tsenge tikäyä)

- payiva:** [ˈpaj.i.va] _{PF} 'uy. *ilva (za'ärip ta pay ke tskxe slä niftue rusikxa 'u si ilva hi'ia hapxi txepä/herwiyä/payä/tompayä)*
- paynga':** [ˈpaj.ŋaʔ] _{PF} kity. *hu txana pay mi sa'u (za'ärip ta pay ke tskxe slä niftue rusikxa 'u si nga' hu mi)*
- payoang:** [paj.'o.aŋ] _{PF} 'uy. *ioang a rey paymi ('aw. ta pay ke tskxe slä niftue rusikxa 'u si ioang kea Na'viyä ruseya 'u)*
- pähem:** [ˈp.æ.h.ɛm] _{PF} kemä. *rikx ne fitseng*
- pängkxo:** [p.æŋ.'k'o] _{PF} kemä. *plltxe hu tute*
- pängkxoyu:** [pæŋ.'k'o.ju] _{PF} 'uy. *tute a pängkxo (za'ärip ta pängkxo plltxe hu tute)*
- pängkxoyu lekoren:** [pæŋ.'k'o.ju lɛ.ko.'rɛn] _{PF} 'uy. *kawnga kawnga kawnga tute a yom txim ('aw. ta pängkxoyu tute a muiä fya'o win-txu si lekoren na muiä t'fyawintxuyä)*
- pänu:** [ˈpæ.nu] _{PF} 'uy. *plltxe sivi 'uot ulte new si tsat*
- pänutìng:** [ˈpæ.nu.t.ŋ] _{PF} kemä *pasylltixe nìmuiä teri 'uo ne tuteo ('aw. ta pänu latem po a por lu si tìng pe'u ngeyä lu, slu laheya)*
- pe+:** [pɛ] _{PF} *wìntxuyu tipawmä li'uvi tipawmä*
- pe'un:** [ˈp.ɛ.ʔ.un] _{PF} kemä *ronsem si*
- pefnel:** [pɛ.'fnɛl] _{PF} pawm. *tipawm teri fnel tengpam na fnepe*
- pefya:** [pɛ.'fja] _{PF} pawm. *mì na fikem tengpam na fyape*
- pehem:** [pɛ.'hɛm] _{PF} pawm. *tipawm teri 'u alawnen tengpam na kempe*
- pehrr:** [pɛ.'hr] _{PF} pawm. *tipawm teri lolen na tsawke tìran tengpam na krrpe*
- pelì'u:** [pɛ.'li.ʔu] _{PF} pawm. *tipängkxo a mì sipawm sawni tengpam na li'upe*
- pelun:** [pɛ.'lun] _{PF} pawm. *tipawm teri tafral tengpam na lumpe*
- peng:** [p.ɛŋ] _{PF} kemä. *oeyktìng, plltxe teri 'uo*
- peseng:** [pɛ.'sɛŋ] _{PF} pawm. *tipawm teri tseng tengpam na tsengpe*
- pesomwew:** [pɛ.som.'wɛw] _{PF} pawm. *hìmtxampe lu som fu wew? (za'ärip ta somwew 'u a peng ftxey 'uo lu ngim fu pup)*
- pesu:** [pɛ.'su] _{PF} pawm. *tipawm teri tute tengpam na tupe*
- peu:** [pɛ.'u] _{PF} pawm. *tipawm teri 'u tengpam na 'upe*
- pewn:** [pɛwn] _{PF} 'uy. *mìkam ronsem si tokx*
- pey:** [p.ɛj] _{PF} kemä. *txey frakem vaykrr krr alaw*
- piak:** [pi.'akʔ] _{PF} kity. *krr a fko tsun kivä mìkam fi'u*
- piak si:** [pi.'akʔ s-i] _{PF} krlk. *kea lew si (za'ärip ta piak ke lew)*
- pil:** [pil] _{PF} 'uy. *hapxi ta'lengä keyä Na'viyä*
- pizayu:** [ˈpi.za.ju] _{PF} 'uy. *tute a ta eo fikrr lu*
- pìmtxan:** [pim.'t'an] _{PF} pawm. *txana 'u tipawmä tengpam na hìmtxampe*
- pìwopx:** [pi.'wopʔ] _{PF} 'uy. *'u mì saw tsafa pay ziva'u tsun*
- plngay:** [p.l.'ŋaj] _{PF} rlk. *plltxe futa 'uo lu ngay (ke lu yawne ngaru tsaw)*
- plltxe:** [p.l.'t'ɛ] _{PF} kemä. *peng, ayli'u si fa kxa*
- po:** [po] _{PF} eo'uy. *latute fu latutan*
- poan:** [po.'an] _{PF} eo'uy. *latutan (za'ärip ta po tuté, tutan)*
- poe:** [po.'ɛ] _{PF} eo'uy. *latute (za'ärip ta po tuté, tutan)*
- polpxay:** [pol.'p'aj] _{PF} pawm. *tipawm teri holpxay ('aw. ta holpxay na 'aw, mune, pxey si fra'u si pe wìntxuyu tipawmä)*
- pom:** [p.om] _{PF} kemä *yem tuteoä seyri sìn lapoä seyri*
- pongu:** [ˈpo.ŋu] _{PF} 'uy. *txana aysute 'awsiteng pxel 'aw (za'ärip ta po tutan fu tute)*
- prrkxentrrkr:** [pɾ.k'ɛn.tɾ.kɾ] _{Skxawng} 'uy. *'ive-fu txantsan ('aw. ta prrte' kem a tìng txan fpom si kxener ya ta txep si trr mìkam txon si txon si krr nekx aysrr)*
- prnnen:** [ˈpɾ.nɛn] _{PF} 'uy. *hi'ia Na'vi*
- prnnesyul:** [ˈpɾ.nɛ.sjul] _{PF} 'uy. *hi'ia 'awnong 'u ('aw. ta prnnen hi'ia Na'vi si syulang 'awnong 'u)*
- prrte':** [ˈpɾ.tɛʔ] _{PF} kity. *kem a tìng txan fpom*
- prrwill:** [ˈpɾ.wɪ] _{Prr} 'uy. *rim eansi 'ewoll a kì'ong tsawl slu ('aw. ta prnnen hi'ia Na'vi si 'ewill ke ioang fu kea spxam slä tsun rilvey)*
- pukap:** [ˈpu.kapʔ] _{PF} hol. *tsìng si mune*
- pum:** [pum] _{PF} eo'uy. *fko*
- pup:** [pupʔ] _{PF} kity. *ke ngim*
- puve:** [ˈpu.vɛ] _{PF} kity. *uo mrrve (za'ärip ta pukap tsìng si mune)*

Px

- pxan:** [p'an] _{PF} kity. *nawn tsranten*
pxasik: [p'a.sik] _{PF} päng. *ke! kä ulte tspäng-ang! (ke fpom)*
pxasul: [p'a.sul] _{PF} kity. *alaksi teri yom*
pxaw-: [p'aw] _{PF} 'eo teri *tsengeo*
pxawpa: [p'aw.pa] _{PF} 'uy. 'u a teri *lau ('aw. ta pxaw teri sî pa'o na 'awkxe)*
pxawpxun: [p'aw.p'un] _{PF} 'uy. *ioi pxunfpi ('aw. ta pxaw teri tsengeo sî pxun tokxä hapxi a 'ärip 'u ulte txura tikangkem sî)*
pxay: [p'aj] _{PF} kity. *txan, apxa hîmtxan*
pxel-: [p'el] _{PF} 'eo *na*
pxelo: [p'el.lo] _{PF} kitm. *alo sî alo sî alo (za'ärip ta pxe+ li'u 'uä sî li'u eo li'u 'uä sî alo 'awa pxikrr)*
pxen: [p'en] _{PF} 'uy. 'uo fwa fkoru *tsun livu tokx-mî ulte lesar lu*
pxey: [p'ej] _{PF} hol. *holpxay a teng si 'aw nî'ul to mune*
pxeyve: [p'ej.vε] _{PF} kity. *uo muve (za'ärip ta pxey holpxay a teng si 'aw nî'ul to mune)*
pxi: [p'i] _{PF} kity. *tisraw seyki nîftue*
pxim: [p'im] _{PF} kity. 'u fu *tute kllkxem nefä*
pximaw-: [p'i.maw] _{PF} 'eo. *pxi mawkrr ('aw. ta maw len uo krr alaw sî pxi tisraw seyki nîftue)*

R

- ral:** [ral] _{PF} 'uy. *titsranten, txeleyä lun*
ralpeng: [ral.p'εŋ] _{PF} kemä. *oeyktîng aylî'uä txele ('aw. ta ral pe'u 'uo fmi piolltxe sî peng plltxe)*
ram: [ram] _{PF} 'uy. *apxa tskxe frato*
ramtsyip: [ram.tsjip] _{PF} 'uy. *ram ahî'i (za'ärip ta ram apxa tskxe frato)*
ramunong: [ra.'mu.noŋ] _{PF} 'uy. *payä tseng mî kllte*
rangal: [r'a.ŋ'al] _{PF} kemä *new ronsemhu*
raspu': [ra.'spu?] _{PF} 'uy. *lew mekunamfpi*
rawke: [raw.ke] _{PF} päng. *tisyaw fpi zong*
rä'ä: [ræ.'ʔæ] _{PF} hit. *tisyaw fpi ftang kemo*
re'o: [rε.'ʔo] _{PF} 'uy. 'it sîn *tokx ronsemhu*
rel: [rεl] _{PF} 'uy. *tîweyn, 'u a kenong io-ang/tute/atxkxe/utral*
reltseo: [rεl.t̂sε.o] _{PF} 'uy. *lelor tîweyn ('aw. ta rel 'u a menari tse'a sî tseo skxawngä tikangkem)*

- pxiset:** [p'i.'set] _{PF} kitm. *mîkam pxiswawam sî pxiswaway ('aw. ta set fiswaw sî pxi tisraw seyki nîftue)*
pxisre+: [p'i.'sre] _{PF} 'eo. *pxi srekr (aw. ta sre len eo krr alaw sî pxi tisraw seyki nîftue)*
pxiswawam: [p'i.swaw.'am] _{PF} kity. *pxisre set ('aw. ta swaw 'it trrä sî -am ftawnemkrr)*
pxiswaway: [p'i.swaw.'aj] _{PF} kitm. *pximaw set ('aw. ta swaw 'it trrä sî ay zusawkrr)*
pxiye'rîn: [p'i.'jεʔ.rim] _{PF} kitm. *pximaw px-iswaway ('aw. ta ye'rîn mî hîma trr sî pxi tisraw seyki nîftue)*
pxîm: [p'im] _{PF} kitm. *nîmun sî nîmun, txan aytilen fratrr*
pxor: [p'or] _{PF} kemä *kä san kangangang sik*
pxorpam: [p'or.pam] _{PF} 'uy. *kx, px, tx ('aw. ta pxor prrene 'usonga 'u sî pam tsa'uri a fkol tîng mikyun)*
pxun: [p'un] _{PF} 'uy. *tokxä hapxi a 'ärip 'u ulte txura tikangkem si*
pxuntil: [p'un.til] _{PF} 'uy. *pxunä tîmîn ('aw. ta pxun tokxä hapxi a 'ärip 'u ulte txura tikangkem si sî til rerikx kxam)*

- reltseotu:** [rεl.t̂sε.o.tu] _{PF} 'uy. *tute a ngop lelor tîweyn (za'ärip ta reltseo skxawngä tikangkem)*
reng: [rεŋ] _{PF} kity. *na kilwan a fko tsun kllkxem*
renten: [rεn.ten] _{PF} 'uy. *tihawnu menarir*
renu: [rε.nu] _{PF} 'uy. *rel a len nîmun sî nîmun*
rewon: [rε.won] _{PF} 'uy. *krr mîkam trr'ong sî kx-amtrr*
rey: [r'εj] _{PF} kemä. *tsawl slu sî rikx sî fpîl sî tîyawn si, lu fkoru tirea*
rey'eng: [r'εj.'ʔεŋ] _{PF} 'uy. *ke lu pxaya ayrusey to tsun lu (za'ärip ta rey tsawl slu sî rikx sî fpîl sî tîyawn si, lu fkoru tirea)*
reypay: [r'εj.paj] _{PF} 'uy. *tokxä u mî a yemfpay si ('aw. ta rey tsun mikyun tîvîng Eywar sî pay 'u mî a yemfpay si)*
rikx: [r'ik] _{PF} kemä. 'ärip *tute fu tuteyä hapxi, 'äpärip*
rim: [rim] _{PF} kity. *ke ean slä na 'ou*

rimpin: [ˈrim.pin] *PF* 'uy. 'opin arim (za'ärip ta **rim** ke ean slä na 'ou)
rina': [ri.'naʔ] *PF* 'uy. reyä hi'i 'u ta ayutral (za'ärip ta **atokirina'** rina' ta atoki, lam na hi'ia tsuwusayon spxam swirä)rerikx kxam
rik: [rikʔ] *PF* 'uy. 'ewllä zekwä
rikean: [ˈri.ke.an] *PF* kity. na 'opin rikä ('aw. ta **rik** 'ewllä zekwä si **ean** na tîtse'a Na'viyä)
ro+: [ro] *PF* 'eo tok mi seng
rofa-: [ˈro.fa] *PF* 'eo. ftär fu skien
rol: [r-ol] *PF* kemä. way si
rolun: [ro.'lun] *PF* päng. Txantsan! Oe rolun/tslolam fi'ut a fwolew

ronsem: [ˈron.sem] *PF* 'uy fratifpîl tsunslu mi tuteyâ re'o
ronsrel: [ˈron.srel] *PF* 'uy. 'u aronsrelnagawnop (za'ärip ta **ronsrelnagop** ngop mi ronsem)
ronsrelnagop: [ˈron.srel.ŋ.opʔ] *PF* krlk. ngop mi ronsem ('aw ta **ronsem, rel, ngop**)
rum: [rum] *PF* 'uy. 'u hu pxawpa
run: [r-un] *PF* kemä. 'i'a tîfwew niyayaw
rusey: [ru.'sej] *PF* kity., 'uy. tsun kivame, ke le-terkup ('aw. ta **rey** ke terkup si «**us**» lekem lusatema 'it mi li'u)
rutxe: [ru.'t'ε] *PF* päng. pawm askepek titung

S

sa'nok: [ˈsaʔ.nokʔ] *PF* 'uy. tute mehaxiä a ngolop 'eveng
sa'nu: [ˈsaʔ.nu] *PF* 'uy. tute mehaxiä a ngolop 'eveng (ke skepek) (prnenä tskxo **sa'nok** tute mehaxiä a ngolop 'eveng)
sa'nutsyîp: [ˈsaʔ.nu.tsjipʔ] *PF* 'uy. hi'ia sa'nok ('ewana sa'nokiri) (za'ärip ta **sa'nu** tute mehaxiä a ngolop 'eveng (ke skepek))
sa'sem: [ˈsaʔ.sem] *PF* 'uy. sa'nok si sempul (za'ärip ta **sa'nok** tuté mehaxiä a ngolop 'eveng si **sempul** tutan mehaxiä a ngolop 'eveng)
saa: [ˈsa:] *LA* päng. eltu si, oel 'iveko ngat tsun!!
salew: [s.a.'l-εw] *PF* kemä kâ, sngä'i kivä
san: [san] *PF* kîtm. sngä'ikrr li'uä a lapo polltse
sang: [saŋ] *PF* kity. hi'ia tîsom
sar: [s-ar] *PF* kemä tikangkem si fu 'uo
sat: [satʔ] *PF* eo'uy. ke fi'u slä 'u (hi'ia fnel tsayä maw ftu)
sau: [sa.'u] *LA* päng. ke lu siltsan!!
sayrip: [ˈsaj.rɪpʔ] *PF* kity. sevin (tutan)
sä-: [sæ] *PF* eoli'u li'u 'uä asawnar ('aw. ta **sä-
 nume** 'u a fko ftia si **säspxin** kea lefpoma tokx)
sä'o: [sæ.ʔo] *PF* 'uy. 'u a fko sar kemo sivi
säfpil: [sæ.'fpil] *PF* 'uy. lesar rel ronsemä
sänume: [sæ.'nu.mε] *PF* 'uy. karyuä tîtxantslusamä hapxi (za'ärip ta **nume** kame karyuä tx-
 ele)
sänumvi: [sæ.'num.vi] *PF* 'uy. krr a karyu numeyut kar (za'ärip ta **sänume** karyuyä tîtxantsuslamä hapxi)
säplltxe: [sæ.p-].t'ε] *PF* 'uy. li'u fu ayli'u futa fko poltse

säplltxevi: [sæ.p-].t'ε.vi] *PF* 'uy. säplltxe t-eri säplltxe lapeyâ (za'ärip ta **säplltxe** li'u fu ayli'u futa fko poltse)
säspxin: [sæ.'sp'in] *PF* 'uy. tsa'u a sleyku fkol spxinit (za'ärip ta **spxin** ke fpom)
säspxintsyîp: [sæ.'sp'in.tsjipʔ] *PF* 'uy. hi'ia säspxin (za'ärip ta **säspxin** tsa'u a sleyku fkol spxinit)
säsulîn: [sæ.'su.lm] *PF* 'uy. kem a sunu fkor (za'ärip ta **sulîn** 'in hu siltsana kem)
säwäte: [sæ.wæ.'tε] *PF* 'uy. 'u futa wäte (za'ärip ta **wäte** plltse nikawng hu tute alahe)
säzärip: [sæ.'zæ.rɪpʔ] *RL,PF* 'uy. u mikam nga si Pa'li (ke tsaheylyu!) (za'ärip ta **zä'ärip** munge ne pängkxo)
sekrr: [sε.kr] *PF* kîtm. fi'it trrä ('aw. ta **set** fi'it trrä a leren si **krr** 'u a si fa fya'o tsawkeä)
sempu: [ˈsem.pu] *PF* 'uy. tutan mehaxiä a ngolop 'eveng (ke skepek) (niyawne **sempul** tutan mehaxiä a ngolop 'eveng (ke skepek))
sempul: [ˈsem.pul] *PF* 'uy. tutan mehaxiä a ngolop 'eveng
set: [setʔ] *PF* kîtm. fiswaw
sevin: [sε.'vin] *PF* kity. tuteyâ tilor atxan
seykxel: [sεj.'k'εl] *PF* kity. tsivun sivi fra'ut luke 'efu nihiyik
seyri: [ˈsej.ri] *JC* 'uy. tokxä hapxi fa a fko pom lapo
seysoniltsan: [sεj.so.nl.tsan] *PF* päng. tsa-kem nga soli niltsan (za'ärip ta **hasey soli nitxan**)
si: [s-i] *PF* oel silpey fil'ut a yawnom fa toruk lu za'usäripa 'it sin eo li'u

sim: [s-im] *PF* kemä tok lok 'uo
si: [si] *PF* lel. ulte, li'u a wintxu ni'awstengyem
 'uä ('awsitenyem meu, tsun 'awsitenyivem
 na -si: mi sipängkxo, sar san ulte sik **ulte**
 li'u a wintxu ni'awstengyem 'uä)
sik: [sik⁷] *PF* kitm. ti'i'a tiplltxeyä
silpey: [sil.'p-εj] *PF* kemä new fa txe'lan ('aw.
 ta **siltsan** lefpom si **pey** txey frakem vaykrr krr
 alaw)
silronsem: [sil.'ron.sεm] *PF* kity. 'uo ('aw. ta
siltsan 'uo si **ronsem** 'uo)
siltsan: [sil.'tsan] *PF* kity. lefpom
sìn-: [sm] *PF* 'eo ta'em slä 'usampi
ska'a: [sk.a.'ʔ.a] *PF* kemä tspang 'uot
skepek: [skε.pεk⁷] *PF* kity. 'eoio/letsranten
skien: ['ski.εn] *PF* kity. pa'o pxunä a Na'viyā tx-
 ampxi tukrut sar
skxakep: ['sk'a.kεp⁷] *PF* kity., kitm. nga ke
 omum txo liuv
skxawng: [sk'awŋ] *PF* 'uy. Akademiä Awartxä
 ftxeytu
skxir: [sk'ir] *PF* 'uy. 'u sneykaytx fpomtokit
skxir si: ['sk'ir 's-i] *PF* krlk. sleyku leskxir
 (za'ärìp ta **skxir** 'u sneykaytx fpomtokit)
skxirtsyip: ['sk'ir.tsjip⁷] *PF* 'uy. hi'ia skxir
 (za'ärìp ta **skxir** 'u sneykaytx fpomtokit)
skxom: [sk'om] *PF* 'uy. nisar trr, 'u
sla'tsu: ['sl-aʔ.t̩s-u] *PF* krlk. peng teri 'uo a fko ke
 tsun wivintxu
slä: [slæ] *PF* lel. luke fwa 'u ngay layu
slele: ['sl.ε.l-ε] *PF* krlk. za'u peyfew
sleyku: [slεj.'k-u] *PF* kemä. 'uo (za'ärìp ta **slu**
 latem nemfa mipa 'u si «**eyk**» 'uo)
sloan: [sl.o.'an] *PF* rlk. za'u newrrpa
slu: [sl-u] *PF* kemä min nemfa lahea 'uo
smar: [smar] *PF* 'uy. 'u futa fko taron
smon: [sm-on] *PF* krlk. liuv 'u a fko omum
snaytx: [sn.ajt⁷] *PF* rlk. lapo yamora'
sngap: [sŋ.ap⁷] *PF* kemä hi'angä tifrìp
sngä'i: [sŋ.æ.ʔ-i] *PF* kemä.iv. si set
sngä'ikrr: [sŋæ.ʔi.kr⁷] *PF* 'uy. na tìngopä trr
 ('aw. ta **sngä'i** kä si **krr** nekx aysrr)
sngä'iyu: [sŋæ.ʔi.ju] *PF* 'uy. tutan/tute a sngä'i
 kemit ulte ke tsun siltsan si tsat (za'ärìp ta
sngä'i si set)
sngel: [sŋel] *PF* 'uy. Klingon
sngeltseng: [sŋel.t̩sεŋ] *PF* 'uy. tsatsenge a fko
 yem sngel ('aw. ta **sngel** txim tizup si **tseng**
 tsa'u a tsun fko tivok)

sngum: [sŋum] *PF* 'uy. ke 'efu siltsan teri 'uo
sno: [sno] *PF* eo'uy. peyā pum
snumina: [snu.mi.na] *CP* kity. skxawng
soaia: [so.'a.i.a] *PF* 'uy. nga si sa'nok si sempul
 si smuk ngeyā
sok: [sok⁷] *PF* kity. 'ewan
som: [som] *PF* kity. txana txana sevin, na tsawke
somwew: [som.'wεw] *PF* 'uy. 'u a peng ftxey lu
 som fu wew (za'ärìp ta **som** txana txana sevin,
 na tsawke si **wew** ke som)
somwewpe: [som.'wεw.pε] *PF* pawm. himtx-
 ampe lu som fu wew? (siltsan to **pesomwew**)
 (za'ärìp ta **somwew** 'u a peng ftxey 'uo lu
 ngim fu pup)
sop: [s-op⁷] *PF* kemä kä sìn ngim fya'o
sopyu: ['sop.ju] *PF* 'uy. tute a sop ne pxaya aya-
 txkxe (za'ärìp ta **sop** kä sìn ngim fya'o)
spaw: [sp-aw] *PF* kemä omum fa txe'lan, kame
 nemfa fwa ke tok
spä: [sp-æ] *PF* kemä tul nitsawl
spe'e: [sp-ε.'ʔ-ε] *PF* kemä. yim si
spe'etu: [spε.'ʔε.tu] *PF* 'uy. fko a yolim (za'ärìp
 ta **spe'e** yolimyu)
speng: [sp-εŋ] *PF* kemä fpom si nìmun
spule: ['sp-u.l-ε] *PF* kemä kä'ärìp fpi rivikx
spuwìn: ['spu.win] *PF* kity. koak fpi ayu
spxam: [sp'am] *PF* 'uy. txan 'ewll
spxin: [sp'in] *PF* kity. ke fpom
srak(e): ['srak(ε)] *PF* hit. fpi srane fu kehe aysì-
 pawm
sran: [sran] *PF* hìl., päng. tìmlle li'u
srane: ['sra.nε] *PF* hìl., päng. ngay tì'eyng
sraw: [sraw] *PF* kity. vā'a ti'efu seyki
sre+: [srε] *PF* 'eo len eo krr alaw
sre': [srεʔ] *PF* 'uy. säyom
srefey: [srε.'f-εj] *PF* (k)rlk. pey 'uot a zene za'u
 ('aw. ta **sre+** len eo krr alaw si **pey** txey frakem
 vaykrr krr alaw)
srekamtrr: [srε.'kam.tr⁷] *PF* 'uy. krr pxisre kam-
 trr ('aw. ta **sre** len eo krr alaw si **kxamtrr** krr
 a tsawke za'u)
srekamtxon: [srε.'kam.t'on] *PF* 'uy. krr mikam
 txon'ong si kxamtxon ('aw. ta **sre** len eo krr
 alaw si **kxamtxon** kxam txonä)
srekr: [srε.'kr⁷] *PF* kitm. sre set ('aw. ta **sre** len
 eo krr alaw si **krr** nekx aysrr)
srese'a: [srε.s-ε.'ʔ-a] *PF* kemä nìn zusawkrrit
 ('aw. ta **sre+** eo trr si **tse'a** kame)_D

sresrr'ong: [sʁɛ.sʁ.ʔoŋ] *PF* 'uy. *krr pxisre trr'ong* ('aw. ta **sre** len eo *krr alaw* sɪ **trr'ong** *krr a tsawke sa'u*)
sreton'ong: [sʁɛ.ton.ʔoŋ] *PF* 'uy. *krr pxisre ton'ong* ('aw. ta **sre** len eo *krr alaw* sɪ **tx-on'ong** *krr a tsawke kã neto*)
srew: [sʁ.ɛw] *PF* kemä. *riks hu auä 'ekong*
srung: [sʁuŋ] *PF* 'uy. *aungia yawneyä*
srung si: [sʁuŋ 's-i] *PF* krlk. *tɪyawnit wɪntxu fa kem* (za'ärɪp ta **srung** *aungia yawneyä*)
starsim: [st.ɑr.sɪm] *PF* rlk. *slɪvu fayu ngaru*
stawm: [st.ɑwm] *PF* kemä. *mikyun si, tslam pam fa mikyun*
stä'nì: [st.æʔ.n.i] *PF* kemä *syep tsyokxhu*
steftxaw: [st.ɛ.ft'aw] *PF* kemä. *nɪn nɪsɪm*
steyki: [stɛj.'k-i] *PF* kemä 'uoä *kea fpom si* (za'ärɪp ta **sti** *kea siltsana ronsem* sɪ «**eyk**» *san len si sɪk 'it a mɪ lɪ'u*)
sti: [st-i] *PF* kemä *kea siltsana ronsemur lu*
sto: [st.o] *PF* kemä *pängkxo san kehe sɪk ulte rä'ä si 'uo*
stum: [stum] *PF* kɪtm. *nɪtxan nɪlok*
stxeli: [st'ɛ.li] *PF* 'uy. 'u a *fko tɪng lahea tuteru ulte ke new 'uot tsafpi*
stxong: [st'oŋ] *PF* kity. 'u/tute/ioang/atxkxe a *nga ke omum*
sulin: [s.u.lɪn] *PF* krlk. 'ɪn hu *siltsana kem* (za'ärɪp ta 'ɪn *si kemo nɪ'aw*)

T

ta-: [ta] *PF* 'eo *ke ne*
ta'em: [ta.ʔɛm] *PF* kɪtm. *zera'u nekll*
ta'leng: [taʔ.lɛŋ] *PF* 'uy. *tsun mawnu'ia 'u aean sɪn tokx*
ta'lengean: [taʔ.lɛ.ŋɛ.an] *PF* kity. *na 'opin ta'lengä* ('aw. ta **ta'leng** *tsun mawnu'ia 'u aean sɪn tokx* sɪ **ean** *na tɪtse'a Na'vɪyä*)
tafkip-: [ta.'fkɪpʔ] *PF* 'eo *ta lu 'uohu* ('aw. ta **ta** *tsatsenge a tsa sngolä'i sɪ fkip-* *lu 'uohu*)
tafral: [ta.'fral] *PF* kɪtm. *talun*
takip-: [ta.'kɪpʔ] *PF* 'eo 'it *fra'uä* ('aw. ta **ta** *ke ne sɪ kip-* *mɪfa*)
takrra: [ta.'kr.a] *PF* lel. *krr-ta a tengpam na akrrta* ('aw ta **krr** *ulte ta*)
takuk: [t.a.k.ukʔ] *PF* kemä *tɪng kxu, fa win 'eko*
talun(a): [ta.'lun(a)] *PF* lel. *tafral* ('aw. ta **ta** *ke ne sɪ lun tsa'u a fko si 'uo*)

sung: [s.uŋ] *PF* kemä *yem 'aw 'u sɪn lahea 'u*
sunu: [s.u.n.u] *PF* krlk. *za'u nɪprɪte'*
sutx: [s.utʔ] *PF* kemä *syep, nong*
swaw: [swaw] *PF* 'uy. 'it *trrä*
swawtsyɪp: [swaw.tsjɪpʔ] *PF* 'uy. *yola swaw* (za'ärɪp ta **swaw** 'it *trrä*)
swey: [swɛj] *PF* kity. *siltsan frato*
sweylu: [swɛj.lu] *PF* kemä. *tsafya liou nɪswey* (za'ärɪp ta **swey** *siltsan frato sɪ lu pxɪm sar lɪ'u*)
swirä: [swi.'ræ] *PF* 'uy. *ioang*
swizaw: [swi.'zaw] *PF* 'uy. *sätoltem, fu sxko*
swok: [swokʔ] *PF* kity. *teya rolä*
swotu: [swo.tu] *PF* 'uy. *teya rolä tseng*
syaw: [sj.ɑw] *PF* krlk. *pängkxo hu txana pam, pängkxo tuteur*
syay: [sja:j] *PF* 'uy. *fya'o a nga zene kã, taluna Eywa new tsat*
syayvi: [sja:j.vi] *PF* 'uy. *siltsana syay* (za'ärɪp ta **syay** *fya'o a nga zene kã, taluna Eywa new tsat*)
syä'ä: [sjæ.ʔæ] *PF* kity. *ke sevin*
syen: [sjɛn] *PF* kity. *mɪ tɪ'i'a*
syep: [sj.ɛpʔ] *PF* kemä *spe'etu si*
syo: [sjo] *PF* kity. *ke ku'up*
syulang: [sju.laŋ] *PF* 'uy. *na seze slä ke ean, 'usonga 'ewll*
syuve: [sju.vɛ] *PF* 'uy. *yomtu*

tam: [t.am] *PF* kemä, *päng. fɪ'u amuiä loli, tɪ-kangkem si, ko*
tam tam: [tam 'tam] *M* *päng. mawey*
tangek: [ta.ŋɛkʔ] *PF* 'uy. *tokx utralä*
tanhi: [tan.'hi] *PF* 'uy. *hɪ'i atan txonä, hɪ'i atan sɪn key*
taron: [t.a.r.on] *JC,PF* kemä *tspang fpi yivom*
taronyu: [ta.ron.ju] *JC,PF* 'uy. *tspangtu ioangä* ('aw. ta **taron** *tspang fpi yivom sɪ -yu 'uo a kem si*)
taronyutsyɪp: [ta.ron.ju.tsjɪpʔ] *PF* 'uy. *hɪ'ia/ewana taronyu* (za'ärɪp ta **taronyu** *tspangtu ioangä*)
tatep: [t.a.t.ɛpʔ] *PF* kemä *terkup mɪ uwan*
tatlam: [tat.'lam] *PF* kɪtm. *fya'o a nga tse'a 'uot* (za'ärɪp ta **lam** *teng'u/tengfya na leyku*)
taw: [taw] *PF* 'uy. *txana ya*
taweyk(a): [ta.'wɛjk(a)] *PF* lel. *talun, tafral*

tawng: [t·awŋ] *PF* kemä kä ne kllte fu pay
täftxu: [t·æ.ft'·u] *PF* kemä yem ayoulit 'awsi-
 teng fte sivi 'uo
täftxuyu: [tæ.ft'u.ju] *PF* 'uy fko a si (za'ärìp ta
täftxu 'awsitengyem pxaya ayu sî –**yu** 'it a 'i'a
 li'u ulte wìntxu futa fko eyk)
tätxaw: [t·æ.t'·aw] *PF* kemä za'u ne'im nìmun
te: [tɛ] *JC* hit. solar mì stxo
tel: [t·ɛl] *PF* kemä. lapol tìng oeru 'uo
telem: [tɛ.'lɛm] *PF* 'uy. letuvon 'u ngima ngop fa
 letäftxu ay'ewll
tem: [t·ɛm] *PF* kemä swizaw si
temrey: [tɛm.'rɛj] *PF* 'uy. tivusar rivey (za'ärìp
 ta **emrey** var rivey)
teng: [tɛŋ] *PF* kity. na lahe
tengfya: [tɛŋ.fjɑ] *PF* lel. na ('aw. ta **teng** na sî
fya'o tsenge a fko tìran)
tengkr: [tɛŋ.'kr] *PF* lel. na trrwong ('aw. ta
teng nekx aysrr sî **kr** nekx aysrr)
teri-: [tɛ.'ri] *PF* 'eo nìtxele
terkup: [t·ɛr.k-up] *PF* kemä ftang rerey
teswotìng: [tɛ.'swot.ɪŋ] *PF* kemä sivi tìrangal
 ngay ('aw. ta **tìng** tung tsnì fkoru lu 'uo)
tete: [tɛ.tɛ] *PF* kity. ke tsun mìvoun'i
tewng: [tɛwŋ] *PF* 'uy. pxen a lu pxaw kxam tokxä
tewti: [tɛw.ti] *PF* lel. Nang, nantäng!
teya: [tɛ.'ja] *PF* kity. nìwotx hìmtxan
teya si: [tɛ.'ja 's-i] *PF* krlk. sleyku 'uot ateya
 (za'ärìp ta **teya** nìwotx hìmtxan)
teyr: [tɛjr] *PF* kity. ke layon
teyrpin: [tɛjr.pin] *PF* 'uy. 'opin ateyr (za'ärìp
 ta **teyr** ke layon)
til: [til] *PF* 'uy rerikx kxam
tirea: [ti.'rɛ.a] *PF* 'uy a tirey luke poä tokx
tireafya'o: [ti.'rɛ.a.fjɑ.ʔo] *PF* 'uy. tìtìran kip
 unilä tseng ('aw. ta **tirea** a tirey luke poä to-
 kx sî **fya'o** tseng atawnìran)
tireaioang: [ti.'rɛ.a.i.,o.aŋ] *PF* 'uy. tuteyä Ey-
 wayä tikenongä swirä ('aw. ta **tirea** a tirey luke
 poä tokx sî **ioang** lereya 'u)
tireapängkxo: [ti.'rɛ.a.p·æŋ.k'·o] *PF* kemä
 'awsitengyem ronsemhu ronsem, txelanhu txe-
 lan ('aw. ta **tirea** a tirey luke poä tokx sî **päng-**
kxo plltxe)
tì'awm: [ti.'ʔawm] *PF* 'uy. 'u a kelku si fpi hì'ia
 trr (za'ärìp ta 'awm kelku fpi hì'ia trr)
tì'awm si: [ti.'ʔawm 's-i] *PF* krlk. kelku si fpi
 hì'ia trr (za'ärìp ta 'awm kelku fpi hì'ia trr)

tì'awpo: [ti.'ʔaw.po] *PF* 'uy. new livu nì'aw
 (za'ärìp ta 'awpo one individual)
tì'efu: [ti.'ʔɛ.fu] *PF* 'uy. 'efu 'uot (za'ärìp ta 'efu
 kame fapoä tokx fu ronsem)
tì'em: [ti.'ʔɛm] *PF* 'uy. kem 'emyuä (za'ärìp ta
 'em ngop yomtut)
tì'eylan: [ti.'ʔɛj.lan] *PF* 'uy. txo ngaru lu 'ey-
 lan/meylan/pxeylan/eylan (za'ärìp ta 'eylan
 Ftiafpi, Skxawng sî frapo mì learnnavi.org)
tì'eyng: [ti.'ʔɛjŋ] *PF* 'uy. tìplltxe a kä ne'im
 (za'ärìp ta 'eyng plltxe ne plltxeyu)
tì'i'avay: [ti.'ʔiʔ.a.va] *PF* kitm. vaykr ke kivä
 ('aw. ta 'i'a ftang nìwotx sî **vay** ne tseng fkip)
tì'o: [ti.'ʔoʔ] *PF* 'uy. 'u a'o' (za'ärìp ta 'o' lu 'u
 a lu hiyik)
tì'ong: [ti.'ʔoŋ] *PF* 'uy. kem a ewll 'usong si
 (za'ärìp ta 'ong tsawl sleiu)
tìfkeytok: [ti.'fkɛj.tok] *PF* 'uy. fya'o a 'u lu
 (za'ärìp ta **fkeytok** tok mì kifkey)
tìfmetok: [ti.'fmɛ.tok] *PF* 'uy. kenong tuteyä
 tìtxur sî eltu (za'ärìp ta **fmetok** tse'a fpi la-
 he)
tìfnu: [ti.'fnu] *PF* 'uy. frapo fnu (za'ärìp ta **fnu**
 eltu si, rä'ä plltxe)
tìftang: [ti.'ftaŋ] *PF* 'uy fwa txerey pay (za'ärìp
 ta **ftang** rä'ä kerä)
tìftang si: [ti.'ftaŋ s-] *PF* krlk. na ftang (za'ärìp
 ta **tìftang** fwa txerey pay)
tìftia: [ti.fti'.a] *PF* 'uy. ftivia 'uoteri (za'ärìp ta
ftia nerume nìltsan)
tìftia kifkeyä: [ti.fti'.a ki.'fkɛ.jæ] *PF* 'uy. ftivia
 kifkeyit ('aw. ta **tìftia** ftivia 'uoteri sî **kifkey**
 kllte nìwotx)
tìftxavang: [ti.'ft'a.vaŋ] *PF* 'uy. fya'o aftxavang
 (za'ärìp ta **ftxavang** fa txur nìyawne)
tìftxey: [ti.'ft'ɛj] *PF* 'uy. 'u/kem a ftxoley fko
 (za'ärìp ta **ftxey** tse'a 'upe nga srung)
tìfyawìntxu: [ti.fjɑ.wm.t'u] *PF* 'uy. sänume
 ftu txantslusama tute (za'ärìp ta **fyawìntxu**
 ereyk tìrantut)
tìfyeyn: [ti.'fjɛjŋ] *PF* 'uy. livu Na'viyä hapxi
 (za'ärìp ta **fyeyn** lu sute a lu hapxi Na'viyä)
tìhawl: [ti.'haw] *PF* 'uy. hawl si (za'ärìp ta
hawl prepare)
tìhawnu: [ti.'haw.nu] *PF* 'uy. tìzong, 'u a txe
 tì'eko (za'ärìp ta **hawnu** wem fpi suteo, lew si
 nìwotx)
tìhawnu si: [ti.'haw.nu 's-i] *PF* krlk. hawnu
 (za'ärìp ta **tìhawnu** tìzong, 'u a txe tì'eko)

- tik'in:** [tik.'ʔim] *PF* 'uy. *krr a fko ke zene kem si (za'arip ta 'in si kemo ni'aw)*
- tikan:** [ti.'kan] *PF* 'uy. 'u a nga kivan (za'arip ta kan aim)
- tikangkem:** [ti.'kaŋ.kɛm] *PF* 'uy. kem fa mesyokx a ngop 'uo (za'arip ta kem tsa a fko si)
- tikangkem si:** [ti.'kaŋ.kɛm 's-i] *PF* krlk. kawng vitralur si ronsemur lu a 'u si (za'arip ta tikangkem kem fa mesyokx a ngop 'uo)
- tikangkemvi:** [ti.'kaŋ.kɛm.vi] *PF* 'uy. 'u a fko tikangkem si hu tsat (za'arip ta tikangkem kem fa mesyokx a ngop 'uo)
- tikanu:** [ti.'ka.nu] *PF* 'uy. tsun fpil nikanu (za'arip ta kanu li'u fpi tute a kame txana ayu)
- tikawng:** [ti.'kawŋ] *PF* 'uy. ke Eywa (za'arip ta kawng ke muiä)
- tikenong:** [ti.'kɛ.noŋ] *PF* 'uy. kenong (za'arip ta kenong za'usäripa 'it sin eo li'u)
- tiketeng:** [ti.'kɛ.tɛŋ] *PF* 'uy. mikam 'u si 'u alahe ('aw. ta ke na rä'ä si teng na lahe)
- tikin:** [ti.'kin] *PF* 'uy. 'u a new lu (za'arip ta kin zene si)
- tikusar:** [ti.ku.'sar] *PF* 'uy. kem karyuä (za'arip ta kar ting sänume)
- tikxey:** [ti.'k'ɛj] *PF* 'uy. hu keyey (za'arip ta kxeyey ke muiä tikenong)
- tikxey si:** [ti.'k'ɛj 's-i] *PF* krlk. ke ngay si (za'arip ta tikxey hu keyey)
- tilam:** [ti.'lam] *PF* 'uy. fya'o a 'uo lam (za'arip ta lam teng'u/tengfya na leyku)
- tilen:** [ti.'lɛn] *Pr* 'uy. 'u a lusen (za'arip ta len slu tilut)
- tilor:** [ti.'lof] *PF* 'uy. 'uä tisevin (za'arip ta lor 'u a nga new tsi'e'a)
- tim:** [tim] *PF* kity. ke kxayl
- time'em:** [ti.'mɛ.ʔɛm] *PF* 'uy. livu me'em (za'arip ta me'em ke hu tisti)
- timok:** [ti.'mɔk] *PF* 'uy. 'u amawnok (za'arip ta mok plltxe 'uot a fko tsun si)
- timuntxa:** [ti.mun.'t'a] *PF* 'uy kem a muntxa nga si tuteo a yawne lu ngaru (za'arip ta muntxa Na'viru mune 'awsiteng na'aw)
- timweypey:** [tim.'wej.pɛj] *PF* 'uy. titsu frakrr maweypey (za'arip ta maweypey mawey lu)
- tin:** [tim] *PF* 'uy. kem a 'eykin (za'arip ta 'in si kemot ni'aw)
- ting:** [t-iŋ] *PF* kemä pe'u ngeyä lu, slu laheyä
- tingay:** [ti.'ŋaj] *PF* 'uy fwa aeywar lu (za'arip ta ngay a kametu, muiä)
- tingäzik:** [ti.'ŋæ.zik] *PF* 'uy. 'u angäzik (za'arip ta ngäzik ke ftue)
- ting mikyun:** [t-im 'mik.jun] *PF* kemä. stawm (za'arip ta ting pe'u ngeyä lu, slu laheyä si mikyun fya'o ne kame pam)
- ting nari:** [t-im 'na.ri] *PF* kemä. tse'a, eltu si (za'arip ta ting pe'u ngeyä lu, slu laheyä si nari fya'o ne tse'a)
- tingop:** [ti.'ŋop] *PF* 'uy. 'u/tute/iaoang/atxkxe a ngolop mi hrro (za'arip ta ngop tilu si)
- ting tseng:** [t-iŋ 'tsɛŋ] *PF* kemä tiran ne'im, awneyk lu (za'arip ta ting pe'u ngeyä lu, slu laheyä si tseng tsa'u a tsun fko tivok)
- tino:** [ti.'no] *PF* 'uy. fya'o leno
- tinomum:** [ti.'no.mum] *PF* 'uy. fya'o tuteyä a newomum (za'arip ta newomum new ivomum 'uot)
- tioeykting:** [ti.'o.ɛjk.tiŋ] *PF* 'uy. wintxu (za'arip ta «eyk» kem si)
- tiohax:** [ti.o.'hak] *PF* 'uy. 'efu livu ohax (za'arip ta ohax a fko new yivom)
- tipawm:** [ti.'pawm] *PF* 'uy. fwa kerin ti'eyng (za'arip ta pawm pängkxo fpi laheo peng fi'ut)
- tipähem:** [ti.'pæ.hɛm] *PF* 'uy. tseng fu krr a nga pivähem (za'arip ta pähem rikx ne fitseng)
- tipängkxo:** [ti.pæŋ.'k'o] *PF* 'uy. tiplltxe (za'arip ta pängkxo plltxe)
- tipängkxotsyip:** [ti.pæŋ.'k'o.tsjip] *PF* 'uy. hi'ia tipängkxo (za'arip ta tipängkxo tiplltxe)
- tip'e'un:** [ti.'pɛ.ʔun] *PF* 'uy. fya'o a nga pole'un 'uot. (za'arip ta pe'un ronsem si)
- tiprte':** [ti.'pɪ.tɛʔ] *PF* 'uy. txo tsa'u lu prte' (za'arip ta prte' kem a ting txan fpom)
- tiran:** [t-i.'r-an] *PF* kemä kewina venu aytirikx
- tirey:** [ti.'rɛj] *PF* 'uy piaka menari, piaka ronsem, le'ekong txe'lan (za'arip ta rey tsawl slu si rikx si fpil si tiyawng si)
- tiro:** [ti.'rol] *PF* 'uy. ayl'i'u a pam asiltsan 'awsi-teng (za'arip ta rol way si)
- tironrel:** [ti.'ron.sɾɛl] *PF* 'uy. tiffil leronsrel (za'arip ta ronsrelingop ngop mi ronsem)
- tiska'a:** [ti.'ska.'ʔa] *PF* 'uy. pxaya 'u skilva'a (za'arip ta ska'a tspanng 'uot)
- tisla'tsu:** [ti.'slaʔ.tsu] *PF* 'uy. kem aslusa'tsu (za'arip ta sla'tsu peng teri 'uo a fko ke tsun wivintxu)

- tisnaytx:** [ti.'snaɣt'] *PF* 'uy. *snamaytx* 'uot (za'ärìp ta **snaytx** *lapo yamora'*)
- tisom:** [ti.'sɔm] *PF* 'uy. *txo fra'u lu som* (za'ärìp ta **som** *txana sevin*)
- tisop:** [ti.'sɔp'] *PF* 'uy. *sivop tseng ne tseng alahe* (za'ärìp ta **sop** *kä sìn ngim fya'o*)
- tispe'e:** [ti.'spɛ.'ʔɛ] *PF* 'uy. *kem a spe'e 'uot* (za'ärìp ta **spe'e** *yìm si*)
- tispxin:** [ti.'sp'in] *PF* 'uy. *pekrr fko sìltsanke 'efu* (za'ärìp ta **spxin** *kawng*)
- tisraw:** [ti.'sraʷ] *PF* 'uy. *tì'efu talun nìtokx kxu* (za'ärìp ta **sraw** *tì'efu avä')*
- tisraw seyki:** [ti.'sraʷ seɣ.'k-i] *PF* kemä. *takuk tuteo ulte tìng txura ke fpom fa nìtokx kxu ('aw. ta tisraw tì'efu talun nìtokx kxu sì s«eyk»i tung len)*
- tisraw si:** [ti.'sraʷ 's-i] *PF* krlk. 'efu ke fpom talun nìtokx kxu (za'ärìp ta **tisraw** *tì'efu talun nìtokx kxu*)
- tisrese'a:** [ti.'srɛ.se.'ʔa] *PF* 'uy. *kame tìlen eo trr ayuä* (za'ärìp ta **srese'a** *kame nemfa zusawkrr*)
- tisti:** [ti.'sti] *PF* 'uy. *tì'efu a fko sti* (za'ärìp ta **sti** *kea sìltsana ronsemur lu*)
- tisung:** [ti.'suŋ] *Lance* 'uy. 'u *sawnung* (za'ärìp ta **sung** *yem 'aw 'u sìn lahea 'u*)
- titaron:** [ti.'ta.rɔn] *PF* 'uy. *kem taronyuä* (za'ärìp ta **taron** *tspang fpi yivom*)
- titslam:** [ti.'tslam] *PF* 'uy. *tsun tslivam* (za'ärìp ta **tslam** *molune txele ulte omum tsa*)
- tìtstunwi:** [ti.'tstun.wi] *PF* 'uy. *fya'o atstunwi* (za'ärìp ta **tstunwi** *sìltsan (tute)*)
- titusaron:** [ti.tu.'sa.rɔn] *PF* 'uy. *kem taronyuä* (za'ärìp ta **taron** *tspang fpi yivom*)
- tìtxanew:** [ti.'t'a.nɛʷ] *PF* 'uy. *kem a frakrr nivew fra'ut* (za'ärìp ta **txanew** *frakrr nivew fra'ut*)
- tìtxen:** [ti.'t'ɛn] *PF* 'uy. *sleru txen* (za'ärìp ta **txen** *ke hahaw*)
- tìtxula:** [ti.'t'u.la] *PF* 'uy. 'u *txusola* (za'ärìp ta **txula** *ngop 'u o fa aysyokx*)
- tìtxur:** [ti.'t'ur] *PF* 'uy. *fkewa ayxun* (za'ärìp ta **txur** *ke meyp*)
- tìvawm:** [ti.'vawm] *PF* 'uy. *krr a fra'u vawm lu* (za'ärìp ta **vawm** *hu hola atan*)
- tìväng:** [ti.'væŋ] *PF* 'uy. 'efu *nìväng* (za'ärìp ta **väng** *kiövìn naerit*)
- tìve'kì:** [ti.vɛʔ.'kì] *PF* 'uy. *fya'o a fko ve'kì* (za'ärìp ta **ve'kì** *ke yawne*)
- tìwan:** [ti.'wan] *PF* 'uy. *wan 'uot* (za'ärìp ta **wan** *ke new a tsun rivun 'uot*)
- tìwäte:** [ti.wæ.'tɛ] *PF* 'uy. *tiplltxe lewäte* (za'ärìp ta **wäte** *plltxe nìkawng hu tute alahe*)
- tìwew:** [ti.'wɛʷ] *PF* 'uy. *txo fra'u lu wew* (za'ärìp ta **wew** *ke som*)
- tìwusem:** [ti.wu.'sem] *PF* 'uy. *kem a sute/ioang/ewll awusem si* (za'ärìp ta **wem** *tsam si wä 'aw tute*)
- tìyawn:** [ti.'jawn] *PF* 'uy. *fwa nì'ul lu to 'eylan* (za'ärìp ta **yawne** 'u *anawnew*)
- tìyawr:** [ti.'jawr] *PF* 'uy. *fra'u lu ngay* (za'ärìp ta **eyawr** *si fikem angay*)
- tìyora':** [ti.jo.'raʔ] *PF* 'uy. *yamora' 'uot* (za'ärìp ta **yora'** *emza'u mì tìwusem*)
- tìyusom:** [ti.ju.'sɔm] *PF* 'uy. *kem krr a fko yom* (za'ärìp ta **yom** *näk fksenit*)
- to:** [to] *PF* *wìntxuyu meu lì'u a wìntxu nì'ul* (lu na 'it eo lì'u)lì'u *wìntxu meu keteng txo 'aw nì'ul apxa*
- tok:** [t-ɔk'] *PF* kemä *tokx fitsenge*
- tokx:** [tɔk'] *PF* 'uy. *tute nìwotx*
- tolel:** [to.'lɛl] *PF* päng. *Txantsan! Oe rolun/tslolam fi'ut a fwolew* (na **tslolam**)
- toltem:** [t-ɔl.'t-ɛm] *PF* kemä. *takuk ioang fa tsko swizaw*
- tompa:** [tɔm.pa] *PF* 'uy. *pay ftu taw*
- tompameyp:** [tɔm.pa.'mɛjp'] *PF* 'uy. *meypa tompa* (za'ärìp ta **tompa** *pay ftu taw sì meyp ke txur*)
- tomperwì:** [tɔm.pɛr.wi] *PF* 'uy. 'u *mìkam tompa sì herwì* (za'ärìp ta **tompa** *pay ftu taw sì herwì* *hewnea tskxepay*)
- tompìva:** [tɔm.pi.va] *PF* 'uy. *ìlva payä ftu taw* (za'ärìp ta **tompa** *pay ftu taw sì ìlva* *hì'ia hapxì txepä/herwìyä/payä/tompayä*)
- tor:** [toɛ] *PF* kity. *maw fra'u* (za'ärìp ta **toruk** *tuna kerusey letaw*)
- toruk makto:** [tɔ.ruk.'mak.to] *JC* 'uy. *fkewa tsawayonyu, 'awstengyemyu 'olo ('aw. ta toruk tsawla ikran sì makto tsaheylu sì nìftxavang)*
- trr:** [tr] *PF* 'uy. *krr mìkam txon sì txon*
- trr'awve:** [tr.'ʔaw.vɛ] *PF* 'uy. *trr fpiövìl Eywayä* ('aw. ta **trr** *mìkam txon sì txon sì 'awve* *sngä'i eo aylahè*)
- trr'ong:** [tr.'ʔɔŋ] *PF* 'uy. *krr a tsawke za'u* ('aw. ta **trr** *mìkam txon sì txon sì 'ong* *tsawl sleiu*)
- trr'ongmaw:** [tr.'ʔɔŋ.maw] *PF* 'uy. *krr pximaw trr'ong* ('aw. ta **trr'ong** *krr a tsawke za'u sì*)

maw *len uo krr alaw*)
trram: [tr̩.'am] *PF* kitm. 'aw txonsre (za'ärìp ta **trr** krr mìkam txon sì txon sì **ham** 'u pxisre 'uo)
trray: [tr̩.'aj] *PF* kitm. 'aw txonmaw set (za'ärìp ta **trr** krr tsawkeyä sì **hay** 'it mì lì'u a ke lolen)
trrkive: [tr̩.'ki.vɛ] *PF* 'uy. trr maw ('aw. ta **trr** mìkam txon sì txon sì **kive** 'u hu holpxay kinä)
trrmrrve: [tr̩.'m̩.vɛ] *PF* 'uy. trr mì kam srr amrr (luke trrkive sì trr'awœ) ('aw. ta **trr** mìkam txon sì txon sì **mrrve** 'u hu holpxay mrr)
trrmuve: [tr̩.'mu.vɛ] *PF* 'uy. trr sngivä'i tikangkem si ('aw. ta **trr** mìkam txon sì txon sì **muve** 'u hu holpxay mune)
trrpeve: [tr̩.'pɛ.vɛ] *PF* pawm. tipawm teri trr
trrpuve: [tr̩.'pu.vɛ] *PF* 'uy. trr maw trrmrrve ('aw. ta **trr** mìkam txon sì txon sì **puve** 'u hu holpxay pukap)
trrpxeyve: [tr̩.'p'ɛj.vɛ] *PF* 'uy. trr maw trrmuve ('aw. ta **trr** mìkam txon sì txon sì **pxeyve** 'u hu holpxay pxey)
trrtsive: [tr̩.'tsi.vɛ] *PF* 'uy. trr mìkam trrpxeyve sì trrmrrve ('aw. ta **trr** mìkam txon sì txon sì **tsive** 'u hu holpxay tsìng)

Ts

tsa-: [ts̩a] *PF* eoli'u tsa
tsa'u: [ts̩a.'ʔu] *PF* wìn. ke fi'u slä 'u ('aw. ta **tsa** ke fi'u slä lahe teri a oe pängkxo, fko sì 'u ke kem slä tikem)
tsafya: [ts̩a.'fja] *PF* kitm. na tsa fya'o ('aw. ta **tsa-** ke fi'u slä lahe teri a oe pängkxo, fko sì **fya'o** tseng atawnìran)
tsahey: [ts̩a.'hɛj] *ZS* päng. tsivun livu siltsan to lu
tsaheyl si: [ts̩a.'hɛj 's-i] *PF* krlk. yim meronsem hu tute fu ioang (za'ärìp ta **tsaheylu** fwa a si lemuntxa mune)
tsaheylu: [ts̩a.'hɛj.lu] *JC,PF* 'uy fwa a si lemuntxa mune
tsakem: [ts̩a.'kɛm] or [ts̩a.'kɛm] *PF* wìn. ke fitilen slä lahe (za'ärìp ta **tsa-** ke fi'u sì **kem** tsa a fko sì)
tsakrr: [ts̩a.'kr̩] *PF* wìn. maw fi'u (za'ärìp ta **tsa-** ke fi'u sì **krr** nekx aysrr)
tsakrrvay: [ts̩a.'kr̩.vaj] *PF* kitm. vay tsakrr ('aw. ta **tsakrr** maw fi'u sì **vay** ne tseng fkip)

trrtxon: [tr̩.t'on] *PF* 'uy. trr txonsì Eywa'evengä ('aw. ta **trr** mìkam txon sì txon sì **txon** ke trr, hu kea tsawke)
tukru: [tuk.'ru] *PF* 'uy pxia 'u a fa taron
tul: [t-ul] *PF* kemä. tìran awin
tumpin: [t̩um.pin] *PF* 'uy. 'opin atun (za'ärìp ta **tun** hu 'opin reypayä)
tun: [tun] *PF* kity. hu 'opin reypayä
tung: [t-uj] *PF* kemä na eyktu, oeyk 'uo kivä
tungzup: [t-uj.'z-up̩] *PF* rlk. 'uä tì'ärìp seyki nekll ('aw. ta **tung** tsun sìvi sì **zup** kä nekll)
tup: [tup̩] *PF* lel. nulnew to
tupe: [tu.pɛ] *PF* pawm. pe sì tute 'awsiteng tenggam na **pesu**
tut: [tut̩] *PF* hit. ye'rìn lekeräa lì'u
tuté: [tu.'tɛ] *PF* 'uy. poe, Na'vi a tsun sevin lu (za'ärìp ta **tute** 'awa Na'vi)
tutan: [tu.'tan] *PF* 'uy. poan, Na'vi a tsun lu taronyu fu tsamsiyu (za'ärìp ta **tute** 'awa Na'vi)
tute: [tu.tɛ] *PF* 'uy. 'awa Na'vi
tuteo: [tu.tɛ.o] *PF* eo'uy. ke fitokx, ke tsatokx, slä la'u (za'ärìp ta **tute** 'awa Na'vi)
tuvon: [t̩.u.v-on] *PF* kemä. rikx ne pa'o fa ayvenu ke rikx

tsal: [ts̩al] *PF* eo'uy. ke fi'u slä 'u, fko (lawnatema rikxyu)
tsalsungay: [ts̩al.su.'ŋaj] *PF* kitm. hufwa 'u lu
tsam: [ts̩am] *PF* 'uy pxayl aylahet tsperang
tsamopin: [ts̩a.mo.pin] *PF* 'uy. 'opin tsokxur tsamfpi ('aw. ta **tsam** pxayl aylahet tsperang sì 'opin na ean, 'u atsaowne'a)
tsampongu: [ts̩am.po.ŋu] *PF* 'uy pxaya ayt-samsiyu 'awsiteng ('aw. ta **tsam** pongul 'eko laponguti sì **pongu** pxaya tute)
tsamsiyu: [ts̩am.si.ju] *PF* 'uy. fkoli tupe tspang fpi poä kelkut herawnu (za'ärìp ta **tsam** sì pongul 'eykeko laponguti sì **-yu** tute a seri tsa-kem)
tsang: [ts̩aŋ] *PF* 'uy. ioi kxamlä ta'leng
tsap'alute: [ts̩ap.'ʔa.lu.tɛ] *PF* 'uy letxoa tipawm
tsap'alute si: [ts̩ap.'ʔa.lu.tɛ 's-i] *PF* krlk. pawm txoa ta tuteo (za'ärìp ta **tsap'alute** letxoa tipawm)
tsapo: [ts̩a.po] *PF* eo'uy. ke fipo ('aw. ta **tsa-** ke fi' sì **po** latute fu latutan)

- tsaria:** [ˈtsa.ri.a] PF eo'uy. *that* ('aw. ta **tsa'u-ri** ke fi'uri slä 'uri sà a fpi meponguyä aylì'uti tsaheyl seri)
- tsat:** [tsatˀ] PF eo'uy. ke fi'u slä 'u, fko (lusatema rikxtu)
- tsata:** [ˈtsa.ta] PF eo'uy. *that* ('aw. ta **tsa'u-t** ke fi'ut slä 'ut sà a fpi meponguyä aylì'uti tsaheyl seri)
- tsatseng:** [tsa.ˈtsɛŋ] or [ˈtsa.ˈtsɛŋ] PF wìn. mì atxkxex, ke fi'u ('aw. ta **tsa** ke fi'u sà **tseng** tsa'u a tsun fko tivok)
- tsatu:** [ˈtsa.tu] PF wìn. ke fipo slä lapo ('aw. ta **tsa** ke fi'u slä lahe teri a oe pängkxo, fko sà **tute** po)
- tsaw:** [tsaw] PF wìn., eo'uy. tsa'u/fko (ke rus.)
- tsawa:** [ˈtsa.wa] PF eo'uy. *that* ('aw. ta **tsa'u** ke fi'u slä 'u sà a fpi meponguyä aylì'uti tsaheyl seri)
- tsawke:** [ˈtsaw.kɛ] PF 'uy apxa tanhì arim
- tsawl:** [tsawl] PF kity. *tenga utral, ne taw*
- tsawlhi':** [tsawl.'hiʔ] PF 'uy. tsatxan a 'uo lu ('aw. ta **tsawl** *tenga utral, ne taw* sà **hi'i** le'it, ke tsawl)
- tsawl slu:** [ˈtsawl.'sl.u] PF kemä latem nemfa mipa 'u atxan ('aw. ta **tsawl** ke hi'i sà **slu** latem nemfa mipa 'u)
- tsay+:** [tsaj] PF 'eo li'u tsa ayu ('aw. ta **tsa-** ke fi sà **ay+** nì'ul to pxe)
- tsä':** [ts.æʔ] PF kemä. tsre'i pay awin
- tse:** [tsɛ] PF hit. ha...(sngä'iyu tipängkxoä)
- tse'a:** [ts.ɛ.'ʔ.a] PF kemä pekem aynari sivi
- tseng(e):** [tsɛŋ(ɛ)] PF 'uy. tsa'u a tsun fko tivok
- tsengo:** [tsɛ.ŋo] PF eo'uy. ke fiatxkxe ke tsatxkxe slä la'u (za'ärip ta **tseng** tsa'u a fko tsun tivok)
- tsengpe:** [tsɛŋ.pɛ] PF pawm. tipawm teri atxkxex tengpam na **peseng**
- tseo:** [tsɛ.o] PF 'uy 'u alor ngop fa lora ronsem
- tsewtx:** [tsɛwtˀ] PF kity. hu hapxi kllteyä
- tsim:** [tsim] PF 'uy. tseng a tisingä'i
- tsing:** [tsiŋ] PF hol. mune sà mune
- tsive:** [tsi.vɛ] PF kity. uo pxyeve, eo mrrve (za'ärip ta **tsing** mune sà mune)
- tskalep:** [ˈtska.lɛpˀ] PF 'uy lepa'oa tsko
- tsko:** [tsko] PF 'uy swizaw temyu
- tsko swizaw:** [ˈtsko swi.'zaw] PF 'uy. ayu a fa fko taron titspang ('aw. ta **tsko** swizaw temyu sà **swizaw** sätoltem, fu sko)
- tskxaytsyip:** [ˈtsk'a.j.tsijpˀ] PF 'uy. tskxepay ftu taw (za'ärip ta **tskxepay** pay awew fitxan a lu na tskxe)
- tskxe:** [tsk'ɛ] PF 'uy atxkxe 'evenga
- tskxekeng:** [ˈtsk'ɛ.kɛŋ] PF 'uy. kem fa tute tsawl slu titxur
- tskxekeng si:** [ˈtsk'ɛ.kɛŋ 's.i] PF krlk. kem si fpi slivu siltsan teri tsakem (za'ärip ta **tskxekeng** kem fa tute tsawl slu titxur)
- tskxepay:** [ˈtsk'ɛ.pa.j] PF 'uy. pay awew fitxan a lu na tskxe (za'ärip ta **tskxe** atxkxe 'evenga sà **pay** ke tskxe slä niftue rusikxa 'u)
- tslam:** [tsl.am] PF kemä. molune txele ulte omum tsa
- tsleng:** [tslɛŋ] PF kity. 'uo a lu kxeyey
- tslolam:** [tslo.'lam] PF päng. 'uo (za'ärip ta **tslam** 'uo sà «ol» 'uo)
- tsmuk:** [tsmukˀ] PF 'uy. tute kop tasa'nok
- tsmukan:** [tsmu.kan] PF 'uy. tutan kop tasa'nok (za'ärip ta **tsmuk** tute kop ta sa'nok)
- tsmuke:** [tsmu.kɛ] PF 'uy. tute kop tasa'nok (za'ärip ta **tsmuk** tute kop ta sa'nok)
- tsmuktu:** [tsmuk.tu] PF 'uy. tute kop tasa'nok (za'ärip ta **tsmuk** tute kop ta sa'nok)_T
- tsngal:** [tsŋal] PF 'uy. fa'u a fko näk
- tsngan:** [tsŋan] PF 'uy. tokx ioangä a tsun yaw-nom
- tsngawvik:** [tsŋ.aw.v.ikˀ] PF kemä 'efu nì-kawng ulte tungzup pay ftu menari
- tsni:** [tsni] PF lel. tsa (li'u)
- tsopi:** [tso.pi] PF 'uy. säkrrnekx yaä
- tspang:** [tsp.aŋ] PF kemä. si kerusey
- tsranten:** [tsr.an.t.ɛŋ] PF krlk. teri txana ral
- tsray:** [tsra.j] PF 'uy. ayhelku mì 'aw tseng
- tsre'i:** [tsr.ɛ.'ʔ.i] PF kemä toltem tsyokxhu
- tstal:** [tstal] PF 'uy. sämun'i
- tstew:** [tstɛw] PF kity. ke wintxu txopu
- tstu:** [tstu] PF kity. ke piak
- tstunwi:** [tstun.wi] PF kity. siltsan (tute)
- tstu si:** [tstu 's.i] PF krlk. 'ärip 'u fte txeys säf-pxäkim (za'ärip ta **tstu** ke piak seyki)
- tstxo:** [tst'o] PF 'uy. san oeru syaw fko sik
- tstxoli'u:** [tst'o.li.ʔu] PF 'uy. li'u hu ral 'uyä ('aw. ta **tstxo** san oeru syaw fko sik sà **li'u** hapxi li'fyayä)
- tsuk-:** [tsuk] PF li'uvi fko tsun ..<iv>... ('aw. ta **tsun** sivi sà **fko** tsa'aw)
- tsuksim:** [tsuk.sim] PF 'uy. txim keyä
- tsuktswa':** [tsuk.'tswaʔˀ] PF kity. fko tsun tswi-va' fi'ut (za'ärip ta **tswa'** ke zerok)

tsukyom: [t̥suk.ʹjom] *PF* kity. *fko tsun yivom tsat* (za'ärip ta **yom** näk fksenit)

tsulfä: [t̥sul.ʹfæ] *PF* 'uy. *tsirvun tseot/kem txantsan*

tsulfä si: [t̥sul.ʹfæ 's-i] *PF* krlk. *tsun tseot/kem txantsan* (za'ärip ta **tsulfä** tsirvun tseot/kem txantsan)

tsulfätu: [t̥sul.ʹfæ.tu] *PF* 'uy. *tuteo a tsun tseot/kem txantsan* (za'ärip ta **tsulfä** tsirvun tseot/kem txantsan)

tsun: [t̥s-un] *PF* kemä.iv. *sivi*

tsunslu: [t̥s-un.sl-u] *PF* kemä *tawnunga tilu fa Eywa kxawm* ('aw. ta **tsun** tawnunga tilu fa Eywa sî **slu** latem nemfa mipa 'u)

tsurokx: [t̥s-u.ʹt-okʹ] *PF* kemä. *lu mawey fu haw*

tswa': [t̥sw-aʹʔ] *PF* kemä. *ke zerok*

tswayon: [t̥sw-aj.-on] *PF* kemä *kä tawka*

tswin: [t̥swin] *PF* 'uy. *txana hapxi nikreyä*

tswintsyip: [t̥swin.t̥sjipʹ] *PF* 'uy. *hi'ia tswin* (za'ärip ta **tswin** txana hapxi nikreyä)

tsyafe: [t̥tsja.fɛ] *PF* kity. *mikam som sî wew*

tsyal: [t̥tsjal] *PF* 'uy. *pxun letaw*

tsyo: [t̥tsjo] *PF* 'uy. *rina' a tolakuk fte fo hapxi lu ngusop tiyom*

tsyokx: [t̥tsjokʹ] *PF* 'uy. *vul pxunä*

tsyosyu: [t̥tsjo.sju] *PF* 'uy. *syuve ngusop tsoyä* ('aw. ta **tsyo** rina' a tolakuk fte fo hapxi lu ngusop tiyom sî **syuve** ewll/ioang a fko tsun yom)

Tx

txa': [t̥'aʹ] *PF* kity. *ke hewne*

txal: [t̥'al] *PF* 'uy. *uo tokx*

txampay: [t̥'am.ʹpa:j] *PF* 'uy. *tsawla yemfpayä tseng* ('aw. ta **txan** ke hîm sî **pay** 'u mî a yemfpay sî)

txampxi: [t̥'am.ʹp'i] *PF* 'uy. *hapxi atxan ayuä fu suteyä* (za'ärip ta **txan** apxa holpxay 'uyä)

txan: [t̥'an] *PF* kity. *apxa holpxay 'uä*

txanatan: [t̥'a.na.tan] *PF* kity. *na neympin, hu txana atan* ('aw. ta **txan** apxa holpxay 'uyä sî **atan** na txana tsawke, fi'u ta rum mî taw)

txanew: [t̥'a.nɛw] *PF* kity. *nivew fra'ut* ('aw. ta **txan** apxa holpxay 'uyä sî **new** tsun kin)

txanfwerwî: [t̥'an.fwɛr.wi] *PF* 'uy. *txana herwî hu hufwe atxur* (za'ärip ta **hufwe** rusikxa ya sî **herwî** hewnea tsxepay)

txantsan: [t̥'an.tsan] *PF* kity. *sîltsan frato*

txantslusam: [t̥'an.t̥slu.sam] *PF* kity. 'uo. ('aw. ta **txan** 'uo sî **tsl«us»am** 'uo)

txantstew: [t̥'an.t̥stɛw] *PF* 'uy. *sîltsana tute a por frapol yawnet ting* ('aw. ta **txan** nîmuiä sî **tstew** hrrapur ke lu)

txantur: [t̥'an.tur] *PF* kity. *tsun txana ayu* ('aw. ta **txan** apxa holpxay 'uyä sî **txur** ke meyp)

txanwawe: [t̥'an.wa.wɛ] *PF* kity. *hu txana wawe fkoteri* ('aw. ta **txan** apxa holpxay 'uä sî **wawe** ftxey 'u lu letsranten fuke)

txasom: [t̥'a.som] *PF* kity. *som to som* (za'ärip ta **txan** pxay fu apxa sî **som** txana sevin)

txawew: [t̥'a.wɛw] *PF* kity. *lu wew to wew* (za'ärip ta **txan** pxay fu apxa sî **wew** ke som)

txayo: [t̥'a.jo] *PF* 'uy. *atxkxe piak ne taw*

txärem: [t̥'æ.rɛm] *PF* 'uy. *ayu mî Na'vi a lu na skxe*

txe'lan: [t̥'ɛʹ.lan] *PF* 'uy. *tseng tînewä sî reypɛyä*

txele: [t̥'ɛ.lɛ] *PF* 'uy. *fi'u*

txen: [t̥'ɛn] *PF* kity. *ke hahaw*

txep: [t̥'ɛpʹ] *PF* 'uy. *sänekx*

txepîva: [t̥'ɛ.pi.va] *PF* 'uy. *îlva txepä* ('u a lu mawkrr txep nolekx) (za'ärip ta **txep** sänekx sî **îlva** hi'ia hapxi txepä/herwîyä/payä/tompayä)

txeptsyip: [t̥'ɛp.t̥sjipʹ] *PF* 'uy. *hi'ia txep* (za'ärip ta **txep** sänekx)

txepvi: [t̥'ɛp.vi] *PF* 'uy. *hi'i hapxi fu tanhî ftu nerekk txep* (za'ärip ta **txep** sänekx)

txewk: [t̥'ɛwkʹ] *PF* 'uy. *keruseya vul atspusang*

txey: [t̥'ɛj] *PF* kemä ftang

txin: [t̥'in] *PF* kity. *na letsranten*

txintin: [t̥'in.tin] *PF* 'uy. *na tiuseyk* ('aw. ta **txin** na letsranten sî **tin** kem a 'eykin)

txim: [t̥'im] *PF* 'uy. *frapo oeyä eylanä*

txing: [t̥'ɪŋ] *PF* kemä *kä neto*

txo: [t̥'o] *PF* lel. *li'u wintxu ngaya txele eo ha ngaya txele kop uo lu*

txoa: [t̥'o.a] *PF* 'uy. *aungia sîltsana txelanä*

txokefyaw: [t̥'o.kɛ.fjɔw] *PF* lel. *mî lakem* ('aw. ta **txo-ke-fya'o-'aw** Srung si! Oe syep mî san translation sîk tikangkemseng!)

txon: [t̥'on] *PF* 'uy. *ke trr, hu kea tsawke*

txon'ong: [t̥'on.ʹoŋ] *PF,Pr* 'uy. *krr a tsawke kä neto* ('aw. ta **txon** ke trr, hu kea tsawke sî **ong**)

tsawl sleiu)
txon'ongmaw: [t'on.'ŋon.maw] *PF* 'uy. *krr pxi-maw txon'ong* ('aw. ta **txon'ong** *krr a tsawke kä neto si maw len uo krr alaw*)
txonam: [t'o.'nam] *PF* kitm. *ke trr, kea atanä trr a limen* (za'ärìp ta **txon** *ke trr si ham lusolena 'it mi li'u*)
txonay: [t'o.'na:j] *PF* kitm. *ke trr a liyen* (za'ärìp ta **txon** *ke trr si hay lusen a ke lolen mi*)
txopu: [t'o.pu] *PF* 'uy. *tì'efu tul neto ta hrrap*

U

uk: [uk'] *PF* 'uy. *vawma 'u a lu krr a tsawkeyä atan za'u ne tsa'u* (za'ärìp ta **toruk** *tuna keru-sey letaw*)
ukxo: [u.'k'o] *PF* 'uy. *ke lepay*
ulte: ['ul.tɛ] *PF* lel. *teng si, 'awstengyem mune li'üä txele*
ultxa: [ul.'t'a] *PF* 'uy *pxay 'awsiteng tengkrr*
ultxarun: [ul.'t'a.r-un] *PF* rlk. *tok mi seng hu tuteo* ('aw. ta **ultxa** *pxay 'awsiteng tengkrr si run 'i'a tífwev nìeyawr*)
ultxa si: [ul.'t'a 's-i] *PF* krlk. *ultxeykarun* (za'ärìp ta **ultxa** *pxay 'awsiteng tengkrr*)
unil: ['u.nil] *JC* 'uy *nìtxon ronsem tiran*
uniltirantokx: [u.nil.ti.'ran.tok'] *JC,PF* 'uy. *ke-tuwong a stum lam nìayoeng, slä hu mrr ay-zekwä si ayvenzek* ('aw. ta **uniltiranyu** *ke-*

txopu si: [t'o.pu 's-i] *PF* krlk. *'efu new tul neto ta hrrap* (za'ärìp ta **txopu** *tì'efu tul neto ta hrrap*)
txukx: [t'uk'] *PF* kity. *ke reng*
txula: [t'·u.l-a] *PF* kemä. *ngop 'uo fa aysyokx*
txum: [t'um] *PF* 'uy. *'ewll fu ioang pay a tspang*
txumnga': [t'um.ŋaʔ'] *PF* kity. *tsun kxu Na'viot, hu txum* (za'ärìp ta **txum** *'ewll fu ioang pay a tspang si nga' hu mi*)
txur: [t'ur] *PF* kity. *ke meyp*

tuwong a sop nemfa tireayä tseng si tokx tute nìwotx)

uniltiranyu: [u.nil.ti.'ran.ju] *PF* 'uy. *ketuwong a sop nemfa tireayä tseng* ('aw. ta **unil** *n'txon ronsem tiran si tiranyu tute a terìran*)
uo-: ['u.o] *PF* 'eo *ne txal 'uä fu tuteyä*
uran: [u.'ran] *PF* 'uy. *'uo fwahu fko tsun kivä payka*
utral: [u.'ral] *PF* 'uy. *aykelku Eywayä, tsawl 'ewll hu tangek si rik*
utraltsyip: [ut.'ral.tsjip'] *PF* 'uy. *h'ia utral* (za'ärìp ta **utral** *aykelku Eywayä, tsawl 'ewll hu tangek si rik*)
uvan: [u.'van] *PF* 'uy. *kem prnenä*
uvan si: [u.'van 's-i] *PF* krlk. *prnenä kem len* (za'ärìp ta **uvan** *kem prnenä*)

V

var: [v.ar] *PF* krlk.iv. *kem si nulkr*
vawm: [vawm] *PF* kity. *hu hola atan*
vawmpin: ['vawm.pin] *PF* 'uy. *'opin avawm* (za'ärìp ta **vawm** *hu hola atan*)
vay-: [vaj] *PF* 'eo *ne tseng fkip*
vaykrr: [vaj.'kr] *PF* lel. *mì 'u a ne la'u* ('aw. ta **vay-** *mì seng a ne tseng si krr tsawkeyä trr*)
vä': [væʔ] *PF* kity. *ke nìprte*
väng: [væŋ] *PF* kity. *kivin naerit*
ve'ki: [v·ɛʔ.'k-i] *PF* rlk. *ke yawne*
venu: [vɛ.nu] *PF* 'uy. *vul kinamä*
venzek: ['ven.zɛk'] *PF* 'uy. *h'ia vola ayvul kinamä* ('aw. ta **venu** *vul kinamä si zekwä vola ayvul pxunä*)
vewng: [v·ɛwŋ] *PF* rlk. *'uo atxin 'eykìn ngat*
vay: [vɛj] *PF* 'uy. *syuve ngusop ioangä*
virä: [v·i.'l·æ] *PF* kemä 'ong *mì holpxay*
vitra: [vit.'ra] *PF* 'uy. *txelanä txelan*

vol: [vol] *PF* hol. *holpxay zekwäyä*
volve: ['vol.vɛ] *PF* kity. *uo kive* (za'ärìp ta **vol** *holpxay zekwäyä*)
vospxi: [vo.'sp'i] *PF* 'uy. *vospxi zisità* (*alu pxe-vosing fu pxevomrr fu pxeovofu fu pxeophin srr*) (za'ärìp ta **vospxi** *'aw ta vosing si zisità krr vaykrr 'aw trr lu nìmun*)
vospxiäm: [vo.'sp'i.am] *PF* 'uy. *vospxi sre fi-vospxi* (za'ärìp ta **vospxi** *vospxi zisità*)
vospxiay: [vo.'sp'l.a:j] *PF* 'uy. *vospxi vay fi-vospxi* (za'ärìp ta **vospxi** *vospxi zisità*)
vrrin: [v·r·in] *PF* krlk. *'in hu kem a ke lu siltsan* (za'ärìp ta **in** *si kemo nì'aw*)
vrrtep: [v·r.tɛp'] *PF* 'uy. *FOX*
vul: [vul] *PF* 'uy. *'u a tsawl slu ta tangek utralä*
vur: [vur] *PF* 'uy. *tipängkxo a wintxu tilen*
vurvi: [vur.vi] *PF* 'uy. *plltxe vurit hu aylü' u ahol* (za'ärìp ta **vur** *tipängkxo a wintxu tilen*)

W

wan: [w·an] *PF* rlk. *ke new a tsun rivun 'uo*
wawe: [wa.'wɛ] *PF* 'uy. *ftxey 'u lu letsranten fu-ke*
way: [wa:j] *PF* 'uy. *pawnlltxea pamtseo*
way si: ['wa:j 's:i] *PF* krlk. *plltxe/peng wayit*
(za'ärìp ta way pawnlltxea pamtseo)
waytelem: ['wa:j.tɛ.lɛm] *PF* 'uy. *tirölä hapxi*
*('aw. ta way pawnlltxea pamtseo sì telem le-
 tuvon 'u ngima ngop fa letäftxu ewll)*
wä+: [wæ] *PF* 'eo *na txo mì tsam*
wäte: [wæ.'t·ɛ] *PF* rlk. *plltxe nìkawng hu tute
 alahe*
wätu: ['wæ.tu] *PF* 'uy. *tute fkowä (za'ärìp ta
 wä- na txo mì tsam)*
wätx: [w·æt'] *PF* rlk. *lu meyp teri*
wem: [w·ɛm] *PF* kemä. *tsam si wä 'aw tute*
wempongu: ['wɛm.po.ŋu] *PF* 'uy. *pongu suteyä*
a wivem ('aw. ta wem tsam sì wä 'aw tute sì

Y

ya: [ja] *PF* 'uy. *tša'u a kxamlä tsati ikranlı tswayon*
yafkeyk: ['ja.fkejk'] *PF* 'uy. 'u *a tom-
 pa/tsawke/ftwopx seyki (za'ärìp ta fkeytok
 exist)*
yapay: [ja.paj] *PF* 'uy. *hì'ia pay mì ya ('aw. ta
 ya tša'u a kxamlä tsati ikranlı tswayon sì pay
 ke tskxe slä niftue rusikxa 'u)*
yawne: ['jaw.nɛ] *PF* kity. 'u *anawnew*
yawnetu: ['jaw.nɛ.tu] *PF* 'uy. *tute a lu yawne
 ngaru (za'ärìp ta yawne 'u anawnew)*
yawntu: ['jawn.tu] *PF* 'uy. *tute fu tutan a lu
 yawne ngaru (za'ärìp ta yawne 'u anawnew)*
yayayr: [ja.'jajɛ] *PF* 'uy. *ke ivomum tsengit ke'uä*
yaymak: ['jaj.mak'] *PF* kity. *ke tslusam*
yayo: ['ja.jo] *PF* 'uy. *ioang a tsun tswivayon*
*('aw. ta ya tša'u a kxamlä tsati ikranlı tswayon
 sì ioang kea Na'viyä ruseya 'u)*
yän: [j·æɲ] *PF* kemä. *yìm sìn kllte*
ye: [jɛ] *PF* kity. *na teya*
ye'krr: ['jɛ?.kɾ] *PF* kitm. *vay krr asiltsan*
*(za'ärìp ta ye'rìn mì hìma trr sì krr nekx
 aysrr)*
ye'rìn: ['jɛ?.rɪm] *PF* kitm. *mì hìma trr*

pongu txana aysute 'awsiteng pxel 'aw)
wew: [wɛw] *PF* kity. *ke som*
weyn: [w·ɛjɲ] *PF* kemä *reлтseo si*
win: [win] *PF* kity. *ke kì'ong*
win säpi: ['win sæ.'p·i] *PF* kemä. *sop fa txan*
*nìyol ('aw. ta win ke kì'ong sì s«äp»i len fa
 kem pängkxoä)*
win si: ['win 's·i] *PF* krlk. *tikangkem si nìhawng*
yola krr (za'ärìp ta win ke kì'ong)
wiya: ['wi.ja] *ZS* päng. *na tša-hey*
wìntxu: [w·ɪn.'t·u] *PF* kemä *munge ne nari*
wok: [wok'] *PF* kity. *ke fnu*
wotx: [wot'] *PF* 'uy. *tifra'u*
wrrpa: ['wɾ.pa] *PF* 'uy., *kìtm. ke nemfa*
wur: [wur] *PF* kity. *hì'ia tìwew*
wutso: ['wu.tso] *PF* 'uy. *tša'u a tsun fko yivom*

yehakx: ['jɛ.hak'] *PF* kity. *teya hu syuve (za'ärìp
 ta ye na teya sì ohakx a fko new yivom)*
yem: [j·ɛm] *PF* kemä. *heyn 'u nekll*
yemfpay: [jɛm.'fpa:j] *PF* 'uy. *kem a yem nemfa
 rusikxa ayu ('aw. ta yem heyn 'u nekll sì pay
 ke tskxe slä niftue rusikxa 'u)*
yemfpay si: [jɛm.'fpa:j 's·i] *PF* krlk. *yem nemfa
 rusikxa ayu (za'ärìp ta yemfpay kem a yem
 nemfa rusikxa ayu)*
yemstokx: [j·ɛm.stok'] *PF* rlk. *yem sìn tokxit*
('aw. ta yem sìn sì tokx tute nìwotx)
yeväng: ['jɛ.væŋ] *PF* kity. *teya hu naer (za'ärìp
 ta ye na teya sì väng kivin naerit)*
yey: [jɛj] *PF* kity. *ke pxaw*
yìm: [j·ɪm] *PF* kemä *syew mesyokx*
yol: [jol] *PF* kity. *krrä nì'it*
yom: [j·om] *PF* kemä *näk fksenit*
yomtìng: ['jom.t·ɪŋ] *PF* kemä 'uot *teya seyki*
*('aw. ta yom näk fksenit sì tìng rikx po a por
 lu)*
yora': [jo.'ɾ·a?] *PF* rlk. *emza'u mì tìwusem*
yur: [j·ur] *PF* rlk. *sar pay sìn 'u*

Z

- za'ärìp:** [za.'ʔ.æ.r.ɪp̚] *PF* kemä munge ne päng-kxo (za'ärìp ta 'ärìp rikx (hu uo arawnìkx))
- za'u:** [z.a.'ʔ.u] *PF* kemä. zamäpunge
- zam:** [zam] *PF* hol. vola vol
- zamunge:** [za.'m.u.ŋ.ɛ] *PF* kemä. za'u hu ulte tìng 'u (za'ärìp ta munge luru ngahu)
- zapxì:** [za.'p'ɪ] *PF* 'uy. ontu 'uoä (za'ärìp ta hapxì kä ne tsengeo)
- zawng:** [z.awŋ] *PF* kemä. nìtxan apxa pam si, nguway si
- zekwä:** [zɛk.wæ] *PF* 'uy. hì'ia ayvul tsyokxä
- zene:** [z.ɛ.n.ɛ] *PF* kemä.iv. si fu TSPANG
- zenke:** [z.ɛŋ.ke] *PF* kemä.iv. rä'ä! ('aw. ta zene si fu tspang sì ke srane skxawngä)
- zerok:** [z.ɛ.r.ok̚] *PF* kemä. omum futa nga soli
- zeyko:** [zɛj.'k.o] *PF* rlk. sleyku zivo (za'ärìp ta zo lu siltsan/lefpom sì «eyk» kem si)
- zìsikrr:** [zì.si.kr̚] *PF* 'uy. hapxì zìsità (za'ärìp ta zìsità krr vaykrr 'aw trr lu nìmun sì krr nekx aysrr)
- zìsità:** [zì.sità] *PF* 'uy. krr vaykrr 'aw trr lu nìmun
- zo:** [z.o] *PF* krlk. lu siltsan/lefpom
- zong:** [z.oŋ] *PF* kemä tsam si fpi 'uo
- zongtseng:** [z.oŋ.tseŋ] *PF* 'uy. kelku ('aw. ta zong lew sawni sì tseng tsa'u a tsun fko tivok)
- zoplo:** [zop.'lo] *PF* 'uy. aylì'u a tsun weykem
- zoslu:** [zo.sl.u] *PF* krlk. slu lefpom ('aw. ta zo lu siltsan/lefpom sì slu latem nemfa mipa 'u)
- zup:** [z.up̚] *PF* kemä. rikx win ne kllte
- zusawkrr:** [zu.'saw.kr̚] *PF* 'uy. na trray krr ('aw. ta z«us»a'u kerä sì krr nekx aysrr)

A Holpxayä Titàftxu

Fì'u tseng a wìntxu Na'viyà ayholpxay. Nì'rrta ke, fay'ut volil oleyk. Ngrä äo ayli'u wìntxu 'it li'uä zene pivlltxe nì'ul. Holpxayil san eyt neynsi sik fitsengit tok fpi le'rrta holpxaya tifwew, na mì fone-holpxay. Mefto ke ral si tsni holpxay eytä neynäsi.

Na'vi Holpxay 0 – 39					
	0	1	2	3	4
0	kew	vol	mevol	pxevol	tsivol
1	'aw	volaw	mevolaw	pxevolaw	tsivolaw
2	mune	vomun	mevomun	pxevomun	tsivomun
3	pxey	vopey	mevopey	pxevopey	tsivopey
4	tsing	vosing	mevosing	pxevosing	tsivosing
5	mrr	vomrr	mevomrr	pxevomrr	tsivomrr
6	pukap	vofu	mevofu	pxevofu	tsivofu
7	kinä	vohin	mevohin	pxevohin	tsivohin

Na'vi Holpxay 40 – 63				holpxay a nerolahe ayu			
	5	6	7	holpxay + -ve			
0	mrrvol	puvol	kivol	0	–	8	volve
1	mrrvolaw	puvolaw	kivolaw	1	'awve	9	volawve
2	mrrvomun	puvomun	kivomun	2	muve	10	vomuve
3	mrrvopey	puvopey	kivopey	3	pxeyve	11	vopeyve
4	mrrvosing	puvosing	kivosing	4	tsive	12	vosive
5	mrrvomrr	puvomrr	kivomrr	5	mrrve	13	vomrrve
6	mrrvofu	puvofu	kivofu	6	puve	14	vofuve
7	mrrvohin	puvohin	kivohin	7	kive	15	vohive

Nì'ul Na'vi Holpxay						
	x1	'awsterengyem	x8	x64	x512	x4096
1	'aw	-aw	vol	zam	vozam	zazam
2	mune	-mun	mevol	mezam	mevozam	mezazam
3	pxey	-pey	pxevol	pxezam	pxevozam	pxezazam
4	tsing	-sing	tsivol	tsizam	tsivozam	tsizazam
5	mrr	-mrr	mrrvol	mrrzam	mrrvozam	mrrzazam
6	pukap	-fu	puvol	puzam	puvozam	puzazam
7	kinä	-hin	kivol	kizam	kivozam	kizazam

Example Number			
zamtsivosing	zam + tsivo + sing	64 + 4*8 + 4	100

Kea Na'viyà Ayholpxay			
8	'eyt	9	nayn

B krr

Fitsenge lu hrr trrä Eywa'evengä si stxo srrä 'rrtayä. Wokplltxe wolintxu.

Trrtxon	
tr'ong	krr mīkam txon sī trr
tr'ongmaw	mawkrr trr'ong
rewon	rewon
srekamtrr	sre kamtrr
kxamtrr	kxam trrä
kxamtrrmaw	mawkrr kxamtrr
ha'ngir	krr maw kxamtrr
kaym	kaym
sreton'ong	sre ton'ong
txon'ong	krr mīkam trr sī txon
txon'ongmaw	mawkrr txon'ong
txon	txon
srekamtixon	sre kamtxon
kxamtixon	kxam txonä
kxamtixonmaw	mawkrr kxamtixon
txon	txon
sresrr'ong	sre srr'ong
tr'ong	krr mīkam txon sī trr

Srr 'rrtayä	
trr'awve	trr'awve
trrmuve	trrmuve
trrpexyve	trrpexyve
trrtsive	trrtsive
trrmrrve	trrmrrve
trrpuve	trrpuve
trrkive	trrkive

C Na'viyä tawnela Ayli'u

Ìnglìsì: [ˈɪŋ.lɪ.sɪ] _{PF} 'uy. *li'fya Amerikayä* (za'ärìp ta Ìng. *English*)

'Rrta: [ˈɹ.ta] _{PF,PFrr} ts'uy. *kifkey sawtuteyä* (za'ärìp ta nìÌnglìsì *Earth*)

Europa: [ɛ.u.'ro.pa] _{PF} ts'uy. *hapxì 'Rrtayä* (za'ärìp ta Ngrrik *Europe*)

hametsì: [ha.mɛ.ʔsɪ] _{PF} 'uy. 'u ta *tsyo* (za'ärìp ta Hipru *chametz*)

Jakesully: [ʒɛjk'su:li] _M 'uy. *skxawng, toruk makto* (za'ärìp ta Ìng. *Jake Sully*)

kunsìp: [ˈkun.sɪp] _{PF} 'uy. *swizawhu sāmakto le-fngap* (za'ärìp ta Ìng. *gunship*)

matsa: [ma.ʔsa] _{PF} 'uy. 'u a *fko tsun yom* (za'ärìp ta Hipru *matsa*)

nìFranse: [ni.'fran.sɛ] _{PF} kitm. na 'awa *atxkxe 'Rrtayä* (za'ärìp ta Ìng. *French*)

nìToitsye: [ni.'to.i.tsjɛ] _{PF} kitm. na 'awa *atxkxe 'Rrtayä* (za'ärìp ta Toitsye *German*)

Pari: [pa.ri] _{PF} ts'uy. *tsray apxa mì Franse* (za'ärìp ta nìFranse *Paris*)

päsketpol: [pæ.skɛt.pɔl] _{PF} 'uy. *uvan hu rum atun* (za'ärìp ta Ìng. *basketball*)

pätsi: [ˈpæ.ʔsɪ] _{PF} 'uy. *tsamsiyuä aungia mì tute* (za'ärìp ta Ìng. *badge*)

pìlok: [pi.'lɔk] _{PF} 'uy. *naviteri.org lu pìlok Karyu Pawlä* (za'ärìp ta Ìng. *blog*)

puk: [puk] _{PF} 'uy. *tseng pamrelä* (za'ärìp ta Ìng. *book*)

puktsyìp: [ˈpuk.ʔsɪp] _{PF} 'uy. *hi'ia puk* (za'ärìp ta **puk** *tseng pamrelä*)

pxir: [p'ir] _{PF} 'uy. 'uo *fko nāk tsun* (za'ärìp ta Toitsy. *bier*)

skxaypxe: [ˈsk'aj.p'ɛ] _{PF} 'uy. 'u *furia fko tsun pivòltxe hu suteo alahe* (za'ärìp ta Ìng. *Skype*)

Sweriye: [swɛɹijɛ] _{PF} ts'uy. *atxkxe 'Rrtamì*

tawsip: [ˈtaw.sɪp] _{PF} 'uy. *fngapä ikran mì tana ya* (za'ärìp ta Ìng. *ship*)

Toitslan: [ˈto.i.tslan] _{PF} ts'uy. *atxkxe mīkam Europa* (za'ärìp ta Toitsye *Deutschland*)

Toitsye: [ˈto.i.tsjɛ] _{PF} kity. ta *Toitslan* (na *li'fya*) (za'ärìp ta Toitsye *Deutsch*)

toktor: [ˈtok.tɔr] _{PF} 'uy. *tokx zongyu, ftu inglìs* (za'ärìp ta Ìng. *doctor*)

tsyänel: [ˈʧsjæ.nɛl] _{PF} 'uy. *hapxì fya'oä tse'a 'uot luke tivok tsatseng* (za'ärìp ta Ìng. *channel*)

tsyìràfi: [ˈʧsjl.ræ.fi] _{PF} 'uy. *apxa ioang ta 'Rrta* (za'ärìp ta Ìng. *giraffe*)

wou: [ˈw-o-u] _{PF} ilk. *li'u a eveng plltxe txo 'u lu txantsan* (za'ärìp ta Ìng. *whoa*)

Yeysu: [jɛj.su] _{PF} ts'uy. 'itan *Eywayä sawtuteyä* (za'ärìp ta Ìtal. *Jesu*)

Yu.E.Sey: [ju.ɛ.sɛj] _{PF} ts'uy. *atxkxe mì 'Rrta* (za'ärìp ta Ìng. *USA*)

D Na'vi Tsawl Li'u

Akwey: [ak.'wɛj] *JC* ts'uy. *tutan Na'viyã*

Amhul: [am.'hul] *PF* tu'uy. *tskxo*

Ateyitan: [a.tɛj.i.tan] *JC* tu'uy. *'itan Atayoã*
(za'ärìp ta **Ateyo** *tutanã tksxo* sî **'itan** *'itan*)

Ateyo: [a.'tɛ.jo] *JC* ts'uy. *tutan Na'viyã*

ayRam aLusing: [aj.'ram a.lu.'sm] *PF* ts'uy. *ay-ram a lèring* ('aw. ta **ram** *apxa tskxe frato* sî **ling** *tok mì ya* (*ulte ke zup nekl*))

ayVitrayã Ramunong: [aj.vit.'ra.jæ ra.'mu.noŋ] *JC* ts'uy. *tseng mì hll payã sî txelanã txelan* ('aw. ta **vitra** *txelanã txelan* sî **ramunong** *tseng mì hll payã*)

Änsit: ['æn.sit'] *PF* tu'uy. *tskxo*

Entu: ['ɛn.tu] *PF* ts'uy. *tutan Na'viyã*

Eytukan: ['ɛj.tu.kan] *JC* ts'uy. *poanã tstxo*

Eywa: ['ɛj.wa] *JC* ts'uy. *nawma sa'nok* (ta 'uo mì sre-Indo-European *aiw)

Eywa'eveng: [ɛj.wa.'ʔɛ.vɛŋ] *JC,PF* ts'uy. *kifke Na'viyã* (*ke skepek puslltxe na:* [ɛj.'wɛ.vɛŋ]) ('aw. ta **Eywa** *nawma sa'nok* sî **'eveng** *ng-awnilmopa tute*)

Iknimaya: ['ik.ni.'ma.ja] *JC* ts'uy. *Engeng ne tseng a io kifkey, tifmetok fpi slivu 'aw Na'viyã*

Ìstaw: [i.'staw] *PF* ts'uy. *tutan Na'viyã*

Kamun: ['ka.mun] *PF* ts'uy. *tutan Na'viyã*
(yawn. **Kamtsyìp**)

Kelutral: ['kɛ.lut.ral] *PF* ts'uy. *tsatenge a Omatikaya kelku si* ('aw. ta **kelku** *tsenge fpi tìrusey* sî **utral** *aykelku Eywayã, tsawl 'ewll hu tangek* sî *rik*)

Li'ona: [li.'ʔo.na] *G,PF* ts'uy. *'olo tstxe*

Loak: ['lo.ak'] *PF* ts'uy. *tutan Na'viyã*

Mo'at: ['mo.'ʔat'] *JC* ts'uy. *tswayon si ioang tute*
tstxo

Mo'at'ite: [mo.'ʔat.'ʔi.tɛ] *JC* ts'uy. *Mo'at ahì'i*
(za'ärìp ta **Mo'at** *tute* sî **'ite** *prnen tuteã*)

Na'vi: ['na.'vi] *PF* ts'uy. *Frapo ohengeyã smuk nìwotx tìrusey fitseng kifkey Eywa 'evengã*

Newey: [nɛ.'wɛj] *PF* ts'uy. *tuté Na'viyã*

Neytiri: [nɛj.ti.ri] *JC* ts'uy. *tuteyã tstxo*

Ninat: [ni.nat'] *JC* ts'uy. *tuteyã tstxo*

Omatikaya: [o.ma.ti.'ka.ja] *JC* ts'uy. *Eana sä-reltseosiã 'olo*

Otranyu: [ot.'ran.ju] *JC* ts'uy. *'awa tute*

Peyral: [pɛj.'ral] *PF* ts'uy. *tskxo*

Ralu: ['ra.lu] *PF* ts'uy. *'evengã tstxo*

Rini: ['ri.ni] *PF* ts'uy. *tuté Na'viyã*

Rongloa: ['roŋ.lo.a] *JC* ts'uy. *'oloã tskxo*

Seze: ['sɛ.zɛ] *ZS* ts'uy. *ikran Neytiriyã*

Silwanin: [sil.wa.nin] *JC* ts'uy. *Neytiriyã tsmuke*

Sorewn: [so.'rɛwn] *PF* ts'uy. *tuté Na'viyã*

Swotulu: [swo.tu.lu] *PF* ts'uy. *teya rolã payfya*
(za'ärìp ta **swotu** *teya rolã tseng*)

Tawtute: ['taw.tu.tɛ] *PF* ts'uy. *tute mì tana ya, hì'i tute ta 'Rrta* ('aw. ta **taw** *txana ya* sî **tute** *po*)

Tsahik: ['tsa.hik'] *JC* ts'uy. *olo'e letirea*

Tsenu: ['tsɛ.nu] *PF* ts'uy. *tuté Na'viyã*

Tskaha: ['tska.ha] *JC* ts'uy. *'oloã tskxo*

Tsu'tey: [tsu.'tɛj] *JC* ts'uy. *tuteanã tskxo*

Tsumongwi: [tsu.moŋ.wi] *JC* ts'uy. *Omatikayaã tstxo a'aw ta James Cameron*

Tuke: ['tu.kɛ] *PF* ts'uy. *tuté Na'viyã*

Txewì: ['t'ɛ.wi] *PF* ts'uy. *tutan Na'viyã*

Txilte: ['t'il.tɛ] *PF* ts'uy. *tuté Na'viyã*

Uniltaron: [u.nil.'ta.ron] *PF* ts'uy. *tirea ioangã tifevi* ('aw. ta **unil** *nìtxon ronsem tìran* sî **taron** *tspang fpi yivom*)

Utral Aymokriyã: ['ut.ral aj.'mok.ri.jæ] *JC,PF* ts'uy. *tsawl 'ewll a kelku pizayuã lu* ('aw. ta **utral** *'ewll apxa* sî **mokri** *pam ta sute fu sute-an*)(ta **utraya mokri** *C*)

Va'ru: ['va'.ru] *PF* ts'uy. *tutan Na'viyã*

E 'Ewll ioangsi

'Ewll

- 'ampirikx:** [ʔam.pi.rikʔ] *PF* 'uy. 'awa 'ewll ('aw. ta **'ampi rikx** *sìn* 'uo sî **rikx** 'ärîp tute fu tuteyâ hapxi, 'äpärip)
- 'ä'o:** [ʔæ.ʔo] *PF* 'uy. 'awa 'ewll
- 'ele'wll:** [ʔɛ.lɛʔ.wl] *PF* 'uy. 'ewll hu pxima ayhapxi (za'ärîp ta **'ewll** kea ioang fu kea spxam slä tsun rilvey)
- anîheyu:** [a.ni.'hɛ.ju] *PF* 'uy. 'ewll na eana 'îheyu ('aw. ta **ean** na titse'a Na'viyâ sî **'îheyu** tîmîn atxan)
- apxangrr:** [a.'p'a.ŋr] *PF* 'uy. utral apxa ('aw. ta **apxa** ke hîm fu ke hî'i sî **ngrr** 'it utralä äo tang-ek mî hllte)
- atokirina':** [a.to.ki.'ri.naʔ] *JC* hol. rina' ta atoki, lam na hî'ia tswusayon spxam swirä
- awaiei:** [a.wa.i.'ɛ.i] *PF* 'uy. ikran lefpom tsengä
- eanean:** [ɛ.an.'ɛ.an] *PF* 'uy. 'ewll aean ('aw. ta **ean** na titse'a Na'viyâ)
- eyaye:** [ɛ.'ja.jɛ] *PF* 'uy. tsam'u
- fkxakewll:** [ʔk'a.kɛ.wl] *PF* 'uy. 'ewll a ffxake tsun ('aw. ta **fkxake** 'äpampi fa zekwa fpi fpom sî **'ewll** kea ioang fu kea spxam slä tsun rilvey)
- flefle:** [ʔlɛ.fle] *PF* 'uy. 'awa 'ewll
- fngapsutxwll:** [ʔŋap.sut'.wl] *PF* 'uy. txura tskeyä fweutu a lerika 'u ('aw. ta **fngap** txuratskxe sî **sutx** syep,nong)
- fwäkiwll:** [ʔwæ.ki.wl] *PF* 'uy. 'ewll fwäkîyâ ('aw. ta **fwäki** 'awa hî'ang sî **'ewll** kea ioang fu kea spxam slä tsun rilvey)
- hîrumwll:** [hi.'rum.wl] *PF* 'uy. 'awa 'ewll
- klpxiwll:** [kl.'p'i.wl] *PF* 'uy. 'awa 'ewllpxiwll mî hllte ('aw. ta **klte** kifkeyâ hapxi sî **pxiwll** 'awa 'ewll)
- kxaylte:** [k'ajl.tɛ] *PF* 'uy. Kxayla 'ewll (za'ärîp ta **kxayl** tsawlhî Kelutralä)
- loreyu:** [lo.'rɛ.ju] *PF* 'uy. 'îheyua 'ewll ('aw. ta **lor** skxawng sî **'îheyu** na kîm)_T
- mînyu:** [mm.ju] *PF* 'uy. 'ewll musîn (za'ärîp ta **mîn** za latem)
- mulpxar:** [mul.'p'ar] *PF* 'uy. 'awa 'ewll
- pa'liwll:** [paʔ.li.wl] *PF* 'uy. 'ewll hu tstxo fa'liyâ ('aw. ta **pa'li** ioang a fko tsun makto sî **'ewll** kea ioang fu kea spxam slä tsun rilvey)
- pamtseowll:** [pam.tse.o.wl] *PF* 'uy. nantängä mikyun ('aw. ta **pamtseo** siltsana li'u fu hufwe sî **'ewll** utralvi)
- paywll:** [pa.j.wl] *PF* 'uy. rusikxa 'uâ 'u a'usong ('aw. ta **pay** ketskxesläniŋftuerusikxa'u sî **'ewll** utralvi)
- penghrrap:** [pɛŋ.'hr.apʔ] *PF* 'uy. mune 'u tsaw-keä, vul sawnia atanä tîngtu ('aw. ta **peng** plltxe sî **hrrap** tsun tspiwang)
- pxayzekwä:** [p'aj.'zɛk.wæ] *PF* 'uy. 'ewll a lam tsaru livu ayzekwä apxay ('aw. ta **pxay** txan, apxa hîmtxan sî **zekwä** hî'ia ayvul tsyokxä)
- pxiut:** [p'i.utʔ] *PF* 'uy. musun'ia 'usonga 'u ('aw. ta **pxi** 'uo a tsun mîvun'i ngat sî **utral** aykelku Eywayä, tsawl 'ewll hu tangek sî rik)
- pxiwll:** [p'i.wl] *PF* 'uy. 'awa 'ewll ('aw. ta **pxi** tîsraw seyki niŋtue sî **'ewll** ea ioang fu kea spxam slä tsun rilvey)
- pxorna':** [p'or.naʔ] *PF* 'uy. prrnen 'usonga 'uâ a plltxe san kangangang sik ('aw. ta **pxor** prrene 'usonga 'u sî **rina'** 'u a kâ san kangangang sik)
- pxorna'lor:** [p'or.naʔ.'lor] *PF* 'uy. 'ewll ho lora porna ('aw. ta **pxorna'** prrnen 'usonga 'uâ a plltxe san kangangang sik sî **lor** 'u a nga new tsive'a)
- rawp:** [rawpʔ] *PF* 'uy. 'awa 'ewll
- rumut:** [rum.utʔ] *PF* 'uy. pxawpa 'ewll ('aw. ta **rum** 'u hu pxawpa sî **utral** aykelku Eywayä, tsawl 'ewll hu tangek sî rik)
- seze:** [sɛ.zɛ] *PF,ZS* 'uy. eana syulang
- smaoe:** [sma.'o.ɛ] *PF* 'uy. 'ewll hu apxa pxia ayu
- sngukx:** [sŋukʔ] *PF* 'uy. 'awa 'ewll
- somtilor:** [som.tl.lor] *PF* 'uy. kalina vul, txana sevin ('aw. ta **som** txana sevin sî **tilor** siltsan ne menari sî ronsem)
- syeptute:** [sjeɸ.tu.tɛ] *PF* 'uy. 'ewll fiapxa a tsun syep tuteot ('aw. ta **syep** spe'etu si sî **tute** 'awa Na'vi)
- tautral:** [ta.ut.ral] *PF* 'uy. 'ewll mî ya ('aw. ta **taw** txana ya sî **utral** aykelku Eywayä, tsawl 'ewll hu tangek sî rik)_T
- tawtsngal:** [taw.tɕŋal] *PF* 'uy. txana ya sänak ('aw. ta **taw** txana ya sî **tsngal** fa'u a fko näk)
- tîhawnuwll:** [ti.'haw.nu.wl] *PF* 'uy. 'ewll a tîhawnu si tsun ('aw. ta **tîhawnu** tizong, 'u a txey tî'eko sî **'ewll** kea ioang fu kea spxam slä tsun rilvey)

tompawll: [ˈtom.pa.wl] PF 'uy. 'ewll tompayä ('aw. ta **tompa** pay ftu taw sî 'ewll kea ioang fu kea spxam slä tsun rilvey)
torukspxam: [ˈto.ruk.sp'am] PF 'uy. apxa 'ewll ('aw. ta **toruk** tuna kerusey letaw sî **spxam** txan 'ewll)
tsawlapxangrr: [ˈtsawl.a.p'a.ŋr] PF 'uy. apxa utral hu pixa ayrîk sî letxum ngr ('aw. ta **tsawl** äo tangek utralä sî **ngrr** 'it utralä äo tangek mî hllte)(hî'i: **tsawlapx**)
tstxa'a: [ˈtst'a.ʔa] PF 'uy. 'awa 'ewll
tsyorina'wll: [ˈtsjo.ri.'naʔ.wl] PF 'uy. 'usonga 'u a ngop fksenit ('aw. ta **rina'** prrnen 'usonga ayu sî 'ewll 'usonga ayu)
txll'u: [ˈtʰ.ʔu] PF 'uy. 'ewll a spe'e ulte yom hî'ang
txumpaywll: [ˈtʰum.pa.j.wl] PF 'uy. 'ewll hu 'aw apxa syulang. Tsa tungzup letxum pay ('aw. ta **txum** rusikxa 'u tspangä sî **paywll** 'usonga 'u

rusikxa 'uä)

txumtsä'wll: [ˈtʰum.'tsæʔ.wl] PF 'uy. txll'u a'usong a swizaw payit ('aw. ta **tsä'** swizaw payit sî 'ewll 'u a'usong)
väfewll: [ˈvæ.fe.wl] PF 'uy. 'ewll fahewhu avä' ('aw. ta **vä'** ke nîprte' sî **fahew** 'u a tsun tse'a hu ontu)
värumut: [ˈvæ.ru.mutʰ] PF 'uy. 'awa 'ewll ('aw. ta **vä'** ke nîprte' sî **rum** hu pxawpa)
Vitraul: [vit.'ra.ut.ral] PF ts'uy. tireayä 'ewll fa fko tsun tsaheyl si hu Eywa sî pizayu ('aw. ta **vitra** txelanä txelan sî **utral** 'usonga 'u)
yomhî'ang: [jom.'hiʔ.aŋ] PF 'uy. ke tsawla lereya 'u a fi'ut näk ('aw. ta **yom** ke tsawl sî **hî'ang** lereya 'u)
yomioang: [jom.i.'o.aŋ] PF 'uy. letxll'ua 'u a'usong ('aw. ta **yom** 'uot tey seyki sî **ioang** lereya 'u)

Ioang

'angtsîk: [ˈʔaŋ.'tsîkʰ] PF 'uy. tukru fapä tokxä
eltungawng: [ˈel.tu.ŋawŋ] PF 'uy. ngawng ilä-eltu ('aw. ta **eltu** 'u a hu po fpil sî **ngawng** FOX)
fkio: [ˈfki.o] PF 'uy. payoang a'om
fpxafaw: [ˈfp'a.faw] PF 'uy. ngey sa'nok
fwampop: [ˈfwam.popʰ] PF 'uy. hiyîka ioang
fwäkî: [ˈfwæ.ki] PF 'uy. 'awa hî'ang
ikran: [ˈik.ran] JC 'uy. tswusayona ioang a tsun mivakto nîltsan
ikranay: [ˈik.ra.naj] ASG 'uy. na'ringä tswusayona ioang a tsun mivakto nîltsanke ta Pawl
kali'weya: [ka.liʔ.we.ja] ASG 'uy. pukapa kinam-hu hî'ang hu kawnga pay a teykerkup
kenten: [ˈkɛn.tɛn] PF 'uy. 'awa ioang

lonataya: [lo.na.ta.ja] ASG 'uy. tute nikrehu ahiyik
nantang: [ˈnan.taŋ] JC,PF 'uy. ayioangil sa tsun yom ngati
pa'li: [ˈpaʔ.li] PF 'uy. ioang a fko tsun makto
palulukan: [ˈpa.lu.'lu.kan] JC 'uy. tspangtu sil-peyä
riti: [ˈri.ti] JC 'uy. tswayuson ioang
syaksyuk: [sjak.'sjukʰ] PF 'uy. hî'ia ioang a rey ayutralmî
talioang: [ˈtal.i.o.aŋ] JC 'uy. apxa ioang (za'arîp ta **ioang** lerey 'u)
teylu: [ˈte.j.lu] JC 'uy. prrnen hî'angä
toruk: [ˈto.rukʰ] JC 'uy. tuna kerusey letaw
yerik: [ˈje.rîkʰ] PF 'uy. pukap aykinam ioang
zize': [zi.'zɛʔ] PF 'uy. hî'ang a lu tun sî layon

F Ayli' u lesar tìpängkxofpi

Fayu lu ayli' u lesar tìpängkxofpi. Pxìm tseng a ayli' u lu leykatem tsun, ke kxawm li' uvi ke leykatem tsun.

'awa swawtsyìp: [] *PF* flv. *pey 'awa swawtsyìp rutxe*

'efu ohakx: [ʔ·ɛ·f·u o.'hak'] *PF* lfv. *new yivom*

'ivong nìk'ong: [] *PF* flv. *kem si nìk'ong lu siltsan*

'in nga fyape nìkrr: [] *PF* flv. ?

Aytele a ngeyà hapxìmì kifkeyä lu fyape?: [] *PF* flv.

ätxäle pa(lu)lukanur: [æ.'t'æ.lɛ pa.'lu.ka.nur] *PF* lfv. *ke tsun siyevi tsat!*

etrìpa syayvi: [ɛt.rɪ.pa 'sja.j.vi] *PF* lfv. *siyevi nìltsan tsa'ut!*

Eywa ngahu: [ɛj.wa 'ŋa.hu] *PF,JC* lfv. *nawma sa'nok ngahu, kiyevame*

fìpor syaw fko Ìstaw: [] *PF* flv. *fìpo lu tute tsaru fko syaw Ìstaw*

Fnu, ma 'evi. Sa'nur leru hawtsyìp. Tsivurokx ko.: [] *PF* flv. *KE mäkxu hawtsyìp Sa'nuyä*

ftia oel li'fyati leNa'vi nì'o' nìwotx: [] *PF* flv. *ftivia li'fyati leNa'vi lu txantsan!*

ftxey...fuke: [ft'ɛj fu.'kɛ] *PF* lfv. *fì'u fu ke fì'u (za'ärìp ta ftxey whether sì fuke or not)*

fwäki ke fwefwi: [fwæ.ki kɛ 'fw·ɛ.fw·i] *PF* flv. *fikem ke lu fya'o a Eywa new*

fyape fko syaw ngar?: [fja.pɛ fko sj·aw ŋaɾ] *PF* lfv. *pe'u lu tstxo ngeyä?*

hayalo ta oe (oeta): [ha.'ja.lo ta 'o.ɛ ('wɛ.ta)] *PF* lfv. *na irayo*

hayalovay: [ha.'ja.lo.vaj] *PF* lfv. *vaykrr haya ultxa (ay)oengeyä ('aw. ta hayalo alo mì zusawkrr sì vay- ne tseng fkip)*

irayo: [i.'raj.o] *PF* päng. *fì'u lolu siltsan oeru*

kaltxi: [kal.'t'i] *PF* päng. *li' u a plltxe fko krr a ultxa hu tute alahe*

kaltxi sivi, ma Ìstaw: [] *PF* flv. *kaltxi sivi foru rutxe, ma Ìstaw*

kea tìkin: [kɛ.a tɪ.'kin] *PF* lfv. *na irayo*

kefya srak: [kɛ.'fja 'srakʔ] *PF* lfv. *ngay lu sran?*

ke...kaw'it: [kɛ kaw.'ʔitʔ] *PF* lfv. *ke ke ke ke ke tsa'u (za'ärìp ta ke na rä'ä sì kaw'it ke ke ke)*

ke pxan: [kɛ p'an] *PF* lfv. *na irayo*

ke tslolam: [] *PF* flv. *oe ke tsolun tslivam*

ke zene win säpivi: [] *PF* flv. *ke zene win säpivi nga*

kìyevame: [ki.jɛ.'va.m·ɛ] *PF* lel. *eywa ngahu, tsìyevé'a*

krro krro: [kɾ.o 'kɾ.o] *PF* lfv. *ke frakrr, slä ke kawkrr*

kxetse sì mikyun kop plltxe: [k'ɛ.tɛsɛ sì 'mik.jun kopʔ pl.'t'ɛ] *LN,PF* lfv. *ke nì'aw tìng mikyun fkoru, slä tìng nari peyä mìkyun kxetsesi.*

ma frapo, ayngaru oeyä tsmukit alu Newey: [] *PF* flv. *muwayintxu tsmuke oeyä alu Newey awngaru*

makto zong: [mak.to zoŋ] *PF* flv. *ke slu kelpom mì fya'o ngeyä*

ne kllte: [nɛ 'kl.tɛ] *PF* päng. *kä äo ('aw. ta ne sìn tseng sì kllte tseng a ayoeng tìran)*

nga läpivawk nì'it nì'ul ko: [] *PF* flv. *peng oeru 'uot ngateri nì'ul rutxe*

nga läpivawk nìno ko: [] *PF* flv. *peng oeru fra'ut ngateri rutxe*

nga pesuhu käteng nìtrtrtr: [] *PF* flv. *pehemur nga lu 'in nìtrtrtr?*

ngari solalew polpxaya zìsìt: [] *PF* flv. *pehrr lu takrra nga 'olongokx?*

ngari txe'lan mawey livu: [ŋa.ri t'ɛʔ.'lan ma.'wɛj li.'vu] *PF* lfv. *rä'ä fpìl nìkawng*

ngaru lu fpom srak?: [ŋa.ru lu fpom srakʔ] *PF* lfv. *ngaru lu fpomtøkx srake?*

ngaru lu pefnetxintìn nìtrtrtr: [] *PF* flv. *pehem nga sì nìtrtrtr?*

ngaru oeyä lertut: [] *PF* flv. *muwayintxu lertut oeyä ngaru*

ngaru tsulfä: [ŋa.ru tsul.'fæ] *PF* lfv. *siltsan ta tute a lu siltsan ngato*

ngaru tut: [ŋa.ru tutʔ] *PF* lfv. *ulte nga? ulte ngaru? (sre sìpawm)*

nga yawne lu oer: [ŋa 'jaw.nɛ lu wɛr] *PF* lfv.
nga z(ol)a'u ftu peseng: [] *PF* flv. *pesengmì nga 'olongokx?*
ngenga lu tupe: [] *PF* flv. ?
ngeyä kxetse lu oeru: [ŋej.æ 'k'ɛ.tɕɛ l-u 'wɛ.ru] *PF,JC* lfv. *ke tsun sivi ke'ut ni'ul*
nìlun ayioi a'eoio ayeyktanä lu lor frato: [] *PF* flv.
nìprte': [ni.'pr.tɛʔ] *PF* kitm. *oe soli fiut nìprte'*
oe 'olongokx mì sray a txampayiri sim, slä set kelku si mì Helutral: [] *PF* flv. *tsatseng oe 'olongokx*
oe irayo si ngaru: [o.ɛ i.'raj.o s-i 'ŋa.ru] *PF* lfv. *oe tìng irayot ngaru*
oel ngati kameie: [wɛl 'ŋa.ti 'ka.mɛ.i.ɛ] *PF* lfv. *na kaltxì*
oeri solalew zìsìt apxevol: [] *PF* flv. *lu pxevolawa zìsìt takkra oe 'olongokx*
oeru meuia: ['wɛ.ru mɛ.'u.i.a] *PF* lfv. *lolu meuiana oeru (na irayo)*
oeru syaw (fko) Txewì: [] *PF* flv. *tstxo oeyä lu Txewì*
oeru teya si: ['wɛ.ru tɛ.'ja s-i] *PF* lfv. *fi'u lu txantsan*
oeru txoa livu: ['wɛ.ru 't'o.a li.'vu] *PF* lfv. *oe ke tsun silvi tsat*
oe tsxkekeng si säsulìnur alu tsko swizaw: [] *PF* flv. *oe tsxkekeng tsko swizaw - lu säsulìn*
oeyä txintìn lu fwa stä'nì fayolangit: [] *PF* flv. *oe stä'ni fayolangit nìtrrrr*
pum ngeyä: [pum 'ŋɛ.jæ] *PF* lfv. *na irayo*
rutxe läpivawk nì'it: [] *PF* flv. *peng ayoeru 'uot ngateri rutxe*
rutxe liveyn: [] *PF* flv. *rutxe plltxe tsat alo amuvø*
rutxe tivìng mikyun, ma frapo: [] *PF* flv. *frasute zene tivìng mikyun*
seykxel sì nitram: [sej.'k'ɛl sì nit.'ram] *PF* lfv. *tsa'u lolu nìltsan*
smon nìprte': [smon ni.'pr.tɛʔ] *PF* flv. *lu siltsan smìvon ngat*
srake fnan ngal lì'fyati leNa'vi: [] *PF* flv. *plltxe lì'fyat leNa'vi nga nìltsan srak?*
srake smon ngar oeyä meylan alu Entu sì Kamun: [] *PF* flv. ?
srefereiey nìprte': [] *PF* flv. *srefey 'uot ulte new liven*
taronyut yom smaril: [ta.ron.jut j-om smar.il] *PF* flv. *ke'u ke lu fya'o a Eywa new*
tì'efumì oeyä: [ti.'ʔɛ.fu.mi 'wɛ.jæ] *PF* lfv. *fya'o a oe fpil tsat*
tì'i'avay krrä: [ti.'ʔiʔ.a.va.j 'kr.æ] *PF* lfv. *vaykrr krrä tì'i'a, frakrr*
tì'o'iri peu sunu ngar frato: [] *PF* flv. ?
tik'iniri kempe si nga: [] *PF* flv. ?
tikangkemìri varmrrìn oe nìwotx: [] *PF* flv. *oe frakrr tikangkem sivi zolene*
tikxey ngaru: [ti.'k'ɛj 'ŋa.ru] *PF* lfv. *ayli'u ngeyä lu tsleng*
tìyawr ngaru: [ti.'jawr 'ŋa.ru] *PF* lfv. *ayli'u ngeyä lu ngay*
tokx eo tokx: ['tok' 'ɛ.o 'tok'] *PF* lfv. *hu fitute ultxäpa (ke hu tute alahe)*
Tsalì'uri alu X, ral lu 'upe: [] *PF* flv. *oe ke tslolam tsat, pe'u lu X?*
tstunwi: ['tstun.wi] *PF* kity. *siltsan lolu ayli'u a plltxe nga*
tsun miväku hìkrr srak: [] *PF* flv. *tsun pivolltxe oe hìkrr srak?*
tsun nga law sivi nì'it srak: [] *PF* flv. *tsun nga peng tsat hìno to srake?*
txon lefpom: [t'on lɛ.'fpom] *PF* lfv. *hahaw nìltsan ko!*
X-(i)ri peral: [] *PF* flv. *oe ke tslolam tsat, pe'u lu X?*
X nìNa'vi (slu) peli'u: [] *PF* flv. *pefya fko plltxe X nìNa'vi*
za'u nì'eng: [za.'ʔu ni.'ʔɛŋ] *PF* lfv. *mesute kan'in 'uot ateng*
zola'u nìprte': [zol.'a.'ʔu ni.'pr.tɛʔ] *PF* lfv. *fi'u lu prte' oefpi*

G Ayrel pamrelfyayä

Kemaweyan, Plumps, Prrton si Tirea Aean fpolil le'awlo fyati a li'upam si ulte nerolahe tsivolaw ayrel pamrelfyayä. Fitsenge 'u lu.

Ayrel pamrelfyayä					
'	t̃Ftang	k	KeK	s	Sä
a	A	kx	Kxekx	t	TeT
aw	AW	l	LeL	tx	TxeTx
ay	AY	ll	'Ll	ts	Tsä
ä	Ä	m	MeM	u	U
e	E	n	NeN	v	Vä
ew	EW	ng	NgeNg	w	Wä
ey	EY	o	O	y	Yä
f	Fä	p	PeP	z	Zä
h	Hä	px	PxePx		
i	I	r	ReR		
ì	Ì	rr	'Rr		

H Hì'ia lì'u a latem aylalì'u

'It a yem nemfa lì'u kemä

alm: [al.m] *LN* lolu ftawnemkrrteri fi'it a yem nemfa lì'u kemä mì senge holpxay 1, za'olärìp ta **am + ol: Oe tsng«alm»awvìk.** *I wept.*

aly: [al.j] *LN* layu zusawkrrteri fi'it a yem nemfa lì'u kemä mì senge holpxay 1, za'olärìp ta **ay + ol: Oe h«aly»angham.** *I will have laughed.*

am: [a.m] *LN* wìntxuyu 'u a lolen fi'it a yem nemfa lì'u kemä mì senge holpxay 1 (PAST.): **Oe tsw«am»ayon.** *Oe tolaron mì ftawnemkrr.*

arm: [ar.m] *LN* wìntxuyu 'u a leren mì ftawnemkrr fi'it a yem nemfa lì'u kemä mì senge holpxay 1, za'olärìp ta **am + er: Oe tsng«arm»awvìk.** *Oe teraron mì ftawnemkrr*

ary: [ar.j] *LN* run zusawkrrmì fi'it a yem nemfa lì'u kemä mì senge holpxay 1, za'olärìp ta **ay + er: Oe h«ary»angham.** *I will be laughing.*

asy: [a.sj] *PF* wìntxuyu 'u a ke lolen, fa Eywa fi'it a yem nemfa lì'u kemä mì senge holpxay 1 (FUT.D.): **Oel tsp«asy»ang palulukanit.** *Oel tspang palulukanit mì zusawkrr, fu Eywal takuk oeti nekl!*

ats: [a.ʈs] *LN* wìntxuyu 'u a 'uo len, pängkxo fpìl fi'it a yem nemfa lì'u kemä mì senge holpxay 2 (INFR.): **Oel tsp«ats»ang poanit.** *Oel tspang poanit, oe fpìl.*

awn: [aw.n] *PF* wìntxuyu 'u a latem lì'u na spe'etu fi'it a yem nemfa lì'u kemä mì senge holpxay 1 (P.PART.): **Oe t«awn»aron-a túte lu.** *Oe taron tute, tafral tute tarontu lu.*

ay: [a.j] *LN* wìntxuyu 'u a ke lolen fi'it a yem nemfa lì'u kemä mì senge holpxay 1 (FUT.): **Oel yerikit t«ay»aron.** *Oe ke tolaron mi.*

äng: [æ.ŋ] *LN* wìntxuyu 'u a pängkxoyu yawnet tìng ke fi'it a yem nemfa lì'u kemä mì senge holpxay 2 (PEJ.): **Oe sr«äng»ew.** *Oe rä'ä new tivaron.*

äp: [æ.p] *PF* wìntxuyu 'u a pängkxoyu leyken fi'it a yem nemfa lì'u kemä mì senge holpxay pre-first (REFL.): **Oe st«äp»eftxaw.** *Oel tspang oet.*

ei: [ɛ.i] *LN* wìntxuyu 'u a pängkxoyu yawnet tìng fi'it a yem nemfa lì'u kemä mì senge holpxay 2 (LAUD.): **Oe sr«ei»ew.** *Oe new tivaron.*

er: [ɛ.r] *PF* wìntxuyu 'u a sekrr len fi'it a yem nemfa lì'u kemä mì senge holpxay 1 (IMPF.): **Oe t«er»iran.** *Oe taron set.*

eyk: [ɛj.k] *PF* len si fi'it a yem nemfa lì'u kemä mì senge holpxay pre-first (CAUS.): **Oel t«eyk»erkup pot.** *Oel len si futa po taron.*

ilv: [il.v] *PF* wìntxuyu 'u a len set nìteya fi'it a yem nemfa lì'u kemä mì senge holpxay 1 (PRES.PER.SUBJ.): **Oe new tsl«ilv»am.** *Oe tslam nìwotx.*

imv: [im.v] *PF* wìntxuyu 'u a lolen si lawnatem lu fi'it a yem nemfa lì'u kemä mì senge holpxay 1 (PAST.SUBJ.): **Oeyä swizaw nìngay timvakuk.** *Oe new a swizaw oeyä tamakuk nìngay.*

irv: [ir.v] *PF* wìntxuyu 'u a mi len fi'it a yem nemfa lì'u kemä mì senge holpxay 1 (PRES.IMPF.SUBJ.): **Oe new tsl«irv»am.** *Oe tslam mi.*

iv: [i.v] *LN* wìntxuyu 'u alawnatem fi'it a yem nemfa lì'u kemä mì senge holpxay 1 (SUBJ.): **Ngal new futa oe w«iv»em.** *Ngal new futa oe taron*

iyev: [i.jɛ.v] *PF* wìntxuyu 'u a ke lolen sì nawnew lu fi'it a yem nemfa lì'u kemä mì senge holpxay 1 (FUT.SUBJ.): **Oel k«iyev»ame ngati.** *Oel kame ngal mì zusawkrr, ko?*

ilm: [il.m] *LN* lolu ftawnemkrrteri asim fi'it a yem nemfa lì'u kemä mì senge holpxay 1, za'olärìp ta **im + ol: Oe t«ilm»ätxaw.** *I just now returned.*

ily: [il.j] *LN* lolu sima zusawkrrteri fi'it a yem nemfa lì'u kemä mì senge holpxay 1, za'olärìp ta **iy + ol: Oe h«ily»ahaw.** *I will have slept soon.*

im: [i.m] *LN* wìntxuyu 'u a lawnen ke ngim mì ftawnemkrr mì hrr fi'it a yem nemfa lì'u kemä mì senge holpxay 1 (REC.PAST.): **Oe tsw«im»ayon.** *Oe tamaron fitrr.*

- irm:** [ɪr.m] *LN* run ftawnemkrr asim fi'it a yem nemfa li'u kemä mì senge holpxay 1, za'olärìp ta **im** + **er**: **Oe t«irm»ätxaw.** *I was just now returning.*
- iry:** [ɪr.j] *LN* pximawa krr fi'it a yem nemfa li'u kemä mì senge holpxay 1, za'olärìp ta **iy** + **er**: **Oe h«iry»ahaw.** *Oe haryahaw ye'rìn*
- isy:** [ɪ.sj] *PF* wìntxuyu 'u a ye'rìn len, fa Eywa fi'it a yem nemfa li'u kemä mì senge holpxay 1 (IMM.FUT.D.): **Oel tsp«isy»ang palulukanit.** *Oel tspang palulukan ye'rìn, fu Eywal tspang oeti!*
- iy:** [ɪ.j] *LN* wìntxuyu 'u a ye'rìn len fi'it a yem nemfa li'u kemä mì senge holpxay 1 (IMM.FUT.): **Oel yerikit t«iy»aron.** *Oe taron ye'rìn.*
- iyev:** [ɪ.jɛ.v] *PF* wìntxuyu 'u a ye'rìn len sì lawnatem lu fi'it a yem nemfa li'u kemä mì senge holpxay 1 (FUT.SUBJ.): **Oel k«iyev»ame ngati.** *Oel new futa oel kame ngat ye'rìn.*
- ol:** [o.l] *PF* wìntxuyu 'u a lamem nìwotx fi'it a yem nemfa li'u kemä mì senge holpxay 1 (PERF.): **Oe t«ol»ìran.** *Oe tamaron.*
- us:** [u.s] *LN* wìntxuyu 'u a latem li'u 'uä na spe'eyu fi'it a yem nemfa li'u kemä mì senge holpxay 1 (A.PART.): **Oe t«us»aron-a túte lu.** *Oe taron tafral oe taronyu lu.*
- uy:** [u.j] *PF* wìntxuyu 'u a muiä mì aynari Na'viyã fi'it a yem nemfa li'u kemä mì senge holpxay 2 (HON.): **Na'viyã, l«uy»u hapxi.** *Na'viyã, lu hapxi, set eo frapo.*

Lì'u 'uä Lusatema ayit:

- ä:** [æ] *PF* nìspe'e 'it uo li'u fpi 'uä li'u a ftang hu fra'u slä san a, ä, e, sì ì sük (tengpam na **yä**) (GEN.): **Oel yom ikranä yerikit.** *Oel yom yerikit a ikranur lu.*
- it:** [it⁷] *PF* n'èkotu 'it uo li'u fpi 'uä li'u a ftang hu tskxe'it, pam lekll, fu mupam lekll (tengpam na **t, ti**) (PAT.): **Oel taron yerikit.** *Oe taron, ulte ikran a fi'u a oe taron.*
- il:** [ɪl] *PF* na nìkem 'it uo li'u fpi 'uä li'u a ftang hu tskxe'it, pam lekll, fu mupam lekll (tengpam na **l**) (ERG.): **Ikranil taron yerikit.** *yerikit taron 'u a ikran lu.*
- iri:** [ɪri] *PF* na fmawn 'it uo li'u fpi 'uä li'u a ftang hu tskxe'it, pam lekll, fu mupam lekll (tengpam na **ri**) (TOP.): **Fiskxawngiri tsap'alute sengi oe.** *nga zene eltu sivi a ikranit taron yerikit.*
- l:** [l] *LN* na nìkem 'eo. fpi li'u 'uä a 'i'a mì fay'it (ERG.): **Oel taron yerikit.** *Oe a Eytukanil taron yerikit.*
- ri:** [ri] *PF* eltu si ne fayli'u 'eo. fpi li'u 'uä a 'i'a hu pay'it (TOP.): **Ayngari zene hivum** *nga zene tsive'a a oel taron yerikit.*
- ru:** [ɾu] *LN* nìtingtu 'it uo li'u fpi 'uä li'u a ftang hu pay'it (tengpam na **-ur**) (DAT.): **Oel syuвет ngaru ting.** *oel kxenerit ting ne nga.*
- t:** [t⁷] *LN* 'u asawni 'it uo li'u fpi 'uä li'u a ftang hu rusikxa pam mì li'u (tengpam na **it, ti**) (PAT.): **Oel ngat kame.** *pängkxoyu tse'a 'ut apawnängkxo*
- ti:** [ti] *LN* nìspe'etu 'eo. fpi li'u eo li'u 'uä sì li'u 'uä (PAT.): **Ngati taron torukil.** *Ngat taron torukil.*Fehler
- ur:** [ur] *PF* nìtingtu 'it uo li'u fpi 'uä li'u a ftang hu tskxe'it, pam lekll, fu mupam lekll (tengpam na **-ru**) (DAT.): **Ayeylanur oeyä.** *ne ayeylan oeyä.*
- y:** [j] *PF* genitive 'eo. fpi fpi eo'uyä li'u 'eri'a a fu e (GEN.): **Ngey toruk siltsan lu.** *Your toruk is good.*
- ya:** [ja] *PF,M* 'eo.: **Mawey, Na'viya.** *mawey, ayNa'vi*
- yä:** [jæ] *LN* nìspe'e 'it uo li'u fpi 'uä li'u a ftang hu san a, ä, e, sì ì sük (tengpam na **ä**) (GEN.): **Oel yeiom Neytiriyã yerikit.** *Oel yom yerikit a neytirir lu.* (fi'u zapxi seyki san a sük mì li'u eo li'u 'uä: nìn na san -eyä sük.)

Lahe

Ke frali'u ahì'i a latem aylali'u lu sìltsan. Fìtsenge (kew) plltxe a li'u ahì'i ke sìltsan lu, slä (tsing) plltxe a li'u lu kawng. Framikamli'u li'ua kemä si ayeo lu (tsing).

–a–: [a] _{PF} fpi li'u kite'e'ul lali'uti tsaheyl seri: **Oel txantsana ikranit aean tswayon.** *Oel tswayon Sezet.*

–an: [an] _{LN} na sempul ti'ia tseli'ua: **Poan täftxuyu lu.** *Oe lu tute a sevina tximur ke lu.*

ay+: [aj] _{PF} ni'ul to 'aw 'eo. fpi li'u 'ua (PL.): **Ay+horen flä.** *Nga si oe si lahe taron.*

–e: [ε] _{PF} na sa'nok ti'ia tseli'ua: **Poe taronyu lu.** *Oe lu tute a sevina tximur ke lu.*

fay+: [faj] _{PF} fi- + ay+ 'eo. fpi ayli'u 'uyä (THESE): **Fayawkx tsawl lu.** *ke tsayskxe*

fi–: [fi] _{PF} na fiu 'eo. fpi ayli'u 'uyä (THIS): **Oel kame finantangit.** *, ke tsa'angtsikit*

–fkeyk: [fkεjkʷ] _{PF} wintxu tifkeytokti: **Kilvanfkeyk lu fyape fitr?** *petifkeytok lu kilvanur*

fne–: [fnε] _{PF} fnel 'eo. fpi ayli'u 'uyä (KIND): **Fneutralpe tsa'u lu?** *lu kelutral fu tsawlapxangrr fu apxangrr?*

fra–: [fra] _{PF} fi- si tsay- za'usäripa 'it sin eo li'u **Oel kamame frapot.** *I saw everyone.*

kaw–: [kaw] _{PF} ke fi- fu tsay- za'usäripa 'it sin eo li'u **Oe kawrr ke kamä.** *Oe ke kamä sre set*

–lo: [lo] _{PF} 'it a 'ia li'u holpxayä ulte wintxu 'awsiteng nitxan: **'Awlo oe ramol.** *Mi aw trr oe ramol.*

me+: [mε] _{LN} 'aw si 'aw 'eo. fpi li'u 'ua (DU.): **Oel new me+orati.** *Oel new 'aw nari si 'aw nari.*

–ng: [ŋ] _{LN} fra'u 'awsiteng 'eo. fpi li'u eo li'u 'ua (CLUS.): **Ayoeng rol.** *Oel si Ngal si fol taron.*

–o: [o] _{PF} ke omum 'it li'ua ti'ia: **Oel kalmame tuteot ayzisito.** *Oel tspamang kea fipot kea tsapot slä pot.*

pay+: [paj] _{PF} pe+ + ay+: **Paystalit ngal tsrame'i?** *(pelun nga tsrame'i tsaystalit kaw'it?!)*

–pe+: [pε] _{LN} wintxuyu tipawmä: **pe+hrr nga lrrtok sayi.** *Nga tayaron, slä mi hrr oe rä'ä omum. Pängkxo oeru!*

pxe+: [p'ε] _{PF} 'aw si mune 'eo. fpi li'u 'ua si li'u eo li'u 'ua (TRI.): **Pxoeng Pxe+veng lu.** *Oe si menga eveng lu. (Tse'a futa san e sik si san e sik ke 'awsiteng, ulte ha rusikxa pam len.)*

tsa–: [tsa] _{PF} na tsau 'eo. fpi ayli'u 'uyä (THAT): **Oel kame tsanantangit.** *, ke tsa'ewll*

tsay+: [tsaj] _{PF} fi- + ay+ 'eo. fpi ayli'u 'uyä (THOSE): **Tsayora txukx lu.** *slä ke fi'ora*

–tsyip: [tsjipʷ] _{PF} li'uvi fpi hi'ia ayu: **Za'u fitseng, ma 'itetsyip.** *kä nefitseng, hi'ia 'ite*

–ve: [vε] _{PF} 'eo.: **Koren a'awve firuseyä 'awsiteng.** *The first rule of living together.*

–vi: [vi] _{PF} 'eo.: **Oe nume mi numtsengvi.** *(hapxi numtsengä)*

Other Inflectional Morphology

fayu latem seyki ke ni'aw ralit li'ua, slä fnel li'ua. ayuo ni'aw Karyu Pawl tsun sivar fpi ngop li'ut alahe, na ti–. lahea tsun susivar hu 'awa fnel li'ua, na –yu fwa tsun lu kemli'uohu.

le–: [lε] _{PF} li'u kite'e'ua za'usäripa 'it sin eo li'u **Poan lehrrap lu.** *Poanur hrrap lu.*

–nga': [ŋaʔʷ] _{PF} kity. za'usäripa 'it sin eo li'u **'Akra apaynga' lu.** *Lu 'akra hu pay mi*

ni–: [ni] _{LN} li'u kite'e'kemä za'usäripa 'it sin eo li'u **Oe niNa'vi plltxe.** *Oe plltxe na Na'vi.*

sä–: [sæ] _{PF} li'u 'ua asawnar za'usäripa 'it sin eo li'u **Oel sänumet nume.** *oel nume 'ut anawnu-me.*

si: [s·i] _{LN} li'i kemä a nong li'ut za'usäripa 'it sin eo li'u **Oe kelku si Kelutralmi.** *Oe rey mi kelutral.*

ti–: [ti] _{LN} li'u 'ua za'usäripa 'it sin eo li'u **Tingay sìltsan lu.** *sìltsan lu 'u lengay.*

ti– –us–: [ti us] _{PF} kemli'u slu li'u 'ua za'usäripa 'it sin eo li'u **Tikusar eltur titxen si.** *Teaching is interesting.*

–tu: [tu] _{PF} spawne'ea li'u 'ua za'usäripa 'it sin eo li'u **Oe reltseotu lu.** *Oe tawnaron lu.*

-**yu:** [ju] _{LN} 'it a ngop kemä lî'ut 'uä ta lî'u kemä za'usäripa 'it sìn eo lî'u **Oe kea ska'ayu ke lu.** *Oe leska'a tute lu ke!*

I Aylì'u akawng

Fay'u kawnga aylì'u ne ke Karyu Pawl lu: Oel ayfi'ut yolem fitsenge taluna fay'u mì sìpamrel, slä fay'u ke Na'viyã aylì'u. Fayli'u, fu feyã ayngrr, rä'ã nong li'utusäftxuä horen ta Pawl fu foru kawnga fam fu sar kawnga aysäpamrel lu:

'h [ʔh], b [b], c [k], ch [tʃ], d [d], g [g], h' [hʔ], ii [i:], j [ʒ], sh [ʃ], uu [u:]

Amanti: [a.man.ti] *G ts'uy. tute Tipaniyã*

Anurai: [a.nu.ra.i] *G tu'uy. olo'ã tskxo*

ar'lek: [arʔlekʔ] *G 'uy. rina'it ngop a 'ewll*

Beyda'amo: [bejdaʔamo] *G ts'uy. tsamsiyu Tipaniyã*

chan'tu gor'ek nuuto: [tʃanʔtu gorʔekʔnuuto] *ASG 'uy. tskxeã tsngal atsawl*

chey: [tʃej] *ASG 'uy. vul letawnäftxu fpi tuteoã ayu (za'ärìp ta P'ah s'ivil chey vul letawnäftxu)*

Eywa k'sey nivi'bri'sta: [ejwa kʔsej niviʔbriʔsta] *ASG 'uy. letawnäftxu tseng tihahawäta Eywal narit ting frapor*

Eywa s'ilivi mas'kit nivi: [ejwa sʔilivi masʔkitʔnivi] *ASG 'uy. tiomumit Eywal wintxu ayoengur φ*

Eywa te' - tan'sey mak'ta: [ejwa teʔ - tanʔsej makʔta] *ASG 'uy. ikranã säfyawintxu, nìmuiã yawnet Eywayã ting ne (tskxo) φ*

feru m'predu'k: [feru mʔpreduʔkʔ] *ASG 'uy. letawnäftxu 'u*

Fmilam: [fmi.lam] *G ts'uy. tute Tipaniyã*

Gro'lyc: [groʔlyc] *G ts'uy. tseng mikam ram*

Hukato: [hu.ka.to] *G ts'uy. tutan Tipaniyã*

Ikalu: [i.ka.lu] *G ts'uy. tutan Tipaniyã*

iveh k'nivi s'dir: [iveh kʔnivi sʔdir] *ASG 'uy. na pxun a 'u prrenã*

k'sey nivi: [kʔsej nivi] *ASG 'uy. tihahaw feyãφ*

Kaoliã Tei: [ka.o.li.æ te.i] *G ts'uy. 'engenga tseng*

Koo Tsura: [ko: tsu.ra] *G ts'uy. tsray Tipaniyã*

Kusati: [ku.sa.ti] *G ts'uy. tsamsiyu Tipaniyã*

Kyuna: [kjuna] *G ts'uy. tskxo tuteyãφ*

lenay'ga: [lenajʔga] *ASG 'uy. swizawyu, yomyu ioangã φ*

Lompo: [lom.po] *G ts'uy. poanã tskxo*

Lungoray: [lu.ŋo.raj] *G ts'uy. txantslusama tutan Tipaniyã*

m'resh'tuyu: [mʔreʃʔtuju] or [mʔreshʔtuju] *ASG 'uy. sähawnuφ*

Malimi: [ma.li.mi] *G ts'uy. tskxo*

malmoks: [malmoks] *G 'uy. ke yeya 'u tskxeyã*

Marali: [ma.ra.li] *G ts'uy. tute Tipaniyã*

mas'kit nivi sa'nok: [masʔkitʔnivi saʔnokʔ] *ASG 'uy. sa'nok-sätäftxu φ*

Maweytakuk: [ma.wej.ta.kukʔ] *G ts'uy. tutan Na'viyã*

Mekanei: [mɛ.ka.nɛ.i] *G ts'uy. tutan Tipaniyã*

Mendela: [mɛn.da.la] *G ts'uy. tutan Tipaniyã*

meresh'ti cau'pla: [mɛrɛʃʔti kauʔpla] or [mereshʔti kauʔpla] *ASG 'uy. ikran säspe'e, nìmuiã ke'u tsiv'e'a*

mesh'kai huru: [mɛʃʔkai huru] *PND 'uy. fi'umì syuuet fkol 'em tsun*

mreki u'lito: [mɛɛki uʔlito] *ASG 'uy. kllkawnu-lata tseng txepãφ*

Mukata: [mu.ka.ta] *G ts'uy. tutan Tawkamiyã*

na'hla buk'ne: [naʔhla bukʔnɛ] *ASG 'uy. säfyawintxu pa'liyã, nìmuiã keyã za'ärìpφ*

Naalot: [na:lotʔ] *G ts'uy. tutan Tipaniyã*

Nera'nak: [nɛ.ra.ʔ.nakʔ] *G ts'uy. tskxo*

nikt'chey: [niktʔtʃɛj] or [niktʔtʃej] *ASG 'uy. 'it fksenã*

nivi: [ni.vi] *ASG 'uy. tawnäftxua husahawa 'u (ke 'eoio), ayoeng (za'ärìp ta Eywa k'sey nivi'bri'sta Eywal narit ting frapor φ)*

Nok: [nokʔ] *G ts'uy. tutanã tskxo*

Oloniwin: [o.lo.ni.win] *G ts'uy. koaka tutan Tipaniyã*

Omati: [o.ma.ti] *G ts'uy. tutanã tskxo*

omati s'ampta: [omati sʔampta] *ASG 'uy. eana pantseoã*

Onantu: [o.nan.tu] *G ts'uy. tsxko mì Na'viyã*

Otamu: [o.ta.mu] *G ts'uy. tutan Tipaniyã*

P'ah s'ivil chey: [pʔah sʔivil tʃej] *ASG 'uy. vul letawnäftxu fpi tuteoã ayuφ*

ptxawng: [pʔtʔawŋ] *JC 'uy. txll'u tiyusurãφ*

Rai'uk: [ra.i.ʔukʔ] *G ts'uy. peyã tskxorerikx kx-am*

Raltaw: [ral.taw] *G ts'uy. taronyu Tipaniyã*

Sänume: [sæ.nu.mɛ] *G ts'uy. Tsahik Tipaniyã (za'ärìp ta sänume karyuyã titxantslusamã hapxi)*

Seyvaro: [sej.va.ro] *G ts'uy. Na'vi tskxo*

- shah-tell:** [ʃah.tɛl] *ASG* 'uy. *sìp fpi rikx sute*
(za'ärìp ta Ìng. *shuttle*)
- su'shiri t'acto sa:** [suʃshiri tʔacto sa] or
[suʃshiri tʔacto sa] *ASG* 'uy. *ikran prrnenä* ϕ
- sumin'sey hulleh:** [suminʔsej huɬɛh] *ASG* 'uy.
herahaw ke mì fongu ϕ
- sumin jìit'luy:** [sumin ʒiitʔluy] *ASG* 'uy. *lerìka*
tseng tìyomä ϕ
- Swawta:** [swaw.ta] *G* ts'uy. *tutan Tipaniyä*
- t'riti so jahmka:** [tʔriti so ʒahmka] *ASG* 'uy. *ru-*
sikxa 'u a 'ekongit latsi ϕ
- Ta'antasi:** [ta.ʔan.ta.si] *G* ts'uy, *tseng hu txana*
skxe
- Tan Jala:** [tan jala] *G* ts'uy. *tutan Tipaniyä*
- Tasun:** [ta.sun] *G* ts'uy. *tstxo*
- Tawkami:** [taw.ka.mi] *G* ts'uy. *olo'ä tstxo* ('aw.
ta **taw txana ya sì kame tse'a**)
- Tilikaru:** [ti.li.ka.ru] *G* ts'uy. *tsray Tipaniyä*
- Tipani:** [ti.pa.ni] *G* ts'uy *olo'tstal*
- tìtakuk:** [ti.'ta.kukʔ] *G* 'uy *tì'eko fa 'u* (za'ärìp ta
takuk tìng kxu, fa win 'eko)
- tmi nat'sey:** [tmi natʔsej] *ASG* 'uy. *atan-tusìnga*
'u na txll'uta tìyom fitseng
- Tsa'law:** [tsaʔ.law] *G* ts'uy. *tutan Tawkamiyä*
- Tsaro:** [tsa.ro] *G* ts'uy. *tutan Tipaniyä*
- Tsmuke:** [tsmu.kɛ] *G* ts'uy. *tsray Tipaniyä*
- txei:** [t'ɛ.i] *G* 'uy. *apxa atxkxe luke pxay ayutral*
- u'imi:** [u.'i.mi] *ASG* 'uy. *kxetse letäftxu*
- U'imi huyuticaya:** [uʔimi hujutikaja] *ASG*
ts'uy. *'oloä tskxo* ϕ
- Ukamtsu:** [u.kam.tsu] *G* ts'uy. *tutan Tipaniyä*
- ulivi mari'tsey mak'dini'to:** [ulivi mariʔtsej
makʔdiniʔto] *ASG* 'uy. *sätäftxu, nìmuiä ayvoul*
utralä nìn lavulit tìtxurur, fu pxaya ayvoul 'aw-
siteng txur lu
- ulu'tah inib'sey mulsi:** [uluʔtah inibʔsey mul-
si] *ASG* 'uy. *lerìka 'u a fpi yom* ϕ
- Umkansa:** [um.kan.sa] *G* ts'uy. *Tipaniyä tsray*
- Unipey:** [u.ni.pɛj] *G* ts'uy. *tute Tipaniyä*
- utral utu mauti:** [ut.ral u.tu ma.u.ti] *ASG* 'uy.
'ewll hu pxasula rina' a lu siltsan yom ('aw. ta
utral 'ewll apxa sì utu mauti pxasula rina' a
lu siltsan yom)
- utu mauti:** [u.tu ma.u.ti] *ASG* 'uy. *pxasula rina'*
a lu siltsan yom
- Va'erä Ramunong:** [va.ʔɛ.ræ ra.mu.noŋ] *G*
ts'uy. *tsengo mì Eywa'eveng*
- Vayaha:** [va.ja.ha] *G* ts'uy. *tsray Tipaniyä*

J Lusatema Tsenge

Fi'u lusatema tsenge lu. Oel mi sung poti, ke fpi meli'fyayä plltxeyu, slä fpi fwewyu a new ivomum pe'ut a oe lolatem.

- nìn pukit ànglìsì rutxe.
- tsìvol lu 12.29
- pxevohin lu 12.283
- pxevofo lu 12.282
- pxevomrr lu 12.274
- pxevosìng lu 12.273
- pxevopey lu 12.272
- pxevomun lu 12.271
- pxevolaw lu 12.262